

Fieldmanager

HET VAKBLAD VOOR SPORTVELDBEHEER



Malou Peppelman
Radboud Universiteit

HUIDSCHADE

De huid als meetlat van
kunstgraskwaliteit

Geef je
kunstgrasveld
een tweede kans

Patrick Balemans
doe alles wat je zelf
kunt doen zélf



Wie wordt Fieldmanager of the year? 2016

Het vakblad Fieldmanager organiseert op 26 november 2015 voor de zesde keer op rij, de verkiezing van de Fieldmanager of the Year. Met dank aan de sponsors Jean Heybroek, Melspring en Innoseeds gaat een deskundige jury dit jaar weer opzoek naar de beste sportveldbeheerder van Nederland.

Donderdag 26 november as is het dan zover, dan word bekend gemaakt wie zich, van de zes meer dan voortreffelijke kandidaten, Fieldmanager of the Year 2016 mag gaan noemen, als opvolger van Theo van Rossenberg. De uitreiking vind plaats als avondprogramma, van het Nationaal Sportvelden Congres en begint om half zes. De locatie van beide evenementen is verrassend anders, maar wel heel bijzonder: Het Inspyrium in Cuijk.

Voor het volledige programma en alle informatie over deze uitreiking en het congres: www.fieldmanageroftheyear.nl
Mis niks en meld je nu aan!



Wie wordt de opvolger van Theo van Rossenberg als Fieldmanager of the Year 2016?



Bob Westhoven



Eddy de Boer



Henrie Bekkers



Henk van den Brink



Erwin Beltman



Ron de Mol



De winnaars van de afgelopen jaren: Bernard van den Bosch, Peter Mook, Bertus Carelse, Ad van den Luijtgaarden en Theo van Rossenberg.

www.fieldmanageroftheyear.nl





Beleef voetbal op zijn mooist!

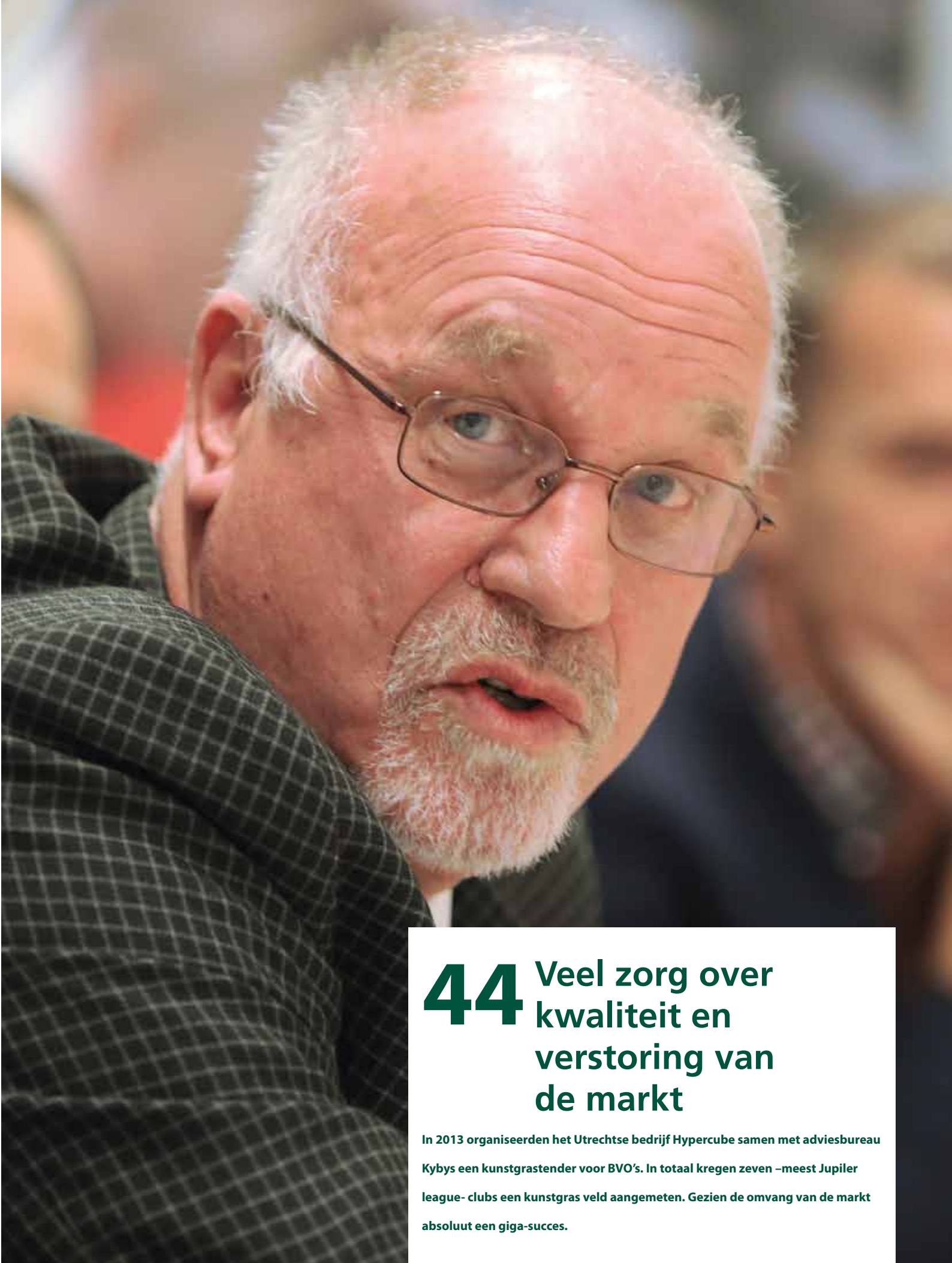
LED stadionverlichting – flexibel en eenvoudig te schakelen tussen lichtniveaus. Hoog niveau van verlichtingskwaliteit – geen knippereffecten in televisieopnamen.

innovation  you



ArenaVision LED
www.philips.nl/stadionverlichting

PHILIPS



44 Veel zorg over kwaliteit en verstoring van de markt

In 2013 organiseerden het Utrechtse bedrijf Hypercube samen met adviesbureau Kybys een kunstgrastender voor BVO's. In totaal kregen zeven –meest Jupiler league- clubs een kunstgras veld aangemeten. Gezien de omvang van de markt absoluut een giga-succes.

COLOFON

Fieldmanager -een uitgave van NWST NeWSTories bv- wordt in een gemiddelde oplage van 1.900 exemplaren verspreid onder sportveldbeheerders in dienst van gemeentes, sportclubs en aannemers. Fieldmanager is het belangrijkste Nederlandse vakblad voor sportveldonderhoud waarbij de praktisch ingestelde vakman centraal staat.

Redactie & commercie

NWST NeWSTories bv
Fransestraat 41
6524 HT Nijmegen
T 024-3602454
F 024-3602464
I www.fieldmanager.nl
M info@fieldmanager.nl

Hoofdredacteur: Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Redacteurs: Santi Raats (santi@nwst.nl)
Kelly Kuenen (kelly@nwst.nl)
Vormgeving: Marie Cecile Oosterhout
Advertenties: Alberto Palsgraaf (alberto@nwst.nl)
Peter Jansen (peter@nwst.nl)

Abonnementen

€69,- per jaar. De abonnementsperiode loopt van 1 januari tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is.

ISSN: 2212-4314

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Greenkeeper c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Greenkeeper wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.



‘Doe alles wat je zelf kunt doen zélf’

De termijn die een aannemer of leverancier stelt voor de levensduur van een kunstgrasveld wordt lang niet altijd gehaald. Betrokken partijen wijzen dan naar elkaar, waarbij er nooit echt een winnaar uit de bus komt. De KNVB heeft de taak op zich genomen om iedereen bewuster te maken van de invloed die men zelf kan uitoefenen op de levensduur van een kunstgrasmat.



Geef je kunstgrasveld een tweede kans

Met het volwassen worden van de kunstgrasmarkt komt er gelukkig ook wat meer aandacht voor de laatste levensfase van de velden. Volgens Van Gennip van kunstgrasverlegger J&E uit Oss kiezen we nog veel te snel voor opruimen en nieuw. Terwijl revitaliseren, renoveren of gedeeltelijk vernieuwen ook een slimme optie kan zijn.

Podo maakt bodemmetingen stuk eenvoudiger

In het betaald voetbal wordt er al enkele jaren mee gewerkt: sensoren die het bodemvocht, de EC-waarde en de temperatuur meten. Met behulp van deze gegevens weten de groundsman van de Europese grootmachten en diverse Nederlandse BVO's de velden in optimale conditie te krijgen én te houden. Nu kunnen alle groundsman hierover beschikken.

14



58

De Kuip-fieldmanager Erwin Beltman: 'Dit jaar wil ik weer het beste veld hebben, anders zie ik het als een verlies'

Er is heel wat geschiedenis geschreven in De Kuip: zinderende Feijenoord-wedstrijden, cupwedstrijden en concerten. Maar bovenal werd Feijenoord zowel in 2014 als dit jaar eerste bij de VVCS-veldencompetitie. Daarmee is Feijenoord uniek, want nooit eerder werd een veld tweemaal achtereen door de spelers tot beste verkozen. Stadionmanager Rico Salomons en grasmeeester Erwin Beltman vertellen op het congres hoe je de beste wordt en wat je daarvoor moet doen.

www.fieldmanageroftheyear.nl



EN VERDER

- 8 Nieuws
- 19 Dood in de Keulse pot
- 20 De huid als meetlat van kunstgraskwaliteit
- 24 De velden van Zwijndrecht kunnen opgelucht ademen
- 40 De keuze is aan de opdrachtgever: groene velden, rimboe of Bahama's?
- 50 Bouwen in zettingsgevoelige gebieden; wat zijn de alternatieven?
- 54 *We can rebuild it, we can make it faster*
- 66 'Kunstgras, dit is een heel dure hype'
- 70 'Dubbeldoelkoeien redden het niet in de melk- en vlees-top, maar onze dubbeldoelrassen wél in de sport- en gazontop!'
- 78 Hoofredactioneel

VOLG ONS



twitter.com/fieldmanagement



facebook.com/bladfieldmanager

Green Deal sportsector ondertekend

Verschillende sportbonden, terreinbeheerders en andere organisaties hebben hun handtekening gezet onder de Green Deal voor sportvelden. Met de ondertekening van twee Green Deals voor de sport- en de recreatiesector zetten ze in op minder schadelijke vormen van terreinonderhoud bij onder andere onkruid- en schimmelbestrijding en gaan ze ervaringen hierover met elkaar delen. De Green Deal voor sportvelden werd onder meer ondertekend door de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC), de NVG, VHG en het NOC*NSF. Vanaf 2016 wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen verboden op een harde ondergrond, zoals trottoirs, straten en pleinen. Hiermee wordt voorkomen dat er onnodig schadelijke stoffen in het milieu terechtkomen en naar het oppervlaktewater wegspoelen. Eind 2017 wordt dit verbod uitgebreid naar onverharde terreinen. Onder meer sportvelden en recreatieterreinen blijven echter nog uitgezonderd van dit verbod, omdat het niet goed mogelijk is om het onderhoud ervan volledig zonder de bestaande middelen te doen. Maar ook hier moet het gebruik worden teruggebracht. De betrokken partijen willen meewerken aan het afbouwen van hun bestrijdingsmiddelengebruik. Met het sluiten van de Green Deals wordt ingezet op alternatieven voor bestrijdingsmiddelen. Zij werken samen om goede voorbeelden te verzamelen en met innovatie knelpunten op te lossen. Op korte termijn worden ook met producenten en verkooppunten, zoals tuincentra, afspraken gemaakt over het toepassen van alternatieve middelen door tuinbezitters.



Bijeenkomst BSNC over social return en participatie

De Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC) organiseert op dinsdag 8 december a.s. een platformbijeenkomst over social return en participatie. Omdat de overheid sinds juli 2011 'social return' opneemt in de contractvoorwaarde bij inkopen en aanbestedingen, ziet de branchevereniging voldoende aanleiding om de bijeenkomst te organiseren. Gemeenten geven namelijk zelf vorm aan de concrete invulling. Daar zitten dus, zo blijkt uit de praktijk, de nodige haken en ogen aan. De eis dat een vast percentage wordt besteed aan het bieden van leer/werkplekken, trainingen of opleidingen om zo mensen aan een baan te helpen, is voor veel bedrijven een probleem. De bedrijven willen meer vrijheid bij het bepalen van die invulling. Tijdens de platformbijeenkomst zullen verschillende sprekers inhoudelijke presentaties geven. Ook worden praktijkvoorbeelden getoond en zal er voldoende gelegenheid zijn voor discussie. De bijeenkomst begint om 15.30 uur en loopt ten einde tegen 18.30 uur. Deelnemers kunnen na afloop genieten van een buffet. Voor BSNC is de bijeenkomst gratis. Niet-leden betalen 95 euro per persoon (ex. btw). Aanmelden kan via www.bsnc.nl.

PSO-certificaat voor Van Wijlen

Vrijdag 15 oktober jl. heeft wethouder Hans Brekelmans van de gemeente Waalwijk het certificaat Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO), trede 2 uitgereikt aan Aannemersbedrijf Van Wijlen B.V. Bedrijven met een PSO-erkenning dragen meer dan gemiddeld bij aan de werkgelegenheid van kwetsbare groepen. Zij voldoen aan de kwaliteitseisen voor wat betreft passend werk, integratie, functioneren, toekomstperspectief en begeleiding. Van Wijlen is de enige commerciële instelling binnen de gemeente Waalwijk die een dergelijk PSO-certificaat in bezit heeft. Het doel van Van Wijlen is om zo snel mogelijk trede 3 te behalen. 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen staat bij ons hoog in het vaandel, zeker als het gaat om werkvoorzieningen voor mensen die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken op de arbeidsmarkt,' aldus directeur Bart van Wijlen.



Milati levert Foley Accu-Pro's aan DBS

Milati Grass Machines bv heeft aan DBS Maaitechniek te Ankerveen een Foley Accu-Pro 672-ondermesslijpbank en een Foley Accu-Pro 633 Touch 3 geleverd. De Foley Accu-Pro 633 Touch 3 is uitgevoerd met een touchscreensysteem dat geprogrammeerd kan worden met diverse slijp-programma's. Ook worden alle maai-units van Toro, Jacobsen en John Deere exact volgens de opgegeven fabrieksspecificaties rond en achter geslepen.

melspring



Marathon Sport 7-0-21 Najaarsbemesting

melspring

www.olmix.com/plant-care

Don van Schijndel van DBS wil kwaliteit bieden aan zijn klanten en kiest daarom voor deze machine, volgens Milati de enige slijpbank in de markt die conform alle fabrieksspecificaties slijpt.



Rutger Schuijffel naar Polytan

Per 1 november jl. is Rutger Schuijffel bij kunstgrasfabrikant Polytan aan de slag gegaan. Schuijffel werkte eerder bij Kybys. Schuijffel gaat bij Polytan als businessmanager voor de Benelux aan de slag en is daarmee verantwoordelijk voor de verkoop van het brede pakket producten van Polytan op de Beneluxmarkt. Referentieprojecten voor 2015 zijn onder andere de bouw van de atletiekbaan in het Olympisch Stadion in Amsterdam waar in 2016

de Europese kampioenschappen atletiek worden gehouden. Polytan werkt in Amsterdam samen met de Antea Groep. Tot op heden zijn er diverse Polytan-velden gebouwd, waaronder recentelijk een aantal kunstgrasvelden in Apeldoorn met Zuman Zwammerdam. Verder zijn dit jaar projecten afgesloten met Topgrass. Polytan overweegt om in de toekomst ook zelfstandig de markt op te gaan, zeker als het gaat om de renovatiemarkt. De Polytan-fabriek waar het kunstgras vanaf masterbatch tot en met de kunstgrasmat wordt gemaakt, staat in Grefrath, net over de grens bij Venlo, maar Schuijffel gaat werken vanaf een nieuwe Polytan-vestiging in Nijmegen. Schuijffel werkte meer dan acht jaar voor Kybys, het grootste Nederlandse adviesbureau op gebied van sport. Waarom kiest hij dan toch voor Polytan? Schuijffel: 'Ik heb met veel plezier bij Kybys gewerkt, maar heb de gelegenheid aangegrepen om een nieuw uitdaging aan te gaan, een nieuw

melspring



Afgehard de winter in

melspring

www.olmix.com/plant-care

avontuur. En Polytan is een mooi bedrijf om voor te werken. Ook het internationale aspect spreekt mij aan.'

GKB TopAir-beluchter voor Rooden

GKB-dealer Staaadegaard heeft onlangs een nieuwe GKB TopAir-beluchter aan Rooden Landscape Solutions uit Meerssen mogen leveren. De TopAir helpt Rooden Landscape Solutions, dat zich onder andere richt op het onderhoud van sportvelden, het gras in goede conditie te houden. De GKB

TopAir rolt en belucht en is in staat engerlingen te bestrijden. De heer Peter Hambeukers nam de machine in ontvangst van Henk Jansen.



Nieuwe directeur bij HAS Hogeschool

Vanaf 1 november jl. is Jeroen Bos de nieuwe directeur HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen aan de HAS Hogeschool. Bos volgt daarmee Godfried Hijn op, die sinds 1 september jl. directeur Ontwikkeling is. Bos is momenteel nog directeur Dienstverlening bij de Kamer van Koophandel. Daarvoor was hij elf jaar werkzaam als adjunct-directeur en senior adviseur bij Bureau Blaauwberg waar hij advies gaf op het gebied van regionale economie en de onderwijsarbeidsmarkt.

melspring



Perfecte NK verhouding

melspring

www.olmix.com/plant-care

Resultaat door samenspel

Marc Greep Projectmanager & adviseur Hockey

Advies - Voorbereiding - Realisatie - Onderhoud



marc.greep@grontmij.nl

ADVIESBUREAU VOOR DE GROENE OPENBARE BUITENRUIMTE EN BUITENSPORTACCOMODATIES.

We opereren landelijk en hebben expertise in aanleg, beheer en onderhoud van de groene buitenruimte en buitensportaccommodaties. Onze opdrachtgevers zijn voornamelijk gemeentes, woningcorporaties, projectontwikkelaars en aannemers, die we op cultuurtechnisch gebied ondersteunen met planvorming (beleid & beheer), bestekvoorbereiding, aanbestedingen en directievoering & toezicht. Dit doen we voor o.a. sportcomplexen, speelvoorzieningen, begraafplaatsen en openbaar groen.



greenengineers
adviseurs voor sport en groen

Kauwenhoven 76a
6741 PW Lunteren

Postbus 765
6710 BT Ede

T (0318) 654 124
E info@greenengineers.nl
I www.greenengineers.nl



ahvrij
Groen, Grond en Infra

Het beste uit drie werelden

Groen, grond en infra zijn de drie terreinen waarop AH Vrij zich in ruim vijftig jaar heeft ontwikkeld tot een betrouwbare partner van onder meer gemeenten, provincies, verenigingen, ingenieursbureaus en aannemers. Met een compleet en vernieuwd machinepark in eigen beheer is AH Vrij toonaangevend in haar branche.

- Aanleg en onderhoud van sportaccommodaties
- Milieuvriendelijk en gecertificeerd
- Natuur- en kunstgrasvelden
- Levering van dressgrond en dresszand

Stoelmatter 41
2292 JM Wieringen
0174 712 555
info@ahvrij.nl
www.ahvrij.nl



PSV trapt af in met led verlicht Philips Stadion

De wedstrijd PSV-Excelsior was zaterdag 17 oktober jl. maar matig, maar dat deed gelukkig niets af aan de spetterende lichtshow die voorafgaand aan de wedstrijd werd gegeven. Hoofddrol was hier voorbehouden aan de nieuwe ledverlichting van Philips, die voor het eerst werd ingezet in een wedstrijd. Het veld van PSV is natuurlijk niet het eerste veld in Nederland dat met led verlicht wordt, maar wel het eerste stadionveld. Aan de verlichting van stadionvelden worden extra hoge eisen gesteld die met name voortkomen uit de eisen van televisiezoekers. Vooral als het gaat om slow motion en HD super slow motion bij de weergave van bijzondere spelmomenten is de kwaliteit van verlichting belangrijk. Philips claimt nu dat de kwaliteit van de verlichting inmiddels veel beter is dan die van traditionele veldverlichting op basis van booglampen. Algemeen directeur Toon Gerbrands van PSV wist in de persbijeenkomst voorafgaand aan de wedstrijd zelfs te melden dat tv-makers zeer enthousiast waren over de kwaliteit.

Het probleem van de toekomst wordt volgens Gerbrands het spanningsveld tussen wat mag en wat kan met veldverlichting. In principe is het nu toegestaan om te spelen met verlichting op dode spelmomenten, maar er zijn veel meer mogelijkheden. Bij een bijzondere actie kan licht worden ingezet om dat moment te benadrukken. Gerbrands maakte in zijn presentatie de vergelijking met andere sporten, zoals bijvoorbeeld American football. De mogelijkheden daar om met licht beleving

toe te voegen aan het spelletje, zijn bij deze sporten veel uitgebreider. Gerbrands meldde daarom dat zijn club actief op zoek zal gaan naar de grenzen van wat wordt toegestaan. De winst voor PSV ligt hem niet in besparing van energie. Vergeleken met traditionele veldverlichting is dit weliswaar dertig procent, maar met ongeveer 25 wedstrijden per jaar zet dit niet echt zoden aan de dijk. De echte winst zit hem in het feit dat je licht kunt inzetten om iets toe te voegen aan de beleving van de wedstrijd. Er zijn natuurlijk meer verschillen tussen 'normale' ledverlichting en de verlichting van PSV. Bij PSV is het mogelijk om iedere lamp afzonderlijk te schakelen. Voor een regulier veld is dat natuurlijk weinig relevant.

Multifunctioneel kunstgrassportveld

Het sportveld van het Kennemer Lyceum in Overveen, bij Bloemendaal, heeft afgelopen zomer een transformatie ondergaan. Wat aan het einde van het schooljaar nog een gymlocatie was waar de scholieren met tegenzin naartoe gingen, is aan het begin van het nieuwe schooljaar een plaats waar de scholieren op professionele en plezierige wijze sporten en bewegen. HomeGrass Group bouwde in samenwerking met VelopA-Omniplay een uniek sport- en speelveld van 3000 m2. Het unieke aan dit veld is dat het geheel bestaat uit kunstgras en de mogelijkheid biedt om vele sporten tegelijkertijd te beoefenen, zowel in de zomer als in de winter. Het veld is omringd door een atletiekbaan en in de ring kunnen voetbal, hockey, basketbal, volleybal, tennis en alle mogelijke andere sporten worden beoefend. Het sport- en speelveld is makkelijk in onderhoud, heeft een strakke uitstraling en is ingericht voor optimaal sportgebruik. HomeGrass Group biedt totaaloplossingen op het gebied van kunstgras. Zo kan er een compleet andere beleving aan speel- en recreatieterreinen worden gegeven door de toepassing van kunstgras dat beschikbaar is in veel soorten en kleuren. Dit blijkt ook uit de sportlocatie in Overveen, legt Robert van Mierlo van HomeGrass Group uit. 'Door het gebruik van veel verschillende kleuren en lijnen krijgt het veld een veel completere beleving. En met de plaatsing van de sporttoestellen wordt het speelveld multifunctioneel gemaakt. Het unieke aan deze locatie is dat alle sporten afzonderlijk beoefend kunnen worden op een en hetzelfde moment. Het sport- en speelveld is op de bestaande ondergrond gebouwd, zonder dure afgravingen. De ondergrond is specifiek aangepast, zodat de school nog jarenlang plezier beleeft aan het sportveld.'

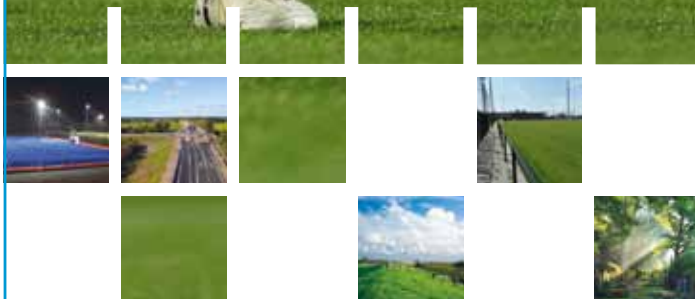


KYBYS & Sport

Buitensport. Daar weten we bij KYBYS alles van. We vertalen wensen doelgericht in beleid, haalbare plannen en uiteindelijk in de realisatie en het beheer van accommodaties voor sport en recreatie. Van kunstgras hebben we daarbij nog eens extra veel verstand. Diverse prof- en amateursportclubs kunnen dat beamen.

KYBYS,
...voor ingenieu[r]s advies.

Naast sport is KYBYS actief op het gebied van:
> NATUUR EN WATER > STEDELIJK GEBIED > BEGRAAFPLAATSEN



KYBYS

ingenieurs en adviseurs

> Vestigingen in Boxtel - Meppel en Heemstede > info@kybys.nl - www.kybys.nl

MP SERIE 3-DELIGE CIRKELMAAIERS



Laagste brandstofgebruik door licht gewicht (Domex®)

Grootste werkbreedte (300, 330 of 350 cm)

Hoogste motorvermogen (49 - 65pk Kubota® Commonrail turbodiesel)

Smalste transportbreedte (1.65 meter transportbreedte)

Luxe cabine met airco

RANSOMES
A Textron Company

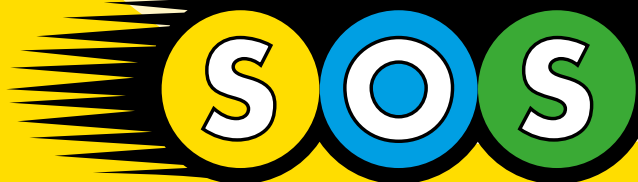
Pols Groep | +31 (0) 181 45 88 45 | info@pols.nl | www.pols.nl

HET JAAR ROND
EEN DICHT GRASMAT!

**GEVAAR
STRAATGRAS**

Voorkom straatgras!

Zaai nu met:



Super Over Seeding

- Voorkomt onkruiden zoals straatgras!
- Doorzaaien bij lage temperaturen.
- Supersnel herstel in het voor- en najaar.
- Meer speeluren.
- Herstelt kale plekken.



BARENBRUG

Groot in Gras

www.barenbrug.nl/sos • www.barenbrug.nl/straatgras

Campagne 'Voetbal Veilig' officieel van start

Onveilige situaties op en rond het voetbalveld zo veel mogelijk voorkomen. Dat is het doel van de nieuwe campagne 'Voetbal Veilig', een initiatief van W&H Sports. Aanleiding voor de campagne is een aantal ongelukken op voetbalvelden, veroorzaakt door bijvoorbeeld omgevallen doelen. Betrokkenen weten vaak niet goed hoe ze met onveilige situaties moeten omgaan. Gebruikers van het voetbalveld moeten signaleren, zich verantwoordelijk voelen en gevaren melden. Het is daarom belangrijk dat beheerders van sportaccommodaties afspraken maken over verantwoordelijkheden ten aanzien van veiligheid. W&H Sports wil met de campagne 'Voetbal Veilig' een veiliger sportklimaat realiseren. Zij trekt hiervoor samen op met alle betrokkenen, zoals de sportbond, ingenieursbureaus, gemeenten en verenigingen. Een veiliger voetbalveld is alleen mogelijk als er gebruik wordt gemaakt van verplaatsbare doelen die zijn verankerd of verzaagd, om te voorkomen dat ze omvallen met alle gevolgen van dien. De campagne richt zich ook op het creëren van meer bewustzijn bij vrijwilligers, trainers en sportieve kinderen. W&H Sports maakt duidelijk hoe de verplaatsbare doelen wel en zeker niet gebruikt dienen te worden. Een belangrijk onderdeel van de campagne is daarom de strip Voetbal Veilig. Daarin wordt op zeer toegankelijke wijze uitgebeeld hoe de doelen het best gebruikt kunnen worden. Het doel is dat deze strip uiteindelijk langs zo veel mogelijk voetbalvelden opgehangen wordt.

Inmiddels hebben gemeenten als Helmond en Amsterdam gekozen voor veilig voetbal. Bij voetbalvereniging TOS-Actief in Amsterdam hangt de eerste strip langs het hoofdveld. De KNVB ondersteunt dit initiatief en de heer Balemans, beleidsmedewerker Accommodatiezaken, heeft het eerste exemplaar van de strip in ontvangst genomen. 'Naar aanleiding van ongevallen met verplaatsbare doelen hebben we alle leden met nadruk nog eens gewezen op de bestaande veiligheidsrichtlijnen. We hopen dat de strip de bewustwording bij de gebruikers van de doelen nog meer vergroot.'

Ernst Bos start met Praktijkcentrum Sport & Golf

Ernst Bos voor de meesten vooral bekend als docent van IPC, maar sinds ongeveer een jaar op eigen benen start met een nieuwe activiteit: het Praktijkcentrum Sport & Golf. Dit opleidingscentrum is een nieuwe aanbieder van trainingen en cursussen op gebied van onderhoud en beheer van sportvelden en golfbanen. Omdat niet iedereen dezelfde opleidingsbehoefte heeft zijn de modules en veel van de lesdagen en praktijkcomponenten ook los te volgen. Ook toetsen en beoordelingen voor een certificaat zijn losgekoppeld. Zo kan een opleidingspakket naar eigen wens worden samengesteld. Naast het aanbod voor professionals zijn specifieke trainingen ontwikkeld voor vrijwilligers, zowel op uitvoerend als bestuurlijk niveau. De trainingen en cursussen worden waar mogelijk regionaal verzorgd op een golfbaan of buitensportcomplex of golfbaan. Een beperkte

groepsgrootte, de praktijk onder handbereik en veel 'hands-on' staan borg voor een hoog rendement. Voor wie een heel eigen programma wil, is in company-maatwerk altijd bespreekbaar.

Opening gerenoveerd Sportpark Corpus den Hoorn



De renovatie van Sportpark Corpus den Hoorn is afgerond. Sinds maart 2014 is hard gewerkt aan de herstructurering van het sportcomplex aan de Laan Corpus den Hoorn in Groningen. Mede door de permanente komst van de eerste selectie en de beloften van FC Groningen heeft het sportpark een ware metamorfose ondergaan. De afgeronde herinrichting van 'Corpus', zoals het sportpark in de volksmond wordt genoemd, is op 27 oktober jl. feestelijk geopend. De herstructurering omvat onder meer dat de bestaande kunstgrasvelden een nieuwe toplaag hebben gekregen. Daarnaast is er een combiveld kunstgrasvoetbal/rugby én een combiveld voetbal/american football gekomen en een extra kunstgrasveld, geschikt voor voetbal. De wielerved heeft een nieuwe toplaag gekregen en er zijn nieuwe kleedkamers geplaatst. Bovendien is er een extra entree op het sportpark gecreëerd, met een brug over de wielerved. Als laatste zijn er drie Desso GrassMaster-hybridegrasvelden bij gekomen, exclusief voor FC Groningen. Hiermee is de langgekoesterde wens van FC Groningen uitgekomen om alle teams, van jongste jeugd- tot eerste elftal, op één trainingslocatie binnen de stadsgrenzen onder te brengen. Wethouder Paul de Rook en algemeen directeur Hans Nijland van FC Groningen hebben de officiële openingshandeling verricht.





Podo maakt bodemmetingen stuk eenvoudiger

Bodemsensoren in handzaam apparaatje beschikbaar voor groundsman

In het betaald voetbal wordt er al enkele jaren mee gewerkt: sensoren die het bodemvocht, de EC-waarde en de temperatuur meten. Met behulp van deze gegevens weten de groundsman van de Europese grootmachten en diverse Nederlandse BVO's de velden in optimale conditie te krijgen én te houden. Nu kunnen alle groundsman hierover beschikken.

Auteur: Santi Raats



7 min. leestijd

GREEN INNOVATION AWARD



Na aanschaf van de Pogo moet de bijbehorende gratis app worden gedownload (app store iPhone of Android).

Op dit moment wordt het beheer van golfbanen en voetbalvelden vaak uitgevoerd op basis van visuele waarnemingen, met in enkele gevallen als aanvulling een eenvoudige bodemvochtmeter. Het betaalde voetbal en grote golfbanen werken al een tijdje met sensoren die de baanconditie registreren. Met de komst van de Pogo-sensor (*Poke and go*) en het Pogo Pro Turf beheer- en analysesysteem zijn deze sensoren ook beschikbaar voor de Nederlandse golf- en sportsector.

De Pogo Pro Turf kan door baancommissies, greenkeepers, fieldmanagers en aannemers gebruikt worden bij vragen of klachten omtrent uitvoering, groei en gebruik. Opmerkingen en foto's kunnen eenvoudig worden gedeeld en zijn inzichtelijk in de cloud en op satellietkaarten die verwijzen naar de exacte gps-locatie. Met het beheersysteem wordt veel tijd bespaard op papierwerk, archiveren en het zoeken van foto's en notities. Het bedrijf Grasmeeesters van Arno Harmsen is betrokken bij de ontwikkeling van het beheersy-

steem en de app en is onder de naam Turflinsight de importeur van Pogo Pro Turf voor een groot aantal landen in Europa. Op de Britse Bigga Turf Management Exhibition 2015 presenteerde het bedrijf van Harmsen, samen met uitvinder Stevens Waters uit de VS en Greentech Sportsturf uit het VK, de Pogo en Pogo Turf Pro.

Handzaam instrument

De Pogo is een handgereedschap: een draagbare en draadloze sensor voor gras en bodem. Met het instrument kan op elke locatie van de golfbaan of het sportterrein het bodemvocht, de temperatuur en de EC-waarde gemeten worden. De afkorting EC staat voor *electrical conductivity* (elektrisch geleidingsvermogen). De EC-waarde wordt gemeten in dS/m en is een indicator van de hoeveelheid beschikbare zouten in de toplaag. Het meten van het bodemvocht is van groot belang om het gras in optimale conditie te houden. Door gebruik te maken van Pogo en het Pogo Turf Pro-beheer

en -analysesysteem wordt inzichtelijk of er zich problemen voordoen in de afvoer van het bodemvocht in de toplaag.

De sensoren

Met de Pogo worden de bovengenoemde drie waarden in één handeling gemeten. Zowel voor de EC als voor het bodemvochtgehalte worden twee metalen pinnen gebruikt. Die pinnen zijn de feitelijke sensoren van de Pogo. De sensoren hoeven niet gekalibreerd te worden. De waarden, die gemeten worden via een gepatenteerd systeem, zijn het gemiddelde van circa vijftien metingen per seconde over de volledige 6 centimeter van de sensor. Volgens Harmsen zou onderzoek hebben aangetoond dat de belangrijkste ontwikkeling van de grasplant in de bovenste zes centimeter van de toplaag plaatsvindt. De temperatuurmeter zit onderaan de stick en meet de temperatuur exact op maaiveldniveau. Ook hiervoor is bewust gekozen: de temperatuur op maaiveldniveau is



DSV zaden nr. 1!

- + hoogste bespelings tolerantie
- + hoogste standvastigheid
- + grootste herstellingsvermogen
- + hoogste resistentie tegen Voetrot

DSV zaden beschikt over de beste grasrassen van Nederland. O.a. Eurodiamond, Eurocordus, Eurosport zitten in de mengsels die onder de merknaam Euro Grass worden vermarkt. Euro Grass mengsels: de beste investering om velden optimaal in- of door te zaaien!



Groei door
innovatie

www.dsv-zaden.nl

Blaast uw kunstgras nieuw leven in!

silicanova

onderhoud | revitalisatie | demontage



Onderhoud kunstgras

Wij zijn gespecialiseerd in het onderhouden van alle soorten kunstgrasvelden. Van tennisbaan tot hockeiveld en van korfbal- tot voetbalveld. Wij verzorgen de meest effectieve onderhoudsmethode.



Revitalisatie

Revitalisatie is een goede oplossing als de technische eigenschappen van een kunstgrasveld zijn afgenomen. Door het veld te revitaliseren kan het weer 3 tot 5 jaar mee.



Demontage

Een intensief gespeeld kunstgrasveld gaat ongeveer 12 jaar mee. Na deze periode zal het kunstgras moeten worden verwijderd voor recycling of hergebruik. Wij nemen dit proces graag voor u uit handen.



Silica Nova | 0525-621223 | www.silicanova.nl | Zwarteweg 62 Oosterwolde (GLD)



LAAT ER GEEN GRAS OVER GROEIEN!

DE VERNIEUWDE GRASOPLEIDINGEN VAN
IPC GROENE RUIMTE STAAN ONLINE!

Verstand van sport heeft iedereen... (zegt men), maar verstand van aanleg, onderhoud en renovatie van sportvelden en golfbanen moet men ontwikkelen! Kennis en kunde is nodig om de vereiste kwaliteitsontwikkelingen bij te benen en uw vak professioneel te kunnen uitvoeren. IPC Groene Ruimte verzorgt de modulaire grasopleidingen die hierin voorzien: bewust beheer in theorie én praktijk, toegespitst op de nieuwste ontwikkelingen en innovaties.

WORD DE (ASSISTENT) GREENKEEPER, (ASSISTENT)
TERREINBEHEERDER OF BEHEERDER SPORTVELDEN ANNO NU!

NEEM VOOR MEER INFORMATIE CONTACT OP MET IPC GROENE RUIMTE
T 026 355 50 100 OF KIJK OP WWW.IPCGROEN.NL

Naar aanleiding van het verzoek van de greenkeeper om een reactie te schrijven over de Pogo, had ik recentelijk een ontmoeting met Arno Harmsen, die het apparaat in Nederland importeert en ook zelf gebruikt voor het verrichten van metingen op de locaties waarvan hij verantwoordelijk is voor het beheer.

De Pogo is een handzaam apparaat dat zich gemakkelijk laat gebruiken. Het kan een stuk meer dan de vergelijkbare vochtmeter die doorgaans door de greenkeeper wordt gebruikt. Uiteraard heeft dat ook een prijskaartje, dus iemand moet van tevoren goed nagaan of hij de extra functionaliteit ook inderdaad gebruikt. De Pogo meet standaard tot 6 cm diepte. Voor grotere diepte moet men dus eerst bijvoorbeeld met een holecutter de green in en vervolgens meten.

De Pogo meet naast vocht, ook EC en bodemtemperatuur (tegelijkertijd). Voor grotere nauwkeurigheid doet hij meerdere metingen in een keer. Een extra optie is de GPS functie. Daarmee wordt de plaats van de meting direct vastgelegd met een nauwkeurigheid van ongeveer 5-50 cm. De nieuwste generatie smartphones heeft slechts een nauwkeurigheid van enkele meters.

Via een APP op de smartphone worden de data verstuurd naar een database (of als csv bestand naar je mail) en in geval van de GPS module naar een kaartstelsel (cloud in de USA). Er is geen (nog) mogelijkheid om de data digitaal (direct) naar een andere database of kaartstelsel te sturen. Dat is jammer want er moet een abonnement vanaf € 600/jaar (eerste jaar € 465,-) per golfbaan en vanaf € 25,- per voetbalveld worden afgesloten voor het gebruik van de database/kaart. Hoewel data versturen naar eigen systemen in de toekomst wellicht ook tot de mogelijkheden gaat horen, is dat nu niet zo. Iedereen die nu al met een database en of GIS werkt, heeft dan data op twee locaties en dubbele kosten. De leverancier en eigenaar van het systeem garandeert dat er geen toegang tot de data mogelijk is door derden. Met het gebruik van database en kaartstelsel krijgt men ook overzichten van de meetresultaten en bijbehorende grafieken of tabellen en overzichtskaarten.



een betere stressindicator dan de bodemtemperatuur. Als de sensor uit een omgeving komt met een groot temperatuurverschil ten opzichte van de buitenruimte, dient deze eerst enkele minuten te acclimatiseren om tot een optimaal resultaat te komen.

De app

Na aanschaf van de Pogo moet de bijbehorende gratis app worden gedownload (app store Iphone of Android). Met de app kan men de data verzamelen die de Pogo-sensor heeft gemeten. Er vindt dus communicatie plaats tussen de sensoren en het systeem. Via het startmenu wordt per nieuwe locatie de volgende indeling gemaakt: soort locatie (sportpark of golfbaan), te beoordelen zones (velden, greens etc.) en de meetpunten binnen de zone (sprinklers, grenswaarden).

De gegevens zijn uit te printen of als pdf te delen met andere smartphones of tablets. Zo kan men communiceren met uitvoerders zoals aannemers, die geen gebruik kunnen maken van het beheersysteem, of met baancommissies, medewerkers en baan- of veldgebruikers.

Aan de slag

Door de Pogo met de sensoren in de grond te plaatsen, worden met één druk op de knop de waarden in de bodem binnen drie tot vijf seconden weergegeven op het scherm van de smartphone. Vervolgens kunnen er notities worden gemaakt en kan met foto's de situatie worden vastgelegd, waarbij de gps nauwkeurig de locatie bepaalt. Dit kan op iedere gewenste locatie worden uitgevoerd, waarbij het wenselijk is een vast patroon te volgen om een optimaal en betrouwbaar periodiek inzicht te krijgen. Voor de golfbaan is er de extra optie om dagelijks de pinpositie met gps in te meten en deze online weer te geven op de website van de betreffende baan. Daarnaast kunnen de waarden die gemeten zijn met de stimpmeter (balansnelheid, helling) worden ingevoerd. Door na het meten opnieuw te synchroniseren met het cloud-systeem, zijn deze gegevens direct beschikbaar voor het beheer- en analysesysteem.

Het analyse- en beheersysteem

Het Pogo Turf Pro analyse- en beheersysteem is een online cloud-systeem. Het maakt de gemeten

waarden online zichtbaar en analyseert verschillende zaken: de opbrengsten per sproeier worden in kaart gebracht, de langetermijneffecten van beregning en bemesting worden beoordeeld, met de input van een weerstation kunnen de weersinvloeden op de velden en banen worden voorspeld en geanalyseerd en de T-som wordt berekend.

Het systeem is ook gekoppeld aan Google Maps, om luchtfoto's te kunnen bekijken van de velden of banen. Gis-kaarten en drone-gegevens zijn makkelijk toe te voegen.

Abonnementsvormen voor het analyse- en beheersysteem

Er zijn drie abonnementen mogelijk op het Pogo Pro Turf beheer- en analysesysteem: silver, gold en platinum. Bij het silver-abonnement zijn de gemeten waarden zichtbaar via een tijdslijn, op satellietkaarten en in diverse grafieken en tabellen. De eerder gestelde grenswaarden zijn op de satellietkaarten per zone aangegeven. Door het gebruik van kleuren worden overschrijdingen of tekorten binnen de zone weergegeven. Alle grafieken en metingen zijn in diverse gangbare bestandsformaten te exporteren en te delen.

Van de EC en het bodemvocht wordt in het analysesysteem direct de distributie-uniformiteit (DU) berekend. De DU is kortgezegd het kengetal dat weergeeft of er onwenselijke afwijkingen zijn binnen de gemeten zones. De gemiddelde waarden zijn zeer eenvoudig in te zien over iedere gewenste periode. Uit de grafiek is af te lezen of deze waarden in een bepaalde periode toenemen of juist afnemen. Hierdoor wordt bijvoorbeeld de vorming van vilt, *black layer* of *dry patch* eerder inzichtelijk dan via visuele waarneming.

Bij een gold-abonnement kan het analysesysteem worden geoptimaliseerd door koppeling met het speciaal weerstation. Dit geeft *realtime* de gemeten waarden weer, waaronder temperatuur, luchtvochtigheid, neerslag en nog veel meer.

Bij het platinum-abonnement worden bodemanalyses toegevoegd, die per zone verwerkt worden in het analysesysteem. Deze analyses zijn afkomstig uit het bekende Harris-laboratorium in de Verenigde Staten. Ook monsters van het beregeningswater en een bladmonstertest zijn aan dit pakket toegevoegd.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5508

Groener
sporten



BTL

www.btlrealisatie.nl

Iedereen wint met Granulight®!

EEN OPHOOGMATERIAAL OP DE MARKT BRENGEN DAT WEINIG WEEGT EN TOCH IJZERSTERK IS, GEMAKKELIJK WATER DOORLAAT, STABIEL IS, NIET KLEEF, GOED VERWERKBAAR IS EN OOK NOG EENS ONGEVOELIG IS VOOR TEMPERATUURINVLOEDEN; DÁT WAS DE SPORT, VONDEN DE ONTWERPERS VAN MARTENS EN VAN OORD. DAT GRANULIGHT® OOK NOG ALS ENIGE EEN GROEN LABEL ZOU VERDIENEN, KONDEN ZIJ TOEN NOG NIET BEDENKEN...



Veelzijdige favoriet

Inmiddels is Granulight® de grote favoriet bij de aanleg van sportvelden en paardenbakken, de fundering en omhulling van rioleringsbuizen en andere nutsleidingen. Ook bewijst het lichtgewicht materiaal zich bij tal van andere toepassingen zoals aanvulling achter damwanden, kunstwerken en bij het dempen van sloten en vaarten om ongelijke zettingen op te vangen.

Mens en milieu

Ook het milieu is blij met Granulight®. Het materiaal voldoet ruimschoots aan de gestelde normen en is dan ook probleemloos overal toe te passen. Bovendien is het materiaal duurzaam: zowel de winning, de logistiek als de toepassingen. Tot slot is onze lichtgewicht ook nog eens heel concurrerend geprijsd... Zo wint iedereen met Granulight®!

Meer weten over Granulight®?

Meer en technische informatie vindt u op
www.granulight.nl

MVO
Martens en Van Oord



Dood in de Keulse pot

Vol verwachting en op uitnodiging van een Belgische leverancier ben ik een dagje naar Keulen geweest om de FSB te bezoeken. Nu was ik niet voor de eerste keer op deze tweejaarlijkse beurs en steeds was ik verrast over de kwaliteit van de beurs, zowel internationaal gezien als voor Nederland.

Motivatie voor de kunstgrastender is verder verlaging van de kostprijs door het uitwringen van de leveranciers **die hun budgetten juist moeten gebruiken voor vernieuwing**

Een verrassing was het deze keer ook, maar dan niet positief. De crisis heeft de beurs teruggebracht tot een beurs voor de Duitse markt, aangevuld met een horde Chinese staatsbedrijven. Er was werkelijk niets nieuws te signaleren of het moeten de blote billen van de Braziliaanse danseressen zijn geweest, dames in bodypaint of de Duitse Bierstube die het best bezocht werd. Zowel de deelnemers als de gemiddelde bezoeker van de beurs straalden niet meer uit dan de verplichting aanwezig te moeten zijn in een business-to-business-omgeving. Conclusie is dat de crisis echt heeft toegeslagen in de business rondom sport. Er is geen geld meer voor ontwikkelingen, marketing of innovaties

Niets nieuws als de billen van de Braziliaanse danseressen of de dames in bodypaint

Hoe kan dit nu, want juist de crisis is toch altijd de basis voor innovatie en vernieuwing? Is dit wellicht het strakke denken dat opdrachtnemer, opdrachtgever, adviesbureaus en nationale bonden inclusief NOC*NSF aan elkaar opleggen? Juist op dit moment moet men elkaar in de hele markt uitdagen tot vernieuwing en verbetering. Stilstand is hollend achteruitgaan. Wij moeten elkaar uitdagen en ruimte geven tot vernieuwing en dat bereiken we niet door een emvi-waardering op te zetten voor het aantal vezels of een hogere SROI. De sportmarkt moet door ons allen uitdagend gemaakt worden en ruimte geven aan creatieve geesten.

Maar waar gonst het dan over bij de Nederlandse bezoekers? Ja, over de kunstgrastender en de nieuwe FIFA-kwalificaties. Dit kunnen natuurlijk prachtige initiatieven zijn voor vernieuwing, maar de eerste indruk tendeert naar het tegendeel. Motivatie voor de kunstgrastender is verlaging van de kostprijs door het verder uitwringen van de leveranciers die hun budgetten juist moeten gebruiken voor vernieuwing. We worden op deze wijze in handen van de Chinezen gedreven met hun minimale producten voor minimale prijzen. Waarom geen tender die gebaseerd is op kwaliteit, vernieuwing en oplossen van knelpunten, zoals financiering en verlenging van levensduur en optimalisatie van gebruik door multifunctioneel gebruik? Een gemiste kans is mijn eerste indruk.



Aanpassing van de FIFA-normen geeft ook al geen aanleiding tot enthousiasme. Een nieuwe Lisport-test aan de basis, dat klinkt goed, maar nu komt het. De topvelden worden op hogere duurzaamheid getest, terwijl bij deze velden juist het accent op sporttechnische eigenschappen zou moeten liggen. Door de nieuwe test moeten de leveranciers overstappen op andere vezels en infillmateriaal en dat komt op het eerste gezicht de sporttechnische eigenschappen niet te goed. Voor de trainingsvelden is waarschijnlijk een lichtere Lisport-test vereist, terwijl juist hier de levensduur van belang is en hoger moet worden dan thans.

Een lichtpuntje, opgemerkt op de beurs: de opkomst van hybridevelden, echter alleen beschikbaar voor de happy few, met prijzen tussen de € 30,00 en € 45,00 per m². Een illusie armer ben ik weer terug.

Flip van de Velden

Flip van de Velden is de nieuwste columnist van het vakblad Fieldmanager. Flip is werkzaam in de kunstgrasbranche. Hij verbaast zich over de ontwikkelingen die daar gaande zijn en wil die verbazing graag delen met de lezers van dit blad. Van de Velden is natuurlijk een pseudoniem, maar de echte naam van Flip is bekend bij de redactie van dit blad.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5509

A close-up photograph of a person's thigh, showing a significant red, irritated skin abrasion. The person is wearing a red and white sports uniform, with white shorts and a red jacket. The background is a green grass field.

De huid als meetlat van kunstgraskwaliteit

Huidschade op kunstgras niet groter dan op natuurgras

Malou Peppelman ontdekte in haar promotieonderzoek dat schade door een sliding niet alleen oppervlakkige schade, maar ook dieperliggende schade veroorzaakt. Ze kwam erachter dat er zowel bij natuurgras als bij kunstgras schade ontstaat, maar vond geen bewijs dat een sliding op kunstgras méér schade veroorzaakt.

Auteur: Santi Raats



Vaak wordt de kritiek geuit dat kunstgrasmatten niet slidingvriendelijk zouden zijn. Wil kunstgras uitgroeien tot een alternatief voor de natuurlijke graszoden, dan moeten slidings in elk geval zonder noemenswaardige huidschade zijn uit te voeren. In het grote innovatieproject 'New Business by Enhanced Skin Comfort' in het Radboudumc wordt gewerkt aan huidvriendelijke toepassingen, die ook buiten de geneeskunde kunnen liggen. Dr. Malou Peppelman is technisch geneeskundige en werkzaam op de afdeling dermatologie van het Radboudumc. Peppelman heeft samen met haar begeleider, dr. Piet van Erp, met een nieuwe technologie enkele cellagen diep in de huid gekeken om eventuele schade vast te stellen. Schade die is veroorzaakt door te veel zon, een scheerapparaat of... een sliding op kunstgras. Centraal in de studie stond de relatief nieuwe *reflectance confocal microscopy* (RCM), een microscoop die infrarood licht de huid in zendt en aan de hand van de mate van terugkaatsing verschillende huidstructuren – en daarmee beschadigingen – in beeld kan brengen. RCM zou een patiëntvriendelijker alternatief kunnen vormen voor het nemen van een biopsie. Bij deze laatste techniek wordt een hapje uit de huid genomen, waardoor het lastig is deze onderzoeksmethode herhaaldelijk toe te passen.

De huid zelf is ook erg belangrijk als uitleessysteem

Als onderdeel van haar studie wilde Peppelman ook kijken welke schade huid-materiaalcontact zou kunnen veroorzaken. Iets wat – hopelijk – met de RCM in beeld kon worden gebracht, en waar de interactie tussen gras en huid zich volgens Peppelman goed voor leende. 'Het algemene beeld is dat kunstgras meer schade aan de huid veroor-

zaakt', vertelt Peppelman. 'Maar of dit ook terecht is, is nooit onderzocht. In de wetenschap wordt sowieso relatief weinig aandacht geschonken aan dergelijke huidschade, omdat de focus vaak ligt op trauma's. Bij huidschade door het maken van een sliding is weliswaar geen sprake van een trauma, maar het kan het spel wél beïnvloeden, bijvoorbeeld doordat een speler voorzichtiger gaat spelen. Als academisch onderzoekscentrum hebben wij contacten met het bedrijfsleven, en ook vanuit deze hoek bestond de vraag of we de schade door kunst- en natuurgas vanuit wetenschappelijk perspectief konden belichten.' Peppelman maakte voor haar onderzoek gebruik van velden op de commerciële markt, iets wat volgens haar geen invloed uitoefende op het onderzoek. 'Als onderzoeksinstituut hebben wij er immers geen enkel belang bij om positieve resultaten naar buiten te brengen.'

De nieuwe beeldtechnologie

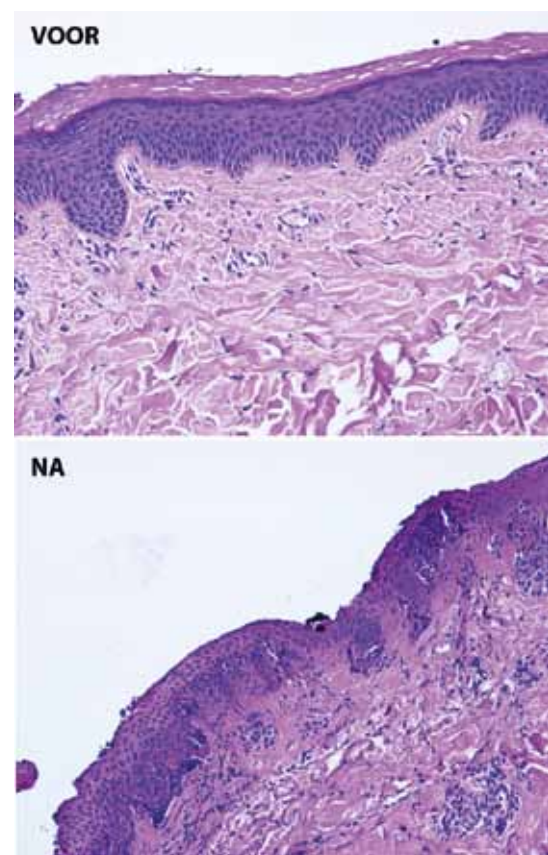
De microscopische techniek is genaamd 'in vivo reflectie-confocale microscopie' en maakt het mogelijk om niet-invasief op microscopisch niveau in de huid te kijken. In combinatie met in vivo reflectie-confocale microscopie wordt het zogeheten 'tape-strippenmodel' gebruikt. Tape strippen is een model dat in het dermatologisch onderzoek veel gebruikt wordt om naar reacties in de huid te kijken. Er wordt door middel van het herhaald aanbrengen en weer verwijderen van tape (plakband) minimale schade aan de huid veroorzaakt, een soort schaafwondje. Door de combinatie van dit model met de microscoop kun je kijken naar reacties in de huid op enkele cellagen diep. Dat was tot voor kort niet mogelijk zonder het afnemen van een huidbiopsie. Onderzoek naar reacties van de huid bij contact met allerlei stoffen is op deze manier veel huid- en patiëntvriendelijker.

Herhaald tape strippen, tien of vijftien keer, gedurende vijf aaneengesloten dagen, leverde in het onderzoek een schaderespons op vergelijkbaar met de schade die ontstaat na één dag tape strippen, waarbij tot aan de diepere huidlaag *stratum granulosum* gestript werd. Herhaald tape strippen gedurende vijf dagen lijkt een drempelwaarde te zijn voor het ontstaan van huidschade op de onderrug.

Mogelijke veranderingen in de huid – van tumor tot ontsteking, maar ook slidingschade – zijn zo sneller en uitgebreider te onderzoeken.

Monstername

Voor haar onderzoek liet Peppelman veertien mannelijke vrijwilligers slidings maken op derdegenera-



Huid voor en na sliding.

tiekunstgras, droog natuurgas en nat natuurgas. Om de resultaten zo objectief mogelijk te maken, werden de BMI van de proefpersonen, de gerende afstand en de gemaakte sliding zo veel mogelijk op elkaar afgestemd. De huidschade die ontstond, is vastgelegd door middel van klinische foto's, waardoor de mate van roodheid en het schaafwondeffect beoordeeld konden worden. Daarnaast zijn er direct na de sliding en 24 uur later huidbiopsies afgenomen. Deze huidbiopsies zijn opgewerkt tot histologische coupes en bekeken onder de microscoop. Behalve naar de huidmorphologie is er ook gekeken naar veranderingen op eiwitniveau.

Resultaten

Er was te zien dat zowel droog kunstgras als droog natuurgas zorgde voor verwijdering van de buitenste laag van de opperhuid, de hoornlaag. Deze beschadiging was niet waar te nemen na een sliding op nat natuurgas. Op eiwitniveau waren er tevens veranderingen te zien na een sliding op droog kunstgras en droog natuurgas. Nat natuurgas liet ook hier geen verandering zien. Een sliding op droog kunstgras lijkt dus dezelfde schade te veroorzaken als een sliding op droog natuurgas.

De metingen van de dikte van de opperhuid lieten



EEN KRACHTIGE COMBINATIE

SL **staadegaard**
Op grond van kwaliteit sinds 1933
0499-422435

GROENNOORD
050-5445360

KR Kraakman Perfors B.V.
Landbouw-, tuin- en parkmachines
0252-211288



JOHN DEERE

AGRI
MACHINES
by VERVAET / STEENHOF
0115-481710

GREVE B.V.
1922
0527-630970

JAN de WINKEL
0547-288440

www.gkbmachines.com





Piet van Erp

een sterke correlatie zien tussen in vivo reflectie-confocale microscopie en onderzoek van huidweefsel op celniveau. Tevens werd aangetoond dat deze diktemetingen van de epidermis een indicatie



Malou Peppelman

zijn voor de mate van celdeling in de huid. Met in vivo reflectie-confocale microscopie konden in dit model ook parakeratose (kernhoudende cellen in de hoornlaag die in de gezonde huid niet aanwe-

zig zijn) en keratinocytenatypie (afwijkende vorm en grootte van huidcellen) worden waargenomen. Ontstekingscellen infiltrerden de opperhuid niet en konden hierdoor niet in beeld worden gebracht.

Conclusie

Om de schade aan de huidlagen te meten, gebruikte Peppelman huidbiopten. Daarnaast onderzocht zij het gebruik van een model en een speciale microscoop om huidschade objectief en niet-invasief te meten. De bevindingen laten zien dat de combinatie van tape strippen en beeldvorming via RCM gebruikt kan worden als niet-invasief huidschademodel om gegevens op celniveau te verkrijgen. Op termijn moet het mogelijk zijn om de huid te gebruiken als *read-out*-systeem voor het vaststellen van schade door slidings, wat weer bruikbaar is om huidvriendelijkere grasproducten te ontwikkelen.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5510

Geduld wordt beloond



Eindelijk is het zover. Vandaag starten wij met de verkoop van de Roberine F3. De nieuwe driedelige zelfrijdende klepelmaaier die de grenzen verlegt. De ideale werkplek voor de professional die een perfect maaibeeld wenst. Compacte afmetingen, hoge prestaties, betrouwbare techniek en een gunstige aanschafprijs. Wilt u meer weten? Stuur een mail naar sales@roberine.nl of bel 053 4 83 83 83.

The Mowing Company since 1951

Roberine



De velden van Zwijndrecht kunnen opgelucht ademen

De aloude slitter is opnieuw uitgevonden in de vorm van de GKB Topair

Beluchten is een essentieel onderdeel van het onderhoud van een grasmat. Nadeel zijn de hoge kosten, want met een Vertidrain of schudbeluchter kost het al gauw uren om een volledig veld te bewerken. Gelukkig zijn er ook snellere manieren, zoals slitters of prikrollen, waarmee je snel over het veld kunt rijden en toch een net stukje werk aflevert. GKB heeft met zijn Topair deze machines opnieuw uitgevonden.

Auteur: Hein van Iersel



4 min. leestijd

ACHTERGROND

15 februari 2015: Hans Stolk rijdt als groenmedewerker sport met zijn 35 jaar oude Ryan-slitter het veld van VVGZ Zwijndrecht op, als een bijna onhoorbare plofje hem doet stoppen. Stolk kijkt achterom en ziet dat zijn slitter frontaal is doorgebroken. Wat te doen? De stoffelijke resten van het slachtoffer worden bij elkaar geraapt en gaan op transport naar GKB. Het is de bedoeling om het ouwetje nog een keer aan elkaar te lassen. Het loopt echter anders. Al na twee dagen belt Jan Willem Kraaijeveld met de directe chef van Hans Stolk, de voormalige *Fieldmanager of the Year Ad* van de Luitgaarden. Is het overlijden van de oude Ryan geen goed moment om te investeren in iets nieuws, en willen Van de Luitgaarden en Stolk niet meedenken over die nieuwe machine?

Jan Willem Kraaijeveld: 'Heel toevallig waren er in korte tijd drie gemeentes bij mij gekomen met een vergelijkbare vraag. Wat wij toen gedaan hebben, is de vragen en wensen van al die klanten bij elkaar brengen. Daar is de nieuwe Topair uitgekomen.' Vakblad Fieldmanager mocht getuige zijn van de oplevering van de eerste Topair. Een feestje – compleet met taart – waar ook sportwethouder Robert Kreukniet bij aanwezig mocht zijn.

De gemeentes die bij Kraaijeveld waren gekomen, waren Alblasserdam en het Cultuur Technische Onderneming Peter Heijboer in Strijen. Van de Luitgaarden: 'Wij zochten een compacte machine die het werk van onze oude Ryan slitter kon verrichten, maar ook inzetbaar was als roller en zo mogelijk ook twee bewerkingen kon uitvoeren in één werkgang. Onze tweede eis was dat de

machine eenvoudig moest werken en eenvoudig te bedienen was.'

Elke fieldmanager kent het verschijnsel dat de messen vloeiend de grond in gedrukt worden, maar als ze eruit draaien, plukken grond of gras meenemen

Rollen én slitten in één gang

De machine die Kraaijeveld met zijn team heeft ontwikkeld is niet echt nieuw te noemen, maar er zit wel een aantal slimme vondsten in, die wij als vakblad nog niet eerder waren tegengekomen. De combinatie met een roller bijvoorbeeld. De machine bestaat uit een frame, waarin je normaliter één as hangt waarop de messen bevestigd zijn,



Ad van den Luitgaarden



Dit artikel is gemaakt bij gelegenheid van de eerste oplevering van de machine in Zwijndrecht. Bij deze oplevering was ook sportwethouder Robert Kreukniet de gemeente Zwijndrecht aanwezig. Op de foto vlnr: Leendert Nugteren, Jan Willem Kraaijeveld, Ad van den Luitgaarden, wethouder Robert Kreukniet en tenslotte KNVB clubconsul Henk van den Adel en tevens lid van VVGZ Zwijndrecht.

en een tweede as waarop de cilinder van de roller zit. Desgewenst kan de rol vervangen worden door een tweede as met messen. Eventueel kan hij omgedraaid worden, zodat de machine ook in de voorhef gehangen kan worden. De messen snijden nu op een afstand van 15 centimeter. Wanneer er twee assen met messen worden gemonteerd, wordt de snijafstand gehalveerd tot 7,5 centimeter. Een slimigheid van de roller is dat deze kan worden gevuld met 300 liter water, zodat men op harde velden extra gewicht heeft om de messen de grond in te drijven. Het totale gewicht van de machine neemt dan toe tot ongeveer 1000 kilo. Het water is ook weer snel uit de rol te tappen, zodat het gewicht niet over de weg hoeft te worden meegenomen naar het volgende complex of naar de loods.

De machine is verder een toonbeeld van eenvoud. De messen en de rollen lopen gewoon mee en worden niet aangedreven. De enige instelling aan de machine geschiedt vanuit de cabine van de trekker en betreft de diepte-instelling van de messen-as. Een leuke opvallende gadget is het palletje dat uit het huis van de machine naar boven steekt en de diepte-instelling van de machine aangeeft.

Evolvent

Kraaijveld heeft er waarschijnlijk lang voor moeten bladeren in de Dikke Van Dale, maar hij noemt de messen van zijn nieuwe slitter 'evolvent'. Evolvent is een begrip uit de meetkunde en duidt op het in elkaar grijpen van tandwielen. Natuurlijk is daar geen sprake van bij een mes van een slitter, maar elke fieldmanager kent het effect van een beluchtingsrol waarbij de messen weliswaar vloeiend de grond in gedrukt worden, maar als ze eruit draaien, plukken grond of gras meenemen. GKB heeft nu



Tot ongeveer 15 km per uur over de velden.



Bediening van de diepte-instelling in de cabine.



De messen staan 45 graden gedraaid ten opzichte van elkaar en vormen zo een soort spiraal.



een messenschijf ontwikkeld die niet symmetrisch is, maar waarbij de messen als het ware iets verschoven zijn in de rijrichting van de slitter. In de golf heeft een aantal geleden de Planet-Air opgang gemaakt. Deze Amerikaanse machine, een vaste pennen beluchter werkte ongeveer volgens hetzelfde principe. Leendert Nugteren, de whizzkid bij GKB die dit heeft verzonnen en ontwikkeld, zegt daarover: 'Door deze speciale vorm, die we 'evolvent' hebben genoemd, behoort het opwippen van de mat tot het verleden. Bij de oude Ryan bestond daar geen gevaar voor, doordat deze veel minder diep ging. De nieuwe Topair heeft een maximale werkdiepte van 15 centimeter, terwijl de Ryan maximaal 10 centimeter de grond in ging.' Leendert Nugteren heeft de evolvente messen getest door een *action camera* in de machine te monteren en het filmpje in slow motion af te draaien. Op die film is te zien dat de messen zon-



Evolvent mes GKB topair.

der beroering van de grond weer uit de toplaag komen, precies zoals twee tandwielen op elkaar ingrijpen.

Een tweede verschil met de messen van de Ryan is het gebruikte materiaal. Beluchtingsmessen worden meestal gemaakt van een kwalitatief hoogstaand staal. De messen van de Topair gaan nog een stapje verder en zijn vervaardigd van hardox, het staal waarvan ook de ondermessen van graafbakken zijn gemaakt. Bij normaal gebruik moet dat staal minimaal enkele jaren meegaan. Hans Stolk: 'Bij mijn oude Ryan versleet ik ieder jaar wel een set messen.'

Ook het monteren van de messen zou een fluitje van een cent moeten zijn. De as waarop de messen gemonteerd zitten, is vierkant. Doordat er twee ten opzichte van elkaar gedraaide vierkanten in de messen gestanst zijn, kan een mes op acht verschillende manieren op de as geschoven worden. Zo ontstaat er een soort spiraalvorm in de as. Om de messen op afstand van elkaar te houden, levert GKB afstandsbusjes mee. Door deze constructie is het mogelijk om alle messen te vervangen door het losdraaien van in totaal acht bouten. Hans Stolk: 'Bij mijn oude Ryan zat elk mes al met vier bouten vast en had ieder mes zijn eigen lagers.' De GKB Topair is nu gemaakt in een oplage van drie machines met een werkbreedte van twee meter. Maar er wordt al gewerkt aan een machine met een werkbreedte van 2,40 meter.

ACHTERGROND



Oude Ryan slitter gaat naar de sloop



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5511

GRAS GROEN
ADVIES RECREATIE
SPORT

**ONDERHOUDS
CONTRACTEN
OPSTELLEN?**

**WIJ REGISSEREN
UW SPORT
ACCOMMODATIE
IN TOP CONDITIE**

GRAS ADVIES IS
ONDERDEEL VAN
dag.nl
de dagelijkse
nieuwsdienst

074 2020 258
www.grasadvies.nl

PRODUCTIVITEIT

heruitgevonden

Hoge productiviteit
Bewezen techniek
Innovatief
Toegevoegde waarde



Groundsmaster® 360



TORO

Count on it.

GROENTECHNIEK

Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com



SURE-LINE
impact

Bespaar ook tot
€1500,-
per jaar

Stap nu over!

Bezoek ons
2 december op
de nationale
voetbal vakbeurs

155

T: 0481-378200 www.sportveldbelijningen.nl



In het 14-jarige bestaan van C.S.C. Ceelen Sport Constructies hebben aanleg en onderhoud van kunstgrasvelden voor hockey en voetbal een grote rol gespeeld in de groei van het bedrijf. Aanleg en onderhoud van natuurgrasvelden is daar de afgelopen jaren aan toegevoegd. Sinds vijf jaar mag C.S.C. zich ook rekenen tot de specialisten voor de aanleg van atletiekbanen. Een geheel andere tak van sport, in alle opzichten. De nieuwe baan van Atletiek Vereniging Spiridon uit Gilze en Rijen levert onder andere het bewijs.

'Een extra baantje voor Daphne Schippers'



C.S.C.- In de startblokken voor de grootschalige renovatie en uitbreiding van de atletiekbaan op Topsportcentrum Papendal

Weten wat je doet

De ervaring in de aanleg van sportvelden biedt C.S.C. een voorsprong in de markt van atletiekbanen. "Het projectmanagement verschilt niet zo veel", zegt projectleider Silvio van Doorn. Als marktleider in Nederland weten we wat we doen. In de afgelopen jaren hebben we die ervaring uitgebouwd naar atletiekbanen. Technisch en constructief vaak afwijkend van kunstgras sportvelden, in de organisatie en realisatie lopen we voor op alle andere aanbieders. In ons contact met opdrachtgevers en atletiekverenigingen horen we vaak dat de samenwerking boven verwachting was. Dat komt omdat we ons richten op de wensen van de eindgebruikers en de kwaliteit die we bereiken door ook constructief met elkaar van gedachten te wisselen."

Altijd goedgekeurd

Een speciaal projectteam, bestaande uit Silvio van Doorn, Joost de Bree en Gerard Engelbertink, richt zich op de verdere ontwikkeling van deze sporttak binnen C.S.C. Tot nu toe werden alle aangelegde atletiekbanen direct goedgekeurd. "In sommige gevallen waren er enkele minieme correcties nodig, maar dat betrof dan vaak de afwerking rondom de baan", aldus Joost de Bree. "Voor de technische kennis werken we samen met gespecialiseerde advies- en ontwerpbureaus. Die samenwerking loopt gesmeerd. We hebben hetzelfde

belang: een hoogwaardige atletiekbaan voor de opdrachtgever. Ook voor het onderhoud maken we direct een plan. Voor atletiekbanen gelden heel andere graadmeters dan voor sportvelden; hier gaat het om groenaanslag, waterafvoer, topklaagbescherming. De meeste aangelegde atletiekbanen heeft C.S.C. ook in onderhoud. De opdrachtgever is vrij in die keuze maar snapt dat je een goede baan ook goed moet houden.

Het bewijs in Gilze en Rijen

A.V. Spiridon had vanuit de eigen gelederen een ervaren projectmanager aangesteld voor de aanleg van een nieuwe atletiekbaan met omliggende infrastructuur in de gemeente Gilze en Rijen. Hermen Jacobs: "De samenwerking in het gevormde bouwteam met C.S.C. verliep uitstekend. Hun creativiteit, netwerk, specialistische kennis en nauwkeurigheid hebben een prachtig resultaat opgeleverd waar we trots op zijn. Je merkt dat C.S.C. gewend is om dergelijke projecten te realiseren. Ze raken nergens van in paniek en als het nodig is weten ze snel en adequaat oplossingen aan te dragen." In korte tijd werd voor A.V. Spiridon een atletiekbaan gebouwd met een onderbouw van schuimbeton van SuperSub Sportbases en een Sandwich topklaag van GCC Sport Surfaces. De inrichtingsmaterialen en alle kleine attributen zijn van TammingaSports afkomstig. Betrokken adviseur Lomme Siebenga: "De open communicatie

voor en tijdens het project heeft geleid tot een zorgeloze oplevering in zeer korte tijd. Dit kan alleen met een team dat ervaring koppelt aan flexibiliteit en knowhow."

Papendal in de startblokken

C.S.C. is op dit moment bezig met de voorbereidingen van de grootschalige renovatie en uitbreiding van de atletiekbaan op Sportcentrum Papendal. Hier worden in een bouwteam verband door C.S.C. de wensen van de klant omgezet naar een uitvoeringsontwerp. Buro BOOT begeleidt als adviseur namens Sportcentrum Papendal de procesvorming en bewaakt het beoogde budget. Ook hier gaan we weer alles uit de kast halen voor een te leveren "topprestatie". Silvio van Doorn: "Er moet zelfs een extra 'sprintbaantje' voor Daphne Schippers worden aangelegd. Samen met TenCate werken we op dit moment aan een nog snellere topklaag, en ook met SuperSub Sportbases en GCC Sport Surfaces blijven we doorontwikkelen in de onderlagen, de constructie en toplagen. Ondanks alle ervaring die we intussen hebben, blijven we innoveren. Atletiekbanen in Nederland verdienen de topkwaliteit die we kunnen leveren. Alle betrokken partijen staan in de startblokken."

MEER INFORMATIE?

Bent u ook geïnteresseerd, kijk dan op de website www.cscsport.nl of bel 036-5489320.



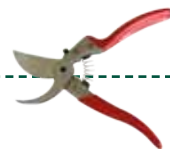
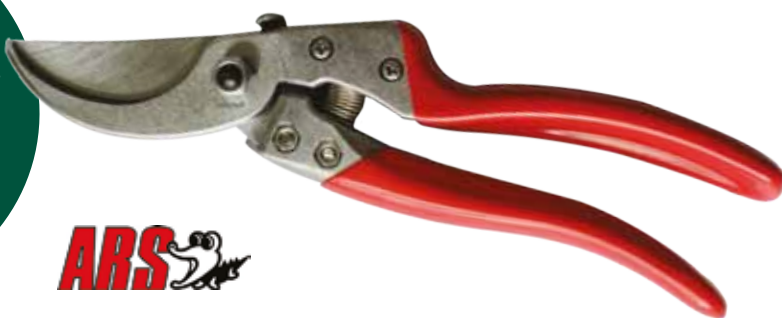
OUDERWETS VOORDEEL KNIPPEN

Gratis ARS snoeischaar
bij abonnement op
Fieldmanager

Een abonnement op het leidende vakblad voor de openbaar groensector is nu wel
erg goedkoop. U neemt een abonnement voor 2016* en u ontvangt een
gratis ARS Snoeischaar.

* Eerder opzeggen is niet mogelijk.

Winkelwaarde
€ 56,80



Bedrijf: _____

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Tel: _____

E-mail: _____

Stuur deze bon naar Vakblad Fieldmanager, Fransestraat 41, 6524 HT Nijmegen
Inschrijven kan ook online: www.fieldmanager.nl/abonnement



Opleiding Expert Natuurgras start weer in november

Het gras hoeft niet altijd groener te zijn bij de burens.... maar voor een mooie groene grasmat heb je wél vakkennis nodig. Voor een goede aanleg en effectief onderhoud van sportvelden/golfbanen is fundamentele kennis over grond, water en gras noodzakelijk. HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen biedt daarom de opleiding Expert Natuurgras aan. Tijdens deze opleiding leert u hoe u kwaliteit kunt monitoren, zodat je bij problemen de juiste maatregelen treft.

Opleiding Expert Natuurgras

Met de opleiding Expert Natuurgras biedt HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleiding een inhoudelijke verdieping voor de 'ervaren' beheerder sportvelden en hoofdgreenkeeper, die zich wil ontwikkelen tot Expert in zijn vakgebied. De opleiding kent elf dagen met elk een eigen hoofdthema. Daarnaast werkt u aan een individuele opdracht, begeleid door een persoonlijke coach. De onderdelen die tijdens de opleiding behandeld worden hebben betrekking tot de grasmat, groeiplaats en het onderzoek en advies naar de te treffen maatregelen bij vragen bij de aanleg en/of het onderhoud van het natuurgras.

De opleiding is ontwikkeld in samenwerking met het werkveld en wordt erkend door de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC), NGA, NGF en NVG. Casussen uit de eigen praktijk vormen het uitgangspunt van de opleiding. De opleiding biedt tevens gelegenheid om kennis en ervaringen uit te wisselen met collega's (mede-cursisten). Deze combinatie zorgt voor waardevolle discussies en een verruiming van uw blik.

Resultaat van de opleiding

De opleiding kent een drietal belangrijke thema's; grasmat, groeiplaats, onderzoeks- en monitorings technieken. Na het volgen van de opleiding bent u in staat om bij problemen in de grasmat en bodem een passend advies te geven. Dit doet u aan de hand van een adviesrapport, opgesteld op basis van gedegen onderzoek. U heeft vaardigheden ontwikkeld die u nodig heeft om projectmatig te werken en overtuigend te adviseren.

Cursisten aan het woord...

Oud-cursist Erik van Wijhe, Projectleider Greenkeeping/Hoofdgreenkeeper - Vos Ruinerwold BV

Daar waar er nog wel eens vol enthousiasme een probleem aangepakt wordt, wordt er onbedoeld nogal eens aan symptoombestrijding gedaan. Ook wel het aspirientje in de ochtend, na een avondje doorzakken...

Je leert tijdens de opleiding Expert Natuurgras problemen bij de bron op te sporen en vervolgens planmatig aan te pakken. De verdieping in de fysische, chemische en biologische eigenschappen van de bodem en van onze zo geliefde grassen komt in de opleiding nadrukkelijk aan bod en vormt daarmee de basis voor elke Expert natuurgras. De praktische toepassing middels een gedegen rapportage vormt de kroon op de opleiding.



Oud-cursist Johan Aalderink, Adviseur openbaar groen, sportvelden en golfbanen - Vos Capelle BV

Ik heb altijd al interesse gehad in de grasplant, maar na deze opleiding is dat alleen nog maar meer geworden. Boeiende materie! Deze opleiding is dan ook echt een verdieping die ik mijn collega's in het groen kan aanbevelen.



Geschreven onder de verantwoordelijkheid van de HAS.



Kale plekken gras, prooi voor straatgras!

‘Met een dichte zode de winter in, voor een voorjaar zonder straatgras!’

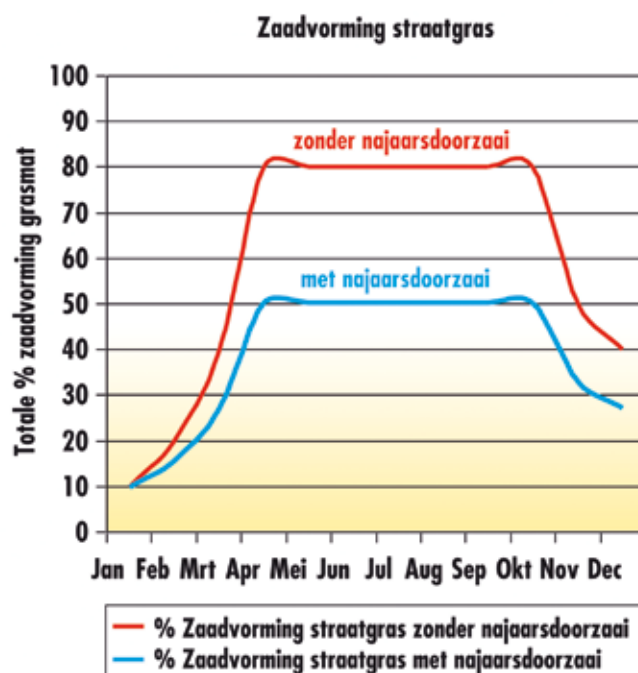
Een doorn in het oog voor elke fieldmanager: straatgras. Straatgras vestigt zich zeer snel en lijkt vervolgens nooit meer weg te gaan. Kale plekken zijn hier de oorzaak van. Deze zijn een prooi voor onkruiden zoals straatgras. Naast de snelle vestiging van straatgras, kan het zich ook bij lage temperaturen flink vermenigvuldigen. Het harde werken aan de perfecte grasmat betaalt zich onder deze omstandigheden dan ook vaak niet terug. ‘Voorkomen is beter dan genezen’, zo luidt het gezegde, en dit geldt ook voor gras. Door ook in het najaar door te zaaien met het graszaadmengsel SOS, kan tot aan het aankomend voorjaar het aandeel straatgras tot wel 40% worden beperkt.

Najaarsdoorzaai van cruciaal belang

Straatgras is overal en als de omstandigheden voor het plantje maar even gunstig zijn (nattigheid), steekt het de kop op in een sportveld. De herfstmaanden zijn traditioneel een periode waarin straatgras nog eens probeert zich in de grasmat te handhaven of juist te vestigen, net voordat de winterkou intreedt. Dit wordt nog eens vergemakkelijkt als de grasmat open is en dus ruimte biedt voor de vestiging van straatgras. Daarom is tijdig doorzaaien met SOS van cruciaal belang. Bovendien kan de grasmat dan met een mooie dichte zode de winter in en wordt het risico op straatgras in het vroege voorjaar hiermee weer verkleind.

Doorbreek straatgrascyclus

De zomer kan warm en zonnig zijn, maar ook fris





en nat. Hierdoor weet straatgras zich op vele plekken goed te vestigen. Veel grasmatten zijn het nieuwe seizoen dus met een valse start begonnen. Als er in het begin al veel straatgras is, dan levert dit veel kale velden op halverwege het seizoen, wat daarmee dus weer een prooi is voor straatgras, en zo blijft het maar doorgaan. Om deze straatgrascyclus te doorbreken, is regelmatig doorzaaien in het najaar dus wenselijk. De timing van doorzaai is om meerdere redenen altijd erg lastig, maar belangrijk om te onthouden zijn de bloeimomenten van straatgras. Tijdens deze bloei wordt nieuw zaad gevormd en is de verspreiding van het ongewenste gras maximaal.

SOS - Super Over Seeding

Het doorzaaien van de grasmatten is nu noodzakelijk. Door drukke voetbalcompetities is er speelschade ontstaan. Met de naderende winter moet verder kwaad worden tegengegaan. De oplossing hiervoor is: SOS. SOS kiemt al bij zo'n 6 graden, terwijl straatgras pas kiemt bij 8-10 graden. Zo gaat SOS de strijd aan met straatgras. SOS heeft ook nog eens een zeer snelle kieming en zo heeft u na zo'n

twee weken weer een egale grasmatten zonder kale plekken. Voor meer informatie over het bestrijden van straatgras of over het graszaadmengsel SOS, ga naar www.barenbrug.nl/poa-annua of www.barenbrug.nl/sos.



DE BESTE GRASMAT IN DE EREDIVISIE EN DE JUPILER LEAGUE KOMT VAN BARENBRUG

Barenbrug gaat er dit jaar twee keer met de hoofdprijs vandoor: in de Eredivisie is het veld van Feyenoord (met Erwin Beltman als groundsman) uitgeroepen tot beste veld en in de Jupiler League het veld van NEC (met Theo van Bentum als groundsman). Beide profclubs zaaien in het najaar/winter hun stadionvelden door met het grasmengsel SOS van Barenbrug. Het succes van SOS wordt hierbij nogmaals onderschreven door Erwin Beltman. 'Het geheim van een goede grasmatten is het totale management. SOS is hierbij het ideale mengsel om door te zaaien in de winter. Wanneer dit regelmatig wordt gedaan, zit er altijd kiemend zaad in de grond.'

Heeft u ook interesse in het creëren van een mooi en sterk sportveld, golfbaan of gazon? Download dan de gratis Barenbrug Sidekick-app. Met deze app haalt u alle expertise en kennis van de groundsman van Feyenoord en NEC in huis. Voor meer informatie, ga naar www.barenbrug.nl/sidekick.





Geef je kunstgrasveld een tweede kans

John van Gennip (J&E): 'Ik durf de stelling aan dat 60 procent van de velden die worden opgeruimd niet echt versleten zijn'

Met het volwassen worden van de kunstgrasmarkt komt er gelukkig ook wat meer aandacht voor de laatste levensfase van de velden. Volgens Van Gennip van kunstgrasverlegger J&E uit Oss kiezen we nog veel te snel voor opruimen en nieuw. Terwijl revitaliseren, renoveren of gedeeltelijk vernieuwen ook een slimme optie kan zijn.

Auteur Hein van Iersel

John van Gennip van J&E aan de telefoon: 'Kun je eens komen kijken in Den Bosch? Wij hebben daar een veld aangenomen. Een Edel Real Play-veld uit 2005, dat nog weinig tot niets te lijden heeft gehad en dat wij duchtig onder handen gaan nemen. Allereerst draaien we alle oude SBR eruit. Dat zetten we op het parkeerterrein op een hoop. Daarna doen we hetzelfde met een groot deel van het zand. Vervolgens wordt eerste d oude SBR terugge-

bracht en daarna nog een aantal ton nieuw rubber. De gebruiker van dit veld, voetbalclub TGG uit Den Bosch, was er zeer ontevreden over. Te hard, te veel blessures.'

Van Gennip: 'Voor die tijd was dit een prima veld, maar naar de maatstaven van nu is het keihard. Dat heeft niets met achterstallig onderhoud of zo te maken, maar alles met de manier waarop het

gebouwd is. Deze velden zijn gebouwd met 25 millimeter zand en 10 millimeter SBR. De normen zijn nu precies andersom, dus 25 millimeter SBR en 10 millimeter zand.'

Silica Nova

Het aanpakken van dit veld heeft J&E voor een deel weer uitbesteed. Het uitborstelen van het veld wordt aangepakt door Silica Nova. Het bedrijf



5 min. leestijd

van directeur Bas Doornewaard is daarvoor in de stromende regen bezig met het uitdraaien van het oude SBR. Een rotklus, maar Doornewaard en zijn assistent hebben er de sokken in. Het enige voordeel van het hondenweer is dat je geen stofkapjes hoeft te dragen. Doornewaard: 'Het regent nu hard, maar als het nog harder gaat regenen, kan het lastig worden om het oude SBR uit de mat te draaien. Die zit dan als het ware vastgeplakt. Dan kan ik voor de borstel die het materiaal uit de mat draait een roterende lucht-nozzle monteren, die het SBR losblaast.' Doornewaard heeft deze innovatie eigenlijk niet ontwikkeld voor de relatief makkelijke SBR-voetbalvelden, maar voor bijvoorbeeld roodzand-tennisbanen.

Slim werken

Doornewaard heeft dit duidelijk vaker gedaan. Hij heeft een slim systeem ontwikkeld met twee kleine minicontainers op wielen. Die lopen mee over een rail, die gemonteerd is langs de Kubota-compact waarmee Doornewaard het SBR en het zand uit het veld draait. Daardoor kan Doornewaard non-stop blijven werken. Met een minishovel met lepels worden constant volle containers naar de parkeerplaats gereden, waar iets minder dan een kuub in past. In totaal betekent het verwijderen van SBR en zand dat je ongeveer vier keer over het veld moet rijden: één keer voor de SBR en daarna nog drie keer om de 25 millimeter zand uit het veld te halen. Dit zand wordt grotendeels afgevoerd; het SBR wordt volledig hergebruikt.



ACHTERGROND

Buitenland

Van Gennip: 'Er is in Nederland best veel kennis over het renoveren van oude voetbalvelden en de technieken die daarvoor nodig zijn. Maar het rare is dat veel van die bedrijven meer in het buitenland actief zijn en niet in Nederland. Dat geldt voor ons, maar ook voor Silica Nova, Van der Ven uit Heesch, KSP kunstgras, Carl Rennen en ga zo maar door.' Het is duidelijk dat Van Gennip dit ziet als een gemiste kans. Dat veel velden in Nederland volgens hem te snel worden opgeruimd, is eigenlijk je reinste kapitaalvernietiging. Voor een fractie van de kosten kun je een veld zodanig opknappen dat de levensduur met een fors aantal jaren verlengd wordt.

Den Bosch

Die mening heeft ook Henri Bekkers, de voor dit veld verantwoordelijke fieldmanager van de gemeente Den Bosch. Bekkers: 'Wij laten ons kunstgrasveld iedere drie jaar keuren door een erkend keuringsinstituut zoals Kiwa Isa of Intron. Maar daarnaast keuren we de velden ook nog eens zelf met onze eigen clubtester. De norm die we daarbij aanhouden, is de KNVB-gebruiksnorm. Dit veld van TGG zat bij de laatste keuring duidelijk onder de norm.'

Voor de fieldmanagers van Den Bosch is dat laatste geen harde voorwaarde om te gaan renoveren. 'Bij ieder veld wordt van geval tot geval bekeken wat we gaan doen. In het geval van het TGG-veld hebben we ervoor gekozen om te renoveren en het veld comfortabeler te maken dan het ooit is geweest. Een ander veld, dat misschien net zo oud is, zouden we mogelijk wel hebben vervangen.'

Vervangen

Als ik later met Van Gennip over het veld loop, valt op hoe goed het veld nog is. In het doelgebied is



MEER PRODUCTEN MEER KENNIS

ÉÉN BEDRIJF ÉÉN NAAM

U kende ons als Everris,
maar we zijn uitgegroeid
naar veel meer.

Nu zijn we ICL Specialty Fertilizers.

Where needs take us



icl-sf.com/one-name



een klein beetje gebruiksschade, maar eigenlijk is er niets aan de hand. Volgens de vrijwilligers is dat wel anders op een soortgelijk kunstgrasveld van voetbalclub Wilhelmina, dat een paar kilometer verderop ligt. Dat veld is volgens de vrijwilligers precies twee weken ouder en dus ook uit 2005, maar zou veel meer te lijden hebben gehad. Vooral de schade door kauwgom is enorm op dit veld. Van Gennip herkent het verhaal. 'Schoolsport: ik ben er niet altijd een voorstander van. Ook omdat er met fout schoeisel op de velden gespeeld wordt.'

Zand

Silica Nova heeft bijzondere technieken en machines ontwikkeld om zand en rubber uit de mat te krijgen. Dat geldt ook voor J&E, dat weer een aantal machines heeft om zand en rubber in te strooien. Van Gennip wijst op de zelfrijdende infill-machine. 'Deze gebruiken we ook bij de aanleg van nieuwe velden, maar we hebben hem nu zo aangepast dat we de rijrichting kunnen omdraaien. Normaal rij je met de container met infill of zand voor je. Door de stoel draaibaar te maken, kunnen we nu de andere kant op rijden. Verder is het invullen van het veld niet echt rocketscience. Dat is gewoon een kwestie van heel veel slepen en instrooien, zodat de infill mooi verspreid komt te liggen.'

35.000 euro

J&E heeft het veld in Den Bosch aangenomen voor ongeveer 35.000 euro. Dat is veel geld, maar een fractie van wat een nieuw veld kost. Het voornaamste voor J&E is dat ze met dit soort werk hun seizoen kunnen verlengen. De corebusiness van het bedrijf blijft natuurlijk het aanleggen van nieuwe velden, maar omdat er in een steeds kortere periode meer velden moeten worden gebouwd, is het voor de continuïteit van J&E belangrijk dat er ook

buiten het seizoen werk gezocht wordt. Het renoveren of het gedeeltelijk vervangen van velden is daarvan een voorbeeld.

Overigens is die doelstelling in het geval van TGG niet echt goed gelukt. De bedoeling is om dit werk buiten het aanlegseizoen te doen, maar als een club heel indringend vraagt of het eerder kan, zijn er toch wel mogelijkheden.

Nieuw veld

John van Gennip: 'Als je een club vraagt wat ze willen, willen ze natuurlijk altijd een nieuw veld. Dat is logisch, maar ook een enorme kapitaalvernietiging. Er is nog zo veel mogelijk op dit gebied. Hier hebben we het veld weer opgewaardeerd naar de standaard van nu, maar we moeten soms ook een deel van het veld vervangen. De doelgebieden bij TGG zijn nog bijna als nieuw, maar vaak zijn doelen en strafschoopgebied dan al danig versleten. Je kunt dan bijna altijd een stuk kunstgras van achter het doelgebied omwisselen met het strafschoopgebied.'

Regelgeving

De regelgeving rondom het hergebruik van infill maakt renoveren overigens niet altijd makkelijk. Als je infill uit een veld draait en op dezelfde locatie hergebruikt, is er niets aan de hand: dan wordt het als bouw materiaal gezien. Gebruik je datzelfde materiaal voor een ander veld, dan ligt dat puur formeel anders. Veel gemeentes gedogen dit, maar naar de letter van de wet is het verboden en zou je dit SBR op zijn minst moeten laten keuren en eigenlijk zelfs laten afvoeren.

Van Gennip: 'Ik vind alles prima. De klant vraagt en wij draaien, maar ook dit is kapitaalvernietiging. Het kost ons 40 euro per ton om SBR af te voeren naar een erkende verwerker. En dan moeten we opnieuw SBR kopen, wat rond de 175 euro per ton kost.'



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5512




smits
LEADING WATER SOLUTIONS
www.smitsveldhoven.nl



‘Doe alles wat je zelf kunt doen zélf’

Gebruiksnorm kunstgras na acht jaar halen kan makkelijk, bij bewust gebruik en onderhoud

De termijn die een aannemer of leverancier stelt voor de levensduur van een kunstgrasveld wordt lang niet altijd gehaald. Betrokken partijen wijzen dan naar elkaar, waarbij er nooit echt een winnaar uit de bus komt. De KNVB heeft de taak op zich genomen om iedereen bewuster te maken van de invloed die men zelf kan uitoefenen op de levensduur van een kunstgrasmat.

Auteur: Santi Raats



4 min. leestijd

Kunstgrasmatten gaan niet altijd zo lang mee als verwacht. Daarom is de KNVB een campagne gestart met adviezen voor de levensduurverlenging van kunstgrasvelden.

Gebruiksnorm met consequenties

Sinds juli 2010 bestaat de Gebruiksnorm, die zou moeten leiden tot een scherpere focus op kwaliteit en minder nadruk op prijs. De Gebruiksnorm is de ondergrens waaraan een kunstgrasveld moet voldoen om er KNVB-wedstrijden te mogen laten plaatsvinden, bijvoorbeeld met betrekking tot stroefheid (kniebelasting), schokabsorptie (enkelbelasting en lage rug), balstuit (hardheid van het veld) en balrol (snelheid van het veld). Voor kunstgrasvelden die vóór juli 2010 zijn aangelegd, heeft deze norm alleen consequenties als er een klacht over het veld bij de KNVB binnenkomt van de scheidsrechter of het uit- of thuisspelende team. Pas dan moet een vereniging aantonen dat het betreffende veld aan de Gebruiksnorm voldoet. Dit is veranderd voor kunstgrasvelden die na juli 2010 zijn aangelegd.

Patrick Balemans van de KNVB: 'Een club moet nu standaard, acht seizoenen na de realisatie van het kunstgrasveld, kunnen aantonen dat het veld voldoet aan de Gebruiksnorm. Dit moet gebeuren met een keuringsrapport door een onafhankelijk keuringsinstituut. Kan de club dit niet aantonen, dan wordt het veld geschrapt van de KNVB-kalender en kan er dus geen competitiewedstrijd meer op worden gespeeld.'

Balemans: 'Maar bovenstaande kan leiden tot verwarring, dus laten we het scherp stellen: als een veld niet voldoet aan de Gebruiksnorm, mogen er geen KNVB-competitiewedstrijden meer gespeeld worden, omdat de kans op onveilige situaties en blessures dan te groot is.'

Eigen verantwoordelijkheid bij op peil houden veldkwaliteit

De KNVB wil met name wijzen op de invloed die eigenaren en verenigingen zelf hebben op de levensduur van hun kunstgrasveld. 'De eigenaar is altijd verantwoordelijk voor het veld, maar verenigingen (als deze geen eigenaar zijn) hebben een signaalfunctie en kunnen ook een belangrijke rol vervullen in het verlengen van de levensduur. Als de sporttechnische eigenschappen goed gemonitord worden en het onderhoud daaraan wordt aangepast, kan slijtage langer uitblijven. De mat blijft dan langer goed', aldus Balemans. 'Wij zien dat het onderhoud niet altijd goed gebeurt, dat het veld niet genoeg gemonitord wordt en niet homogeen bespeeld wordt (bijvoorbeeld eenzijdig en vaak aan de kant van de kantine), en dat er te

weinig communicatie is tussen de aannemer en/of leveranciers en de eigenaar of vereniging. Op dat gebied zijn er nog weinig verplichtingen of consequenties voor de aannemende partij of leverancier. Dat komt ook doordat de aannemer niet altijd weet hoe het veld wordt gebruikt en door hoeveel teams het wordt bespeeld. Dit maakt het lastiger om uit te leggen wat de juiste manier van onderhoud is.'

Monitoren

De KNVB adviseert met klem om elk veld periodiek te monitoren. Dit kan op drie manieren. Verenigingen kunnen zelf de balstuit, de balrol en de infill-dikte meten. Zij kunnen hun onderhoud hieraan aanpassen. Dit heeft direct effect op de sporttechnische eigenschappen: als de infill minder dik wordt, wordt het veld harder en de schokabsorptie minder.

De KNVB legt op zijn website precies uit hoe clubs zelf metingen kunnen verrichten: zij kunnen de balstuit meten door vanaf een hoogte van circa 2 meter een bal te laten vallen. Hoe hoger de stuit, des te harder is het veld, wat kan leiden tot blessures. De stuit van de bal mag niet hoger zijn dan 1,10 meter. Door platliggende en versleten vezels kan de snelheid van het veld toenemen. Met de balrol kun je de snelheid meten. De bal kan het beste vier verschillende kanten opgerold worden voor het beste meetresultaat. De maximale afstand die de bal mag afleggen, is 15 meter. De dikte van het infill-materiaal kan een vereniging eenvoudig meten met een infill-diktemeter. Het beste kan men meten op de plekken die het meest intensief worden gebruikt, bijvoorbeeld in en rond het 16 metergebied.

Het is aan de eigenaar om geregeld inspecties door de aannemer te laten plaatsvinden. De eigenaar kan het veld periodiek op sporttechnische eigenschappen testen en keuren met een Field Tester, of dit laten uitvoeren door een adviesbureau of aannemer. Hieruit komen indicatieve waarden naar voren. Ook is het zinvol het veld eens per twee à vier jaar onder de loop laten nemen door een erkend keuringsinstituut.

'Als dit monitoren goed gebeurt, gaat het veld niet alleen langer mee, maar kunnen er ook kosten bespaard worden', zegt Balemans. 'Nu gebeurt het nog te vaak dat een veld eerder dan verwacht vervangen moet worden, omdat het te laat is om het op te knappen.' De KNVB stelt op zijn website: 'Stel het vervangen van een kunstgrasveld kost 250 duizend euro. Als een veld in eerste instantie na tien jaar moet worden vervangen, maar door monitoring en gedegen onderhoud hoeft dat uit-

eindelijk pas na twaalf jaar, dan bespaar je zo'n 50 duizend euro.'

Onderhoud

De KNVB staat erop dat aannemers en leveranciers de eigenaar en club goed onderrichten over het te plegen onderhoud, en dat het onderhoud vervolgens goed wordt uitgevoerd. Goed dagelijks onderhoud bestaat uit het op tijd bijvullen van infill-materiaal, het opborstelen van de vezels en het losmaken van het infill-materiaal.

Verantwoord veldgebruik

Ook moeten de leden het veld verantwoord gebruiken. Daarbij draait het erom dat de eigenaar gebruikersregels opstelt voor de club. Denk aan het voeten vegen vóór het betreden van het veld, het betreden van het veld via de ingang in plaats van door over het hek te klimmen (met alle meegebrachte vuil van dien), een kauwgomverbod en een rookverbod op het veld, het stimuleren van het gebruik van kunststof noppen in plaats van de beschadigende metalen noppen of gladde zolen, geen ongewenste gasten of dieren op het veld, geen doelen slepen over het veld, maar optillen of met brede wielen verplaatsen, en het regelmatig verplaatsen van de trainingsdoelen, zodat het totale veld gebruikt wordt.

Acht jaar is overbrugbaar

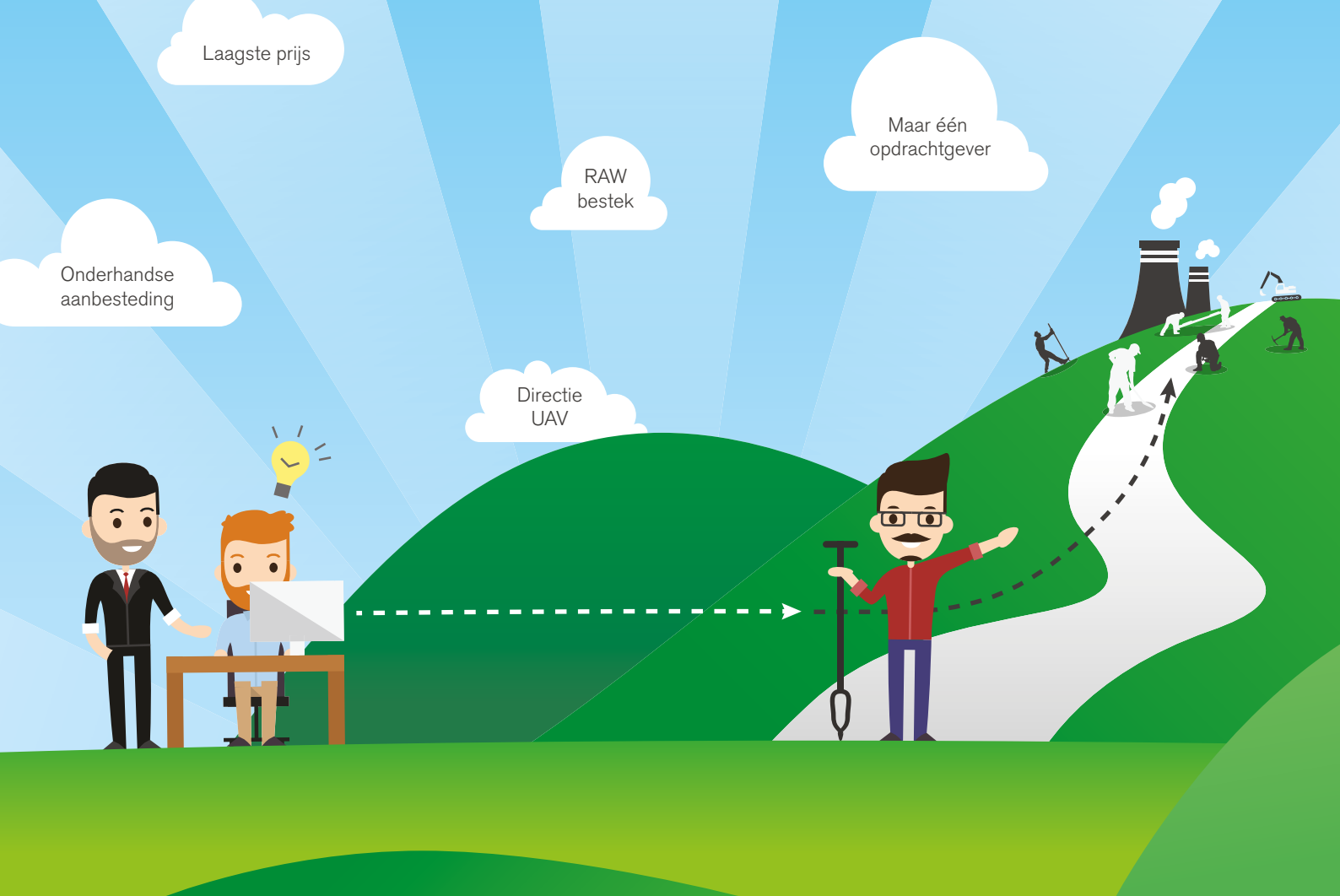
Balemans, tot slot: 'De levensduur van een kunstgrasveld hangt niet alleen af van de mate van onderhoud, maar ook van de ligging, zoals in een beboste omgeving of in open veld, en van de intensiteit van het gebruik. Maar als de betrokkenen er zelf alles aan hebben gedaan om duurzaam met het veld om te gaan, dan is het halen van de Gebruiksnorm acht jaar na aanleg van het kunstgrasveld in alle gevallen makkelijk haalbaar.'



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5513



De keuze is aan de opdrachtgever: groene velden, rimboe of Bahama's?

Samenwerken in de rimboe rond aanleg en onderhoud

'We gaan het allemaal anders doen.' Er is geen gemeente waar de afgelopen jaren niet is gesproken over bezuinigingen, intergemeentelijke samenwerking of kerntaken. Met als resultaat dat ook op het gebied van aanleg en onderhoud van sportaccommodaties veel veranderde. Overzichtelijke speelvelden dreigen hier en daar te veranderen in een onoverzichtelijke rimboe. Tijd om orde in de dreigende of al ontstane chaos te scheppen.

Auteur: Seth van der Wielen

GROENE VELDEN: HEERLIJK VERTROUWD

Zo nu en dan komen wij van KYBYS op plaatsen waar het sportieve landschap nog op de oude, vertrouwde manier is ingericht. Volgens net zo oude en vertrouwde waarden. De gemeente weet precies wat ze wil en heeft de kennis in huis, de vereniging accepteert die wil en de aannemer gaat met een helder bestek in de hand aan de slag. Die aannemer kreeg het werk na het winnen van een gangbare aanbestedingsprocedure. Het contract is opgesteld rond uniforme administratieve voorwaarden (UAV) en gemeente en aannemer zijn daar zo vertrouwd mee dat iedereen weet wat zijn rol is. Heerlijk overzichtelijk allemaal.



Het sportieve landschap verandert. De transformatie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij heeft gevolgen voor gemeenten, gebruikers en alle andere betrokkenen. Maar die gevolgen zijn niet overal hetzelfde. De verschillen tussen gemeenten zijn groter dan ooit. En dat geldt ook voor verenigingen: terwijl de ene welhaast professioneel wordt bestuurd, gaat het er elders amateuristischer of met beduidend geringere bevoegdheid aan toe. Ook met betrekking tot actieve vrijwilligers en het geld dat in kas zit zijn de verschillen fors.

Samenwerkingsverbanden volgens 'Groene velden' (zie kader) worden zo langzamerhand een zeldzaamheid. Het is meestal de gemeente die besluit dat het allemaal anders moet. Soms omdat het zo lekker modern is, maar vaak omdat de gemeente niet anders kan. Vanwege bezuinigingen moest het personeelsbestand bijvoorbeeld worden ingekrompen, en ineens zijn ze weg, de vakinhoudelijke specialisten 'van kantoor' of 'op de trekker'. Of anderen maar wat van dat werk willen overnemen. En dus verandert ook de rol van verenigingen en van marktpartijen, zoals aannemers en externe adviseurs.

DE RIMBOE: BOEIEND EN COMPLEX

Een goed begin is het halve werk. Maar helaas is juist dat begin vaak het probleem. We zien het in de praktijk gebeuren. Een gemeente besluit de boel in grote mate over te laten aan de aannemer, om vervolgens tot in detail elk boutje, schroefje en moertje te omschrijven in nota bene een geïntegreerd contract (UAV-gc). Onduidelijkheid vanaf de start gegarandeerd. Kan het erger? Jawel. Plannen van aanpak moeten aansluiten op een wirwar van objectieve en subjectieve gunningscriteria, die telkens weer op andere wijze worden gewogen en gewaardeerd. Opdrachtgever zorgt voor onduidelijkheid: 'Aannemer, succes.'

Andersom zijn er aannemers die wachten op inspanningen van de gemeente die ze volgens de nieuwe werkwijze toch écht zelf zouden moeten verrichten. Ook zijn er aannemers die na gunning direct starten met het werk. Verificatie? Validatie? Verwachtingen, rolverdeling, verantwoordelijkheden: van plaats tot plaats en van project tot project zijn ze anders.

Over de verenigingen hebben we het nog amper gehad. Voor hen is tegenwoordig een belangrijke rol weggelegd. Ze kunnen niet langer achteroverleunen, maar moeten aan de slag. Niet alleen met nieuwe taken en verantwoordelijkheden, maar – mede daardoor – ook met nieuwe samenwerkingsvormen, onder meer met andere sportverenigingen. En ze hebben financiële resultaatverplichtingen, niet te vergeten.

En nu maar hopen dat al die marktpartijen moeiteloos kunnen inspelen op de veranderde opstelling van de gemeente en op de nieuwe werkwijzen die horen bij *best value*, E&C, DBFM of bouwteam. Het begin van het project is dus spannend, want cruciaal. Doelen en rollen moeten helder worden

vastgesteld. Dit is het moment waarop men kan voorkomen dat het project een rimboe wordt, waarin de betrokkenen de weg kwijtraken of met kapmessen verschillende paden hakken. Naast de aannemer heeft ook de externe adviseur er de handen aan vol. Hij of zij was al bekend met alles wat



PRODUCTIVITEIT

Groundsmaster® 4000-D heruitgevonden

Hoge productiviteit
Zuinig met brandstof
Innovatief
Lage onderhoudskosten



100
A CENTURY OF INNOVATION

TORO®

Count on it.

GROENTECHNIEK

Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com

VOETBAL | KORFBAL | TENNIS | HANDBAL | BASKETBAL | BADMINTON | MIDGETGOLF | RUGBY | HOCKEY | VOLLEYBAL

PLUIM & SPORTS bv

WWW.PLUIMSPORTS.NL



TENNISbouw *nederland b.v.*

WWW.TENNISBOUW.NL

PARTNER IN HET: ONTWERPEN | ADVISEREN | BEGELEIDEN | AANLEGGEN EN RENOVEREN VAN DIVERSE TYPE TENNISBANEN
ONDERHOUD VAN TENNISBANEN | LEVERING VAN INRICHTINGSMATERIALEN

Diepertseweg 40 5424 TA Elsendorp T 0492 - 35 91 11 F 0492 - 35 91 07
E info@pluimsports.nl I www.pluimsports.nl E info@tennisbouw.nl I www.tennisbouw.nl



BAHAMA'S: NA DE VAKANTIE IS HET KLAAR

De nieuwe vormen van samenwerking zijn doorgaans echt wel goed. Zo lang er maar duidelijkheid is; dan leiden ze niet tot een rimboe. Wilt u 100 procent duidelijkheid? Kies dan voor de 'Bahama'-organisatievorm: de opdrachtgever belooft geen enkele bemoeienis te hebben met het project, alsof hij op vakantie gaat naar de Bahama's en bij terugkomst vaststelt dat het werk klaar is. Die opdrachtgever dient slechts over een mobiele telefoon te beschikken om in onvoorziene omstandigheden vanaf het zonnige strand overleg te kunnen voeren. Want de bereidheid tot overleg en samenwerking blijft naar mijn mening onverminderd nodig. Maar het kan; het is mogelijk dat de opdrachtgever zich grotendeels afzijdig houdt. Na de vakantie hoeft slechts de sleutel van het sportpark in ontvangst te worden genomen en mag de wethouder het applaus in ontvangst nemen.

te maken heeft met cultuurtechniek. Maar nu gaat het ineens over strategie, omgevingsmanagement, transparantie, communicatie en draagvlak.

Als alle betrokkenen het spel snappen, ontstaat

er geen rimboe. Uiteenlopende doelen worden verwezenlijkt, samen werken wordt samenwerken. Maar daarvoor is een duidelijk pad nodig. Niet door de rimboe, maar – om in de beeldspraak te blijven – door een strak aangelegd gecultiveerd landschap. De opdrachtgever bepaalt de rolverdeling, stelt doelen vast en de kenmerken van het project. Die kenmerken hebben betrekking op risico's, complexiteit en raakvlakken met de omgeving. Als vanzelf komen dan vragen over de manier waarop het project 'op de markt' wordt gebracht: de wijze van aanbesteden, de gewenste contract- en organisatievorm en gunningscriteria. Wat de gemeente ook besluit, er mag geen sprake zijn van onredelijkheid of struisvogelpolitiek, struisvogelpolitiek van een gemeente die de kop in het zand steekt en vindt dat alles maar de verantwoordelijkheid is van de aannemer. Ook mag het niet zo zijn dat de gemeente een werk gunt op basis van de laagste prijs en vervolgens geen genoeg neemt met de kwaliteit die bij die prijs hoort.

Groene velden, rimboe of Bahama's: de opdrachtgever mag het zeggen. En wie weet bedenkt die opdrachtgever samen met anderen nog wel een andere vorm. Dat is goed mogelijk, want de wensen en situaties in sportief Nederland lopen sterk

uiteen. De vragen die de markt stelt, zijn verre van eenduidig. Het sportieve landschap heeft plaatsgemaakt voor groene velden, rimboes en zandstranden. U zou er bijna van in de war raken. Bijna, want u weet dat die veranderingen ook kansen bieden en dat u keuzes kunt maken.



Seth van der Wielen is directeur en eigenaar van KYBYS



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5514





Veel zorg over kwaliteit en verstoring van de markt

Masterbestek kunstgras zal best besparingen opleveren, maar initiatiefnemers houden de kaarten nog even tegen de borst

In 2013 organiseerden het Utrechtse bedrijf Hypercube samen met adviesbureau Kybys een kunstgrastender voor BVO's. In totaal kregen zeven, meest Jupiler League-clubs een kunstgrasveld aangemeten. Gezien de omvang van de markt absoluut een giga-succes.

Auteur: Hein van Iersel

Dit succes smaakt klaarblijkelijk naar meer, want dezelfde initiatiefnemers, versterkt met het Twentse advocatenbureau Damsté, willen in 2016 en 2017 dezelfde stunt nogmaals uitvoeren, waarbij dit keer de totale kunstgrasmarkt voor voetbal, korfbal én hockey op de korrel wordt genomen. Een initiatief dat in de sportsector voor de nodige beroering heeft gezorgd. Het algemene gevoel is dat de markt zwaar verstoord zal raken door de tender, omdat in een keer een groot aantal velden uit de markt wordt gehaald. Dat zou zorgen voor extra prijsdruk op een markt die al jaren onder druk staat. Daarnaast zou het ook de business van de tussenlaag van adviesbureaus die door sportclubs en gemeenten worden ingehuurd, ingrijpend verstoren.

Vakblad *Fieldmanager* organiseerde daarom, op initiatief van Wim Glaap van Copier, een discussieforum. Doel was een open discussie tussen voor- en tegenstanders van het Masterbestek kunstgras, zoals de tender in de volksmond al is gaan heten. De rondetafeldiscussie werd gehouden bij de KNVB in Zeist.

Succesvol

Over hoe succesvol de tender van 2013 werkelijk was, verschillen overigens de meningen. In een blog van Arjan Knottnerus op de Fieldturf-website is te lezen dat alle aangelegde velden weer verschillend van opbouw zijn geweest. En sceptici van deze tender zullen er waarschijnlijk niet veel naast zitten als zij beweren dat loyaliteit van de klant in dit geval gekocht is door een bovengemiddeld hoge sponsorbijdrage van het winnende consortium, dat werd gevormd door TenCate en Greenfields.

Ben Moonen van brancheorganisatie BSNC: 'Ik ben hier als vertegenwoordiger van een brancheorganisatie en neem dus geen standpunt in over de wenselijkheid van een tender, maar ben wel bezorgd over wat dit betekent voor de kwaliteit van de sportaccommodaties. We komen uit een periode waarbij bij aanbestedingen de laagste prijs leidend was. Daar willen we nu juist vanaf. Onze angst is dat door de tender de prijs alleen maar verder onder druk komt te staan. En dit ten koste van de kwaliteit. En bedrijven die het al moeilijk hebben, krijgen het alleen maar zwaarder.'

Hypercube

Hoofdinitiatiefnemer Hypercube is niet over een nacht ijs gegaan bij het optuigen van de geplande aanbesteding. De aanleiding zou volgens CEO Nieuwenhuis liggen in een verzoek van een aantal clubs op het Zuid-Hollandse eiland Goeree-Overflakkee. Wethouder Marnix Trouwborst van deze gemeente, die naast Sport ook Financiën in zijn portefeuille heeft, is namens de gemeente aanwezig. De wethouder kondigt op het forum aan dat zijn gemeente waarschijnlijk rond de veertien velden op deze manier wil aanschaffen. Een enorme order natuurlijk. Zeker als je dat afzet tegen de totale omvang van de markt in 2015, waar ergens rond de 150 velden zullen worden aangelegd. De laatste jaren heeft de markt zich op een opvallende manier verbreed. Waren het tien jaar geleden vooral de grote drie (Grontmij, Arcadis en Antea) die de buit verdeelden, en een jaar of vijf geleden partijen als C.S.C die duidelijk marktleidend waren, inmiddels is een veel diffuser beeld ontstaan, waarbij een groter aantal lokale aannemers een deel van de markt in handen hebben. Jan Vrij van AH Vrij is een van die aannemers. Vrij is naar het forum

De rondetafel discussie Masterbestek Kunstgras werd gehouden op 4 november bij de KNVB in Zeist en werd bijgewoond door:

- Ben Moonen - BSNC
- Gosewin Bos - Antea Group (namens PABA)
- Hans Schelling - KNVB
- Huub Keijzers - gemeente Weert
- Jan te Koppele - Stichting RW
- Jan v d Leij - Cumela
- Jan Vrij - AH Vrij
- Marnix Trouwborst - wethouder gemeente Goeree-Overflakkee
- Pieter Nieuwenhuis - Hypercube
- Rutger Schuijffel - Polytan
- Sander Akkerman - Kybys
- Seth van der Wielen - Kybys
- Silvain van der Wiel - Copier
- Ton de Kroon - Adviesburo RIET
- Ton Sterk - Den Bosch
- Hein van Iersel -Hoofdredacteur Fieldmanager

gekomen als directeur van AH Vrij, maar daarnaast ook als bestuurslid van Cumula. Hij is bang dat zijn categorie bedrijven praktisch gesproken niet mee kan doen in dergelijke tenders. Uit de presentaties aan de markt blijkt ook dat de initiatiefnemers verwachtten dat de winnaar van de tender eerder uit de groep van de vezelfabrikanten zal komen dan uit de groep van kunstgrasaannemers. Overigens blijkt uit het interview met Pieter Nieuwenhuis dat verstoring van de markt duidelijk deel uitmaakt van de strategie van de tender. Nieuwenhuis in het aangehaalde interview in *Fieldmanager* nr. 6 2015: 'Een fabrikant heeft hier-



ERVAAR

HET VERSCHIL



Topprestaties voor het zware werk

Soms vraagt het werk om puur vermogen. En dan doet u een beroep op onze professionele machines.

- ✓ Krijg het werk gedaan met een veelzijdige machine om een groot aantal taken te vervullen, het hele jaar door.
- ✓ Ervaar premium comfort, controle en prestatie door middel van onze laatste innovaties tegen een lage kostprijs per draaiuur.
- ✓ Geniet van de voortdurende steun van het John Deere dealernetwerk om uw machines geoptimaliseerd te houden.

Ga naar uw dealer voor een scherpe aanbieding en vraag naar de financieringsmogelijkheden.

Bezoek www.JohnDeere.nl/dealerlocator om uw dichtstbijzijnde dealer te zoeken.



JOHN DEERE



JohnDeere.nl

mee de mogelijkheid om substantieel marktverstorend bezig te zijn. Zo is het kapitalisme in elkaar geschroefd.'

Seth van der Wielen van Kybys: 'Er is wel een verschil tussen een marktpartij die marktverstorend bezig kan zijn, en een tender die marktverstorend werkt. Pieter bedoelde in zijn eerdere interview het eerste. 'Ik wil er persoonlijk voor waken dat het tweede niet gebeurt. Het is nadrukkelijk niet zo dat er buitensporige eisen, als omvang van aannemers, worden gevraagd. Wel in enige mate natuurlijk, omdat er zekerheid moet zijn over het nakomen van leveringsverplichtingen. Overigens, als een tufter meerdere aannemers betreft in zijn inschrijving, is dat helemaal prima wat ons betreft.'

Wat de initiatiefnemers achter de tender bedoelen, is dat aannemers hun zaak moeten bepleiten bij hun lokale opdrachtgevers, 'please, zet dit vinkje uit en laat mij het gewoon doen,' of in tweede instantie bij de mogelijke winnaar van de tender, 'please, mag ik in jouw consortium?'

Ze zeggen dat het maatwerk is, maar kunnen vervolgens wel in een dag een offerte maken

Markt aftasten

In november 2015 organiseren Hypercube en consorten een aantal bijeenkomsten waar de potentiële opdrachtgevers worden bijgepraat over de tender. Dat gaat iedere keer in twee bijeenkomsten, waarbij in de middag gemeenten worden ontvangen en in de avond de verenigingen. Op dit moment gaan die bijeenkomsten nog vooral over het proces dat wordt gevolgd, en wat minder over het te verwachten resultaat. De initiatiefnemers melden weliswaar dat het gaat om een hogere kwaliteit tegen lagere prijzen, maar melden tegelijk dat die doelstelling uiteindelijk wel wordt bepaald door de opdrachtgevers. Mochten zij bepalen dat er behoefte is aan dezelfde kwaliteit tegen lagere

prijzen, dan wordt dat de uitvraag. Ton Sterk, hoofd Beheer en exploitatie bij de gemeente 's-Hertogenbosch is om die reden geen voorstander van de tender. 'Wat maakt mij die veertigduizend euro uit die ik initieel misschien extra moet uitgeven voor een veld? Waar ik behoefte aan heb, is een mat die veertien jaar meegaat. Ik wil een kunstgraslevenscyclus kopen en niet een losse mat.' Dat is een verhaal dat herkend wordt door onder anderen Ton de Kroon van Buro RIET. Hij is optimistisch over de kwaliteitsvraag van verenigingen en lijkt niet bang dat de verenigingen alleen maar kiezen voor lage initiële kosten en dan na een paar jaar met de gebakken peren zitten.

Clusteren

Een van de grootste barricades die genomen zal moeten worden, wordt bepaald door de Aanbestedingswet. Hierin wordt bepaald dat een overheid niet onnodig mag clusteren. Dit is dan vooral om de kleinere lokale aannemers te beschermen. 'Gij zult niet onnodig samenvoegen,' zegt de wetgever over tenders die samenhangen met publiek geld. En het aanleggen van een kunstgrasveld wordt voor het overgrote deel met publiek geld betaald.

Een private club kan daarentegen gaan en staan waar hij wil, tenzij meer dan 50% van het geld van de gemeente komt. Mocht een club volledig vrij zijn in zijn keuze, dan is het nog maar zeer de vraag of ze baat hebben bij de tender. Zij kunnen dan immers rechtstreeks onderhandelen met die mattenleverancier of aannemer die de kunstgrasmat van hun keuze levert, en wellicht ook nog wat werk onderbrengen bij de lokale aannemer die

de club al jaren sponsort. Als zij aansluiten bij het Masterbestek kunstgras, lopen zij het risico iets anders te krijgen dan wat zij heel graag willen. De tender gaat namelijk Europees aanbesteden. Dat betekent dat de aanbesteder geen merknamen mag voorschrijven en het moet doen met functionele beschrijvingen.

Jos van Alphen is werkzaam bij Bouwend Nederland en dan meer specifiek bij de afdeling van deze brancheorganisatie die fungeert als aanbestedingswaakhond. Hoewel niet aanwezig bij de ronde tafel, meldt hij dat zijn organisatie de kans groot acht dat tegen deze tender geageerd gaat worden op het moment dat deze op TenderNed gepubliceerd zal worden. Van Alphen meldt verder dat een vergelijking met de eerdere BVO-tender niet terecht is. Het ging toen om een handjevol betaaldvoetbalverenigingen dat bovendien veel met elkaar gemeen heeft.

Jan van der Leij, secretaris Grondverzet en cultuursport bij Cumula is het hartgrondig eens met de observaties van Bouwend Nederland.

Directielevering

Heel concreet maken de initiatiefnemers het niet, maar er lijken wel opties om de Aanbestedingswet op dit gebied te passeren. Een mogelijkheid zou bijvoorbeeld zijn om te werken met directieleveringen. De mat wordt dan door de winnaar van de tender geleverd aan een lokale aannemer die zorgt voor de onderbouw en eventueel installatie. Ook hier zijn procedurele bezwaren tegen. Alle kunstgrasmatten die op de Sportvloerenlijst staan, zijn gekoppeld aan specifieke aannemers. Wordt voor deze constructie gekozen, zou er dus dispensatie



van de sportbonden moeten komen. Een tweede probleem is dan dat er een knip wordt gemaakt tussen onderbouw en toplaag, wat tot het afschrijven van verantwoordelijkheden kan leiden. Rutger Schuijffel van Polytan is van mening dat we over dat laatste niet al te krampachtig moeten doen. 'In het buitenland is dat heel gewoon en zelden een probleem. Alleen Nederland is daar uitgesproken in.'

Als aannemer kun je vissen of jagen. Als je kiest voor vissen blijf je zitten en zul je uiteindelijk de markt verliezen

Opsplitsen

De manier om de anti-clustervoorwaarden te omzeilen die Hypercube voor ogen heeft, is wat anders ingestoken. Nieuwenhuis: 'Wat wij gaan doen – en daarover zullen we in overleg gaan met de industrie én de opdrachtgevers – is de uiteindelijke opdracht opknippen in een aantal percelen. Die percelen kunnen op verschillende manieren worden geformeerd, bijvoorbeeld op geografische grondslag of op de verschillende kwaliteitsniveaus. De uiteindelijke opsplitsing in percelen zullen we ophalen in de markt. Daarvoor dient onder meer de huidige marktverkenning.'

Maatwerk

Jan te Koppele is penningmeester van een stichting. Hij is de afgelopen jaren als bestuurder betrokken geweest bij de aanleg van een aantal velden voor de Apeldoornse club Groen-Wit, waarbij de gemeente optrad als financier op afstand. In Apeldoorn is het zo geregeld, dat de gemeente het geld aan de vereniging uitleent, maar de club uiteindelijk dit geld wel afbetaalt. Op die manier kun je als vereniging onder de eisen van de Aanbestedingswet uitkomen. Te Koppele is enthousiast over de tender en verbaast zich zichtbaar over de scepsis die in de zaal is ontstaan ten aanzien van de tender. Dit is toch alleen maar goed! Clubs kunnen hiermee tegen betere tarie-



ven een kunstgrasveld aanschaffen. Te Koppele: 'Ik heb bij de aanleg van ons derde veld gemerkt dat aannemers niet wilden dat wij als Apeldoornse clubs gingen clusteren. Het tegenargument dat dan gebruikt wordt, is dat het maatwerk zou zijn. Ze zeggen dat het maatwerk is, maar kunnen vervolgens wel in een dag een offerte maken. Ik denk dat een prijslijst met alle mogelijkheden voldoende moet zijn om tot een mooie aanneemsom te komen. Het is niets anders dan de prijslijst van een auto.'

Dit is koren op de molen van Nieuwenhuis: 'Onderdeel van de tender wordt uiteindelijk een menugestuurde omgeving waarin iedere club zijn gewenste veld bij elkaar kan aanvinken.'

Kwaliteit

Het meest aangeroerde aspect van de tender is de kwaliteit van de matten die uiteindelijk worden gebouwd. Gosewin Bos van Antea Group verbaast zich over twee aspecten: 'Ik begrijp dat in de tender geen directievoering en controle tijdens de aanleg zit, maar dat deze optioneel kan worden ingekocht. Verder zou ik willen meegeven dat kwaliteit zwaar wordt meegeteld in de emvi, bijvoorbeeld voor zeventig procent. Nieuwenhuis van Hypercube en Van der Wielen van Kybys reageren begrijpend, maar doen geen toezeggingen. Het is uiteindelijk de klant die bepaalt welke wegingsfactoren worden meegenomen in de emvi. Van der Wielen houdt echter nog een aantal kaarten achter de hand: 'Ik ga hier niet alles vertellen over hoe wij dat willen doen, maar je zult moeten begrijpen dat wij als toonaangevend bureau onze naam niet op het spel willen zetten met een slechte aanbesteding.'

Jagen of vissen

Evenals Jan te Koppele lijkt ook Marnix Trouwborst, wethouder van de gemeente Goeree-Overflakkee verbaasd over de stemming in de zaal. Trouwborst: 'Wat ik hoor over de opstelling van de aannemers, vind ik niet verstandig en niet meer van deze tijd. Als aannemer kun je vissen of jagen. Als je kiest voor vissen, blijf je zitten en zul je uiteindelijk de markt verliezen. Je moet reëel zijn. Alle budgetten van gemeenten gaan naar beneden. Dus, als je iets wilt, zul je dat op een andere manier moeten doen.' Ton Sterk van Den Bosch vraagt aan de wethouder: 'Hoe krijgen jullie zo snel al die velden op je begroting. Ons lukt dat niet. Dat duurt enkele jaren en met de bezuinigingen van nu lukt dat helemaal niet meer.' Volgens Trouwborst is dat in Goeree-Overflakkee geen enkel probleem. En hoewel de velden nog niet op de begroting staan, verwacht de wethouder dat hij de aanleg met een passende financieringsconstructie probleemloos door de raad krijgt.

KNVB

Na de bijeenkomst schiet Hans Schelling, *manager Operations* bij de KNVB, mij nog even aan. 'Ons belang bij de tender is: betere en goedkopere velden voor onze leden. Niet meer en niet minder. Daarom staan wij positief tegenover het plan, maar wij organiseren niet mee en zijn niet betrokken in de organisatie.'



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5521

DUURzaam inkopen anno 2015

De kranten staan er vol van, politieke verkiezingsprogramma's zijn ermee doordrenkt en leveranciers schreeuwen nog maar met één verkoopargument: duurzaam! Maar wat is nu duurzaam? Vinden we dit modewoord alleen interessant om van de daken te schreeuwen, of handelen we er ook naar?

Mede naar aanleiding van het adviesrapport voor Rijksdienst voor Ondernemend Nederland zijn criteria opgesteld voor duurzaam inkopen. Ik heb echter nog van weinig gemeenten gehoord dat zij hiernaar handelen! Gelukkig zijn er wel partijen die zich hiervoor inzetten. #SARCASME aan Partijen die - vaak met succes - lobbyen om onkruid-, ziekte- en plaagbestrijding in het openbaar groen, op sportvelden en golfbanen te verduurzamen. Met grote machines vol water de trottoirs kapotrijden, onkruidbranders die huizen in brand zetten, borstelmachines die straatwerk zo ruw maken dat ze bijna tweewekelijks hun rondje moeten maken en vernuftige sportveldenmachines die onkruid mechanisch te lijf gaat. Hierbij houden we natuurlijk geen rekening met CO₂, storten van vrijgekomen materiaal, fijnstof of mechanische schade. #SARCASME uit

Gewasbescherming wordt graag aangepakt, omdat het hiermee makkelijk scoren is. Denkt nu echt iedereen dat wij als sector naast dat verhaal over gewasbescherming niet duurzaam bezig zijn met onze sportvelden? De sector staat bol van de innovaties en bedrijven die met kennis van zaken het managen van uw grasvelden op een hoger en duurzamer plan hebben getild!

Biologische bestrijding is niets nieuws, maar wordt (zo lijkt het) opnieuw geïntroduceerd

Kennis is hier het sleutelwoord. Als je duurzaam wilt werken moet je terug naar de basis: de bodem en fotosynthese. 'Duurzame' meststoffen zijn niet nieuw. In de jaren 50 ging Vos Capelle de boer op met organische meststoffen die voldoen aan het modewoord 'cradle to cradle', sinds in de jaren 70 werden door Co Vos al gecoate meststoffen verkocht. Alleen vond men ze toen nog te duur... Er zijn op het gebied van meststoffen allerhande innovaties geweest. Kijken naar de bodem en snappen wat daar gebeurt, dat is de kunst. Zorg dat die bodem in balans is zodat de grasplant wordt geholpen bij fotosynthese: dat is pas duurzaam!

De ontwikkeling van een compleet nieuw grasras duurt circa vijftien jaar, dus kwekers moeten een erg vooruitziende blik hebben. De rassen van tegenwoordig scoren vele malen beter op betredingstolerantie, standvastigheid en ziekteresistentie. Innovaties zoals uitlopervormend Engels raaigras en coatings met een wetting agent laten zien dat hier aan de kwaliteit van uw sportvelden gedacht wordt. Gezonder gras dat tegen een stootje kan, dat is pas duurzaam! Sinds begin jaren '90 worden lieveheersbeestjes ingezet voor de bestrijding van luizen in het openbaar groen. Diezelfde leverancier kweekte tientallen jaren geleden nematoden voor de bestrijding van emelt en engerling. Biologische bestrijding is niets nieuws, maar wordt (zo lijkt het) opnieuw geïntroduceerd. Het is bij het aanboren van nieuwe toepassingen wel raadzaam te kijken naar de technische haalbaarheid. Indien de toepassing technisch moeilijk is kan het wel eens zijn dat het milieu alsnog onnodig wordt belast! Biologische bestrijding waar het kan is prima, daar waar het niet haalbaar is: niet toepassen, dat is pas duurzaam!



Hoe gaan we om met water? Vaak ligt de belangrijke taak van het beregenen van de sportvelden bij de clubs. Teveel beregenen zorgt voor uitspoeling van water en meststoffen én een hoge energierekening, te weinig beregenen zorgt voor een afstervende of gestreste grasplant. Misschien moeten we met wetting agents wel een extra waterbuffer creëren om het regenwater, dat in de zomer tegenwoordig in grote hoosbuien van boven komt, in de toplaag vast te houden. Dat is niet persé duur, dat is pas duurzaam!

Beste grasexperts, meestal krijgen we na het uitwerken van een maatwerk-bemestingsadvies van de fieldmanager de vraag: "Wat kost dit verhaal?" Ambtenaren strooien graag met mooie quotes over duurzaamheid, maar de fieldmanager wordt helaas jaarlijks gekort op zijn budget. Ik zou graag eens de vraag krijgen: "Wat levert me dit dan op?" of "Wat gaan we hier in de toekomst mee besparen?" Helaas worden innovatieve producten, maatwerkadviezen per veld, kennisdeling en duurzame oplossingen nog vaak afgewimpeld met: "De offerte van jullie concurrent is x euro goedkoper!" Zucht... zijn wij dan alleen maar DUURzaam?

Bart van Kollenburg

Salesmanager Openbaar Groen, Sportvelden en Golfbanen bij Vos Capelle



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5522



Bouwen in zettingsgevoelige gebieden; wat zijn de alternatieven?

Handboek Sportaccommodaties erkent nauwelijks innovaties

Het bouwen van een kunstgrassportveld in een zettingsgevoelig gebied is een hele uitdaging voor alle betrokkenen. Technisch gezien is alles mogelijk, maar past het ook binnen het budget en voldoet het veld straks wel aan de eisen? Fieldmanager sprak met Arthur Zintel van Grontmij en zette een aantal opties op een rij.

Auteur: Guy Oldenkotte

Infrastructurele projecten worden in toenemende mate gepland op locaties waar in het verleden vaak de neus voor werd opgehaald. De locatie werd eerder 'ongeschikt' geacht, realisatie van infrastructurele projecten zou 'te duur' zijn of de techniek die gebruikt zou worden om het project

te realiseren, was 'te experimenteel'. Anno 2015 kunnen gemeenten vaak niet langer om dergelijke gebieden heen om toch aan de kwalitatieve en kwantitatieve behoeften te voldoen. Dit stelt zowel de gemeenten, de verenigingen als de aannemers voor veel problemen als het aan-

komt op de aanleg, renovatie of uitbreiding van een sportaccommodatie. De wensen en behoeften zijn groot, maar de budgetten zijn (te) beperkt. Bovendien is de op te leveren kwaliteit van de sportaccommodatie – gelukkig – gebonden aan de hoge eisen van de betreffende bond of van



5 min. leestijd

wijl andere bleven drijven. Een kleine groep lukte het om daadwerkelijk 'het hoofd boven water' te houden.

Elders in deze editie leest u wat Grontmij heeft gedaan om de nieuwe kunstgrasvelden op het trainingscomplex van AZ vlak en stabiel te houden. Samen met Grontmij-adviseur Arthur Zintel zette Fieldmanager nog een aantal door NOC*NSF genormeerde producten op een rij die een oplossing zouden kunnen bieden voor de aanleg van sportvelden in zettingsgevoelige gebieden.

E-bodemas

E-bodemas is een restproduct uit kolencentrales. Het is de as die overblijft na het verstoken van kolen om de energiecentrale draaiende te houden. 'De kwaliteit van E-bodemas hangt sterk af van de centrale waar het vandaan komt. Over het algemeen is het goed verwerkbaar en mooi te profileren. Wel dient men er extra aandacht aan te besteden, om te voorkomen dat het materiaal te veel verdicht, waardoor het de afvoer van water kan blokkeren. De aanvoer van E-bodemas vereist veel vrachtwagenbewegingen. Nederland heeft verschillende kolengestookte centrales die relatief dicht bij zettingsgevoelige gebieden staan. E-bodemas wordt echter ook van buitenlandse kolencentrales betrokken.'

Flugsand

Flugsand is een poreus en loskorrelig vulkanisch materiaal. Het wordt voornamelijk gewonnen in Duitsland en Italië. Flugsand heeft een korrelafmeting van 0-16 mm.

'Flugsand wordt meer toegepast als onderbouw voor weg- en waterbouwprojecten dan voor sportvelden. Het bekendst is de toepassing als ongebonden toplaag in paardenbodems. Het is een relatief duur product, waarschijnlijk doordat het geïmporteerd moet worden. Ondanks de onregelmatige korrelgrootte is flugsand makkelijk te verwerken. Ook zal het niet snel verdichten, wat een groot voordeel is in de hippische sport.'

Bims (puimsteen)

Bims is een vulkanisch gesteente. Het is zeer licht en poreus, waardoor het hemelwater goed afvoert. 'Bims is, net als lava, een beproefd product. Het wordt veelvuldig toegepast. Wel ben ik van mening dat het volumegewicht tegenvalt. Bovendien worden er steeds meer groeves gesloten, waardoor het moeilijker verkrijgbaar wordt.'

Lava

Lava wordt doorgaans gebruikt voor de sporttechnische laag die bovenop de onderbouw wordt aangebracht. Het wordt dan gemengd met rub-

ACHTERGROND

DE UITDAGING

'Het grootste probleem bij het bouwen in zettingsgevoelige gebieden is de eis van NOC*NSF dat een onderbouw ten minste 40 centimeter dik moet zijn. Dat moet, zo wordt gedacht, voldoende zijn om regenwater op een natuurlijke wijze te laten afvloeien in de bodemlaag, zonder dat de ondergrond verzadigd en dus instabiel raakt, en zonder dat het vocht in de onderbouw 's winters kan leiden tot bevriezing van de toplaag. Om hieraan te voldoen, moet er een enorme hoeveelheid grond worden afgevoerd en vervangen door een alternatief, totdat er een soort evenwichtsconstructie bereikt is. Dat vergt een groot aantal vrachtwagenbewegingen. De onderbouw dient altijd stabiel en vlak genoeg te blijven om de kwaliteit van het speelveld te kunnen garanderen. Bovendien moet hij sterk genoeg zijn om in geval van nood het gewicht van een ambulance te kunnen dragen.'

(Arthur Zintel, adviseur bij Grontmij)

ber, vanwege zijn ideale eigenschappen: waterdoorlatendheid en demping. Lava kan echter ook gebruikt worden in de onderbouw.

'Net als bims is ook lava een beproefd product. Omdat Nederland geen vulkanen kent, moeten sportveldenbouwers de lava uit het buitenland halen. Nu er steeds vaker naar de groene aspecten van sportvelden gekeken wordt, komen er meer bezwaren tegen producten die van ver moeten worden aangevoerd. Het soortelijk gewicht van lava is hoger dan dat van E-bodemas.'

(Geëxpandeerde) kleikorrels

Kleikorrels worden veel gebruikt in de wegen- en huizenbouw en wat minder bij de aanleg van sportvelden. Toch hebben ze goede eigenschappen.

'Kleikorrels zijn licht en goed te verwerken. Ze zijn duurder dan lava, maar goedkoper dan bims. Kleikorrels worden vaak gebruikt als isolatiemateriaal vanwege hun toegevoegde thermische waarde. Helaas mag die niet worden meegenomen bij het overwegen van de invloed op de mogelijke bevriezing van de onderbouw.'

Polystyreen

Platen van polystyreen (oftewel piepschuim) kunnen een alternatief vormen voor de onderbouw van sportvelden. Het materiaal is echter nog niet genormeerd. Daar zou binnenkort verandering in



Arthur Zintel



GEEF UW KUNSTGRASVELD EEN TWEEDE KANS!



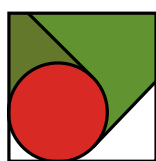
Vaak worden complete kunstgrasvelden vervangen, terwijl slechts een **klein deel** van het veld versleten is, of omdat het veld niet meer aan de huidige **normen** voldoet. Wij zijn van mening dat ieder veld een tweede kans verdient. Met een relatief **kleine investering** kunnen wij uw veld opwaarderen volgens de KNVB en FIFA normen en de **gebruiksduur** van uw veld met **3 tot 5 jaar verlengen!**

Waarom zou u een heel veld vervangen als alleen de doelgebieden versleten zijn. Wij kunnen, geheel naar uw wensen, een deel van het penalty gebied vervangen met nieuw kunstgras dat geschikt is voor deelrenovaties van kunstgrasvoetbalvelden.

Transplantatie is ook een mogelijkheid. Vaak is het veld namelijk versleten rond de penaltystip en in de doelgebieden, terwijl het kunstgras van de achteruitlopen nauwelijks versleten is. Het kunstgras van het doelgebied wordt dan omgeruild met het kunstgras uit de achteruitlopen. Op deze manier zal het gehele speelveld bestaan uit hetzelfde kunstgras en ontstaat er ook geen kleurverschil.

Uiteraard kunnen er ook **kwaliteitsverbeteringen** worden toegepast, zoals het verversen of vervangen van uw huidige zand en rubber infill. Hierdoor worden er weer betere speeieigenschappen gecreëerd. Daarnaast neemt ook de kans op blessures af en neemt het spelcomfort toe.

Door het toepassen van één van bovenstaande revitaliserings komen de speeieigenschappen van het bestaande veld ook weer dicht bij de speeieigenschappen van uw nieuwe velden te liggen. Daarbij zal een opgeknapt veld weer vaker bespeelt worden, waardoor een betere spreiding van het gebruik van de velden ontstaat.



J&E SPORTS
AANLEG | ONDERHOUD | LANDSCAPING

WWW.JENESPORTS.COM

INTERESSE?
Vraag dan onze
folder aan of neem
contact met ons op
voor een geheel
vrijblijvende
offerte.

GEOTECHNISCH ONDERZOEK

‘Elk infrastructureel project vereist geotechnisch onderzoek, maar bij het bouwen in zettingsgevoelige gebieden is dit essentieel. Toch moet men vooral bij bouwprojecten in zettingsgevoelige gebieden voorzichtig zijn met het interpreteren van de gegevens, omdat de ondergrond plaatselijk sterk kan verschillen.’

(Arthur Zintel, adviseur bij Grontmij)

ISOLERENDE WERKING

‘Sportvelden worden in toenemende mate gebouwd met gebruikmaking van een elastische laag. Deze wordt vaak toegepast bij kunstgrasvelden. De laag moet bovenal bijdragen aan de sporttechnische en veiligheidseigenschappen van het veld. De laag heeft echter ook een isolerende werking, waardoor opvriezing van de top laag kan worden voorkomen of vertraagd. Soms leidt deze wetenschap ertoe dat goedkeuring wordt verleend voor dunnere constructies voor de onderbouw. De thermische eigenschappen worden nu niet meegenomen in de berekeningen om eventueel te kunnen bouwen op een dunnere onderbouw! Hopelijk gaat dat binnen afzienbare tijd veranderen, zodat er meer en betere mogelijkheden beschikbaar komen voor de aanleg van sportconstructies in zettingsgevoelige gebieden.’

(Arthur Zintel, adviseur bij Grontmij)

kunnen komen: NOC*NSF werkt momenteel aan een nieuwe benadering van dunnere onderbouwconstructies die kunnen worden gebruikt in zettingsgevoelige gebieden.

‘Bij polystyreen bestaat het risico dat de platen omhoog komen door de opwaartse druk van



Bouwen in zettingsgevoelige gebieden vraagt een alternatief voor het zandpakket in een standaardonderbouw.

water. Het gewicht van de top laag is daarom belangrijk om dit te voorkomen. Daarnaast dienen er extra maatregelen getroffen te worden om een goede afvoer van hemelwater te garanderen. In eerste instantie is polystyreen geen goedkope oplossing, maar daar staat tegenover dat er minder transportkosten zijn doordat het materiaal zo licht is.’

Schuimbeton (SuperSub)

Schuimbeton bestaat voor het merendeel uit lucht, cement en water, aangevuld met kunststofvezel-materiaal. Als oplossing voor de onderbouw voor sportvelden is het relatief nieuw.

‘Ik ben hoopvol gestemd wat betreft schuimbeton. Het is goed verwerkbaar en bijzonder licht (600 kg per kuub). In feite is het ‘t lichtste materiaal dat momenteel beschikbaar is voor de onderbouw.

Er is weinig transport nodig voor de aanvoer. Bovendien is het materiaal zeer waterdoorlatend en bijzonder sterk dankzij de toevoeging van de kunststofvezels. Ook bezit het sterk isolerende eigenschappen. Daar staat tegenover dat het alleen aangebracht kan worden bij droog weer.

Een regenbui binnen acht uur na het aanbrengen kan vermindering van de waterdoorlatendheid tot gevolg hebben.’

De keuze voor de juiste oplossing zal sterk afhangen van het te besteden budget, de locatie en de betrokken aannemers. Maar de toenemende druk vanuit de bevolking om ook sportvelden ‘milieuvriendelijk’ te bouwen, maakt de keuze nog lastiger, nu ook de bijdrage aan de milieucirkels overwogen moeten worden. Wel maken deze en andere potentiële oplossingen duidelijk dat bouwen in zettingsgevoelige gebieden niet langer onmogelijk of onbetaalbaar is. En indien de thermische waardes mee zouden mogen wegen bij de mogelijkheid om een nog dunner systeem te bouwen, dan zouden nieuwe velden in zettingsgevoelige gebieden uiteindelijk toch goedkoper gerealiseerd kunnen worden.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5515



Het aantal transportbewegingen is tegenwoordig eveneens een belangrijk argument bij het kiezen voor een bepaalde oplossing.



We can rebuild it, we can make it faster

Support in Sport komt met Grassmaster 2.0 na meer dan 20 jaar monopolie van Desso

Inmiddels al meer dan twintig jaar geleden kwam Desso met een revolutionair nieuwe technologie op de markt: Grassmaster. Een cross-over tussen kunst- en natuurgas die in zekere zin de sportveldenwereld heeft veranderd. Maar de markt gaat door en nu het patent van Desso is vervallen, komen overal in Europa concurrenten de markt op.

Auteur: Hein van Iersel

Insiders in de markt weten inmiddels wel dat we het hebben over het bedrijf Support in Sport dat tegenwoordig overigens Sis Pitches heet. Sis Pitches is een Engels bedrijf met duidelijk Nederlandse wortels, dat hier bekend is vanwege zijn expertise op het gebied van herbezodingen van voetbalstadions, maar dat in Engeland ook een eigen kunstgrasfabriek heeft. Sis Pitches kwam dit jaar met Grassmaster 2.0 op de markt en zou inmiddels al vijf velden met de nieuwe technologie hebben behandeld. Sis Pitches is echter niet de enige die na het verlopen van het patent van Desso op deze markt is gedoken. Ook het Duitse Heiler komt met een vergelijkbare machine. Dit bedrijf is in Duitsland een gevestigde naam als aannemer van stadionvelden, zoals het hoofveld van de Allianz Arena. Maurice Heiler zegt het

bijna met spijt in zijn stem: 'We mochten onze Sporthybrid daar niet inzetten, maar wel het veld klaarmaken voor de machines van Desso. Binnenkort gaan we een trainingsveld van FSV Mainz 05 met ons systeem behandelen.' Heiler gaat twee systemen aanbieden: enerzijds een 'normale' kunstgrasvezel, en als alternatief een vezel die onder de juiste omstandigheden composteerbaar is.

Geen Grassmaster

George Mullan, directeur van Sis Pitches, bestrijdt overigens heftig dat zijn machine met een Grassmaster te vergelijken is. Wellicht alleen in die zin dat de techniek grotendeels opnieuw ontwikkeld is; de output is voor het grootste deel hetzelfde. Dat beaamt ook Lamot: 'Onze machine

is niet met die van Desso te vergelijken, wij hebben een totaal nieuwe machine op de markt gebracht die totaal anders werkt en die opnieuw gepatenteerd is.'

Ivo Lamot van dit bedrijf zal tijdens het Nationaal Sportvelden Congres het verhaal achter deze nieuwe machine komen vertellen. Dat is tot nu toe een succesverhaal. Begin dit jaar kwam de machine op de markt – een joint venture van het bedrijf van Bas Schuurman: Th. Schuurman uit Nederhorst den Berg en Sis Pitches. En precies als ik medio september met Lamot afspraak is een transport van SIS onderweg naar Istanbul, om bij voetbalclub Besiktas twee velden te realiseren: het stadionveld en een van de hoofdvelden. Eerder werden er velden aangelegd op het FA-trainingscentrum St.



8 min. leestijd

INTERVIEW



Ivo Lamot: 'Wij zijn niet op de markt gekomen om deze te verpesten.'

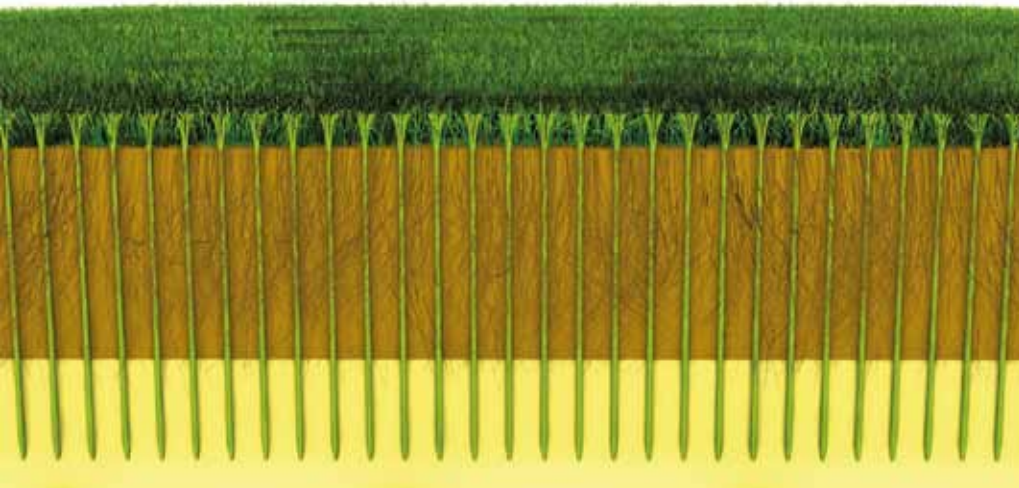
George's Park, bij Chelsea en bij Hull City FC. In al die gevallen gaat het om trainingsvelden. Sis Pitches is de belangrijkste drijvende kracht achter de nieuwe machine, maar niet de enige. Het bedrijf van Schuurman, dat ook een eigen machine heeft om kunstgras te verwijderen, heeft

een minderheidsaandeel in de machine die Sis op de markt brengt. Lamot positioneert 'zijn' machine technisch/commercieel op hetzelfde niveau als de machine van Desso: 'Wij zijn niet op de markt gekomen om deze te verpesten.'

Op dit moment is de machine onderweg om bij voetbalclub Besiktas in Istanbul twee velden te realiseren

Man van zes miljoen

De kopregel boven dit artikel is natuurlijk regelrecht gepikt uit een foute tv-serie uit mijn jeugd (ik geloof 'De man van zes miljoen'), waarin een geheim agent door een operatie compleet opnieuw wordt opgebouwd. Zoiets is ook het geval met de machine van SIS, die officieel Sisgrass heet. Lamot: 'We zijn helemaal opnieuw begonnen; we hebben niet de bestaande Grassmaster-machine nagebouwd en her en der wat veranderd.' Hoe het ook zij: de output voor de klant is grotendeels hetzelfde: een dubbelgeslagen vezel van 40 centimeter lang, die 18 centimeter diep in de grond wordt geprikt, zodat er exact twee vezels van twee centimeter lengte boven de grond uit komen. SIS gebruikt wel een ander type vezel. Desso gebruikt PP oftewel polypropyleen, SIS PE oftewel polyethyleen. Volgens Lamot is dit een betere vezel voor dit doel. De zachtere PE-vezels



Heiler sporthybrid-doorsnede.



Support in Sport komt met SISgrass machine.



MASTERLINE

graszaadmengsels voor professionals



inno:seeds
seeds - science - solutions

SINDS 1 OKTOBER
2015 HETEN WIJ



Speciale 4turf actie.
Koop 4turf graszaad en
ontvang de **GRASSPION** met
NASA-technologie **GRATIS!** *



* Vraag naar de voorwaarden

HIGHTECH GRAS

De nieuwe standaard
voor sport en recreatie!

4x beter

- Betere ziekte tolerantie
- Betere droogte tolerantie
- Beter resultaat bij doorzaaien
- Betere start voorjaar

worden alle processen bij SIS elektrisch aangestuurd, terwijl Desso voornamelijk hydrauliek gebruikt.

De zachtere PE-vezels zijn
beter bestand tegen
**cultuurtechnische
bewerkingen**



Heiler sporthybride



Een verschil met de machine van Desso is ook dat er niet alleen wordt geprikt in een grid van twee bij twee centimeter, maar eventueel ook met andere afmetingen, bijvoorbeeld vier bij twee of vijf bij zes centimeter. Inmiddels is SIS al gestart met de bouw van een tweede Sisgrass-machine.

zouden beter bestand zijn tegen cultuurtechnische bewerkingen, terwijl het effect op het stabiliseren van de toplaag hetzelfde zou zijn.

Sneller

Het essentiële verschil met voorganger Grassmaster betreft niet de PE- en PP-vezels, maar de snelheid van werken. Op dit moment kost het

nog zo'n tien dagen om een veld vol te prikken. Volgens Lamot zou dat teruggebracht kunnen worden naar zeven dagen met gebruik van twee machines, door het proces verder te optimaliseren. Het installeren van een Desso Pitch kost ongeveer drie weken. Dat verschil zit hem volgens SIS in de manier waarop de vezels in de grond worden geprikt. Bij SIS is dat een continu proces. Verder



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5516



De Kuip-fieldmanager Erwin Beltman: 'Dit jaar wil ik weer het beste veld hebben, anders zie ik het als een verlies'

Hoe word je twee jaar achtereen het beste stadionveld van Nederland?

Er is heel wat geschiedenis geschreven in De Kuip: zinderende Feijenoord-wedstrijden, cupwedstrijden en concerten. Maar bovenal werd Feijenoord zowel in 2014 als dit jaar eerste bij de VVCS-veldencompetitie. Daarmee is Feijenoord uniek, want nooit eerder werd een veld tweemaal achtereen door de spelers tot beste verkozen. Stadionmanager Rico Salomons en grasmaester Erwin Beltman vertellen op het congres hoe je de beste wordt en wat je daarvoor moet doen.

Auteur: Santi Raats



Erwin Beltman (l) en Rico Salomons (r).

De twaalfde en dertiende man – zo kunnen deze heren toch wel worden gezien. Zonder hun inspanningen is er immers geen goed veld en zonder goed veld kan het eerste elftal niet optimaal presteren. In De Kuip zijn ze afhankelijk van elkaar: zonder elkaar zijn ze niet wie ze willen zijn. Gelukkig vormen ze samen een team.

Stadionmanager

Rico Salomons is als facilitair manager bij Stadion Feijenoord eindverantwoordelijk voor het 'heilige gras'. Hij werkt er sinds 1995. Zijn brede takenpakket omvat het dagelijkse onderhoud van het stadion, maar ook de contractonderhandelingen met en aansturing van het schoonmaakbedrijf en andere leveranciers. In en om het stadion en het Maasgebouw controleert hij alle installaties op storingen en houdt hij in de gaten of alles op rolletjes loopt. Tijdens de wedstrijd houdt hij via een walkietalkie contact met onder andere de veiligheidsmanager, de facilitair manager en de supporterscoördinator van Feyenoord, en in het geval van een calamiteit met de politie en de ME. 'Het veld is slechts een van de vele facilitaire onderdelen in een stadion', legt de manager uit.



8 min. leestijd

Nieuwe groundsmen

Het veldonderhoud lag voorheen in handen van Arcadis. In 2007 kwam er voor het eerst een professionele groundsman in dienst, Remy de Milde, van oorsprong greenkeeper. De Milde kende allerlei zaaitechnieken, stapte over van chemische naar natuurlijke meststoffen en haalde de SGL-belichting in De Kuip binnen. In 2013 kwam er een andere greenkeeper in dienst als groundsman, Erwin Beltman. 'We kwamen in contact via Facebook', trapt Beltman af. 'Rico was mijn allereerste voetbaltrainer; later heb ik gespeeld op het hoogste niveau van het amateurvoetbal.' Na dit internetcontact kwam Beltman al gauw naar De Kuip. Daar kreeg hij de leiding over twee voltijds en twee parttime medewerkers voor het onderhoud van vijf velden, waaronder sinds kort ook het hoofdveld van de amateurs.

Er stond nogal wat op het spel voor Beltman, toen hij bij de Koninklijke Haagse Golf & Country Club vertrok. 'Ik leverde een vast contract in en ik verliet een werkgever voor wie ik al achttien jaar werkte, en een golfbaan van hoge kwaliteit, waar het gras 24/7 van topkwaliteit moest zijn. Ik had nog geen ervaring met een stadionveld dat moet pieken op wedstrijdmomenten.'

Felle discussie

Wat bindt deze twee fieldmanagers van

INTERVIEW

Feyenoord? 'We hebben allebei een winnaarsmentaliteit', zegt Salomons. Beltman vult aan: 'Alles moet opzij om succes te behalen, om de beste te kunnen zijn. Soms moet je daarvoor een beetje linksom of rechtsom gaan. Ik ben van oorsprong een Hagenees. Maar hier ligt de grootste uitdaging op het gebied van veldonderhoud, dus ben ik hier. Dat geldt ook voor mijn team. Een collega komt uit Amsterdam, maar was zo gedreven om verder te leren dat hij van 020 naar 010 is verhuisd. En een andere collega is zo gek van gras dat hij zich verder aan het scholen is aan de Has.'

Ook dondert het wel eens tussen beide heren. 'Ach, dat gebeurt in elk goed huwelijk', gaat Salomons verder. 'Ik heb geen verstand van gras, maar Erwin moet mij wel overtuigen als hij iets wil. Erwin gooit altijd alles eruit wat hij op zijn hart heeft. Dan discussiëren we, soms heel heftig. Maar we zijn bovenal gelijkwaardig aan elkaar. Uiteindelijk komen we altijd tot duidelijke afspraken en kan ik een jaarplan schrijven, waarbij ik feitelijk Erwins werk vertaal naar een begroting. Met Erwins argumenten kan ik dus naar de directie toe om te pleiten voor de juiste investeringen. Momenteel hebben we bijvoorbeeld extra personeel nodig.'

Op vakantie telefoon opnemen

Beltman: 'Ik houd de bezetting bij en alle uren en overuren die we maken. We maken nogal wat overuren.' Beltman kan er nog om lachen. 'Soms ben ik zo vaak en tot zo laat weg, dat mijn vrouw





Veldbeemdgras heeft de toekomst

Nieuwe zaad-/zaaitechnologie maakt weg vrij voor duurzame velden

Het vorig jaar geopende sportcomplex ETO Ballpark, thuisbasis van de Pioneers in Hoofddorp, staat internationaal in hoog aanzien. Het hoofdveld voldoet als enige in Europa aan de zeer strenge eisen van de Amerikaanse Major League Baseball (MLB), de grootste honkbalcompetitie ter wereld. Op dit unieke complex heeft veldbeemdgras namelijk alle ruimte gekregen om te schitteren.

De belasting van het hoofdveld en de drie Trainingsvelden op het complex is enorm: jaarlijks krijgen deze velden 800 tot 900 uren honkbal te verwerken. Dankzij een fors aandeel veldbeemdgras is dit aan de zode niet af te zien. Advance veldbeemdgras is dankzij zijn enorme wortelmassa en ondergrondse uitlopers enorm stabiel, duurzaam en zelfherstellend.



In het streven naar duurzame sportvelden is een sleutelrol weggelegd voor veldbeemdgras. Waarom neemt deze soort dan toch nog geen 40 tot 50% van het grassenbestand op onze sportvelden in? Dat is enkel een kwestie van tijd, want zaadbedrijf Advanta introduceert een revolutionaire coating én nieuwe methode van inzaaien, waarbij veldbeemd een VIP-behandeling krijgt. De vinding werd onlangs bekroond met de Gouden Klavertje 4 - innovatieprijs. Kijk hoe het werkt op www.advantaseeds.nl.

Maarten Broersen director Stichting ETO Ballpark

"Onze spelers zijn enorm te spreken over de velden. Op het stugge, kortgemaaide gras is het spel zeer snel. Op de dichte, robuuste zode zijn ze bovendien veel zekerder van het balgedrag en hun slidings. Visueel is het veld trouwens ook een plaatje."



Joe Skrabek groundskeeper Brickman Group

"De MLB vereist het gebruik van veldbeemdgras vanwege de perfecte bespeelbaarheid en uniformiteit. Je kan hem heel kort maaien en de balsnelheid is ongeëvenaard. Veldbeemd is verder heel duurzaam gras: het kan goed tegen weersextremen en verdraagt veel bespeling."





Groepsfoto van het fieldmanagementteam.

Als je jezelf niks vindt, dan wordt het ook niks

me alleen laat slapen.' Salomons specificeert: 'Eigenlijk komt het erop neer dat Erwin altijd aanwezig is en de pineut is. Dat willen we in de toekomst veranderen. Wel kun je hieraan zien wat Erwin tot een goede fieldmanager maakt: hij heeft passie voor zijn vak en straalt dat uit. Uitstraling is van belang in dit vak, want voetbal is emotie. Dat breng ik vervolgens over naar de directie, voor de financiële ondersteuning. Ik heb zelf ook credits opgebouwd bij de directie omdat ik, net als Erwin, altijd hard werk en altijd bereikbaar ben.' (Vakblad Fieldmanager beaamt dat laatste, want Salomons neemt altijd zijn telefoon op, ook al is hij op vakantie – red.). 'Passie voor het vak en die uitstralen, dat is in het kort de basis voor ons succes.'

Winnaarsmentaliteit

Eenzijds lijken de twaalfde en dertiende man fysiek bijna als bokstegenstanders met elkaar te sparren: snel reagerend op elkaar, bijdehand,

elkaar soms op de hak nemend. Hier een speelse tik, dan weer een snelle tik terug. Anderzijds treden zij als het erop aankomt op elkaar ingespeeld en als één front naar buiten.

Salomons gaf aan dat zowel hijzelf als Beltman een winnaarsmentaliteit bezit. Het ontbreekt Beltman inderdaad niet aan passie voor het vak en zelfvertrouwen naar buiten toe. 'Ik ben gewoon de beste', vindt hij. 'Dat wil ik zijn en dus zorg ik dat ik dat ben.' Salomons is het met hem eens: 'Als je jezelf niks vindt, dan wordt het ook niks.'

Beltman gaat verder: 'De uitstraling van het hoofdveld is voor mij net zo belangrijk als de kwaliteit van het veld. Maar de trainingsvelden zijn nog belangrijker voor mij: daar werken de spelers feitelijk de hele week op. Daarom ben ik zeven dagen per week met het gras bezig, want gras stopt niet met groeien in het weekend. We hebben inderdaad twee keer de prijs voor het beste veld van de eredivisie gewonnen, maar komend jaar



De Ki is een **KLEINE COMPACTE** belijnings machine, welke gebruikt maakt van kant en klare verf, deze verf wordt geleverd in zakken en kunnen via een uniek systeem aan de kar gemonteerd worden.

Dus het mengen en vieze vingers is verleden tijd.

VERBRUIK
€ 12,50
PER VELD
vraag voor
meer info



*NEEM CONTACT OP VOOR
MEER INFO 06-47988082
WWW.FLEETBELIJNING.NL

POWER-TRIM KANTENSNIJDERS PROFESSIONELER KAN HET NIET

KIES VOOR KWALITEIT

Stalen kogelgelagerde wielen met rubber banden
Stilstaand mes bij het starten van de motor
Horizontaal- en vertikaal verstelbaar mes
Verhoogde beschermkap achter snijmes
4.0 PK Honda motor met 'OIL ALERT'
Diepte instelhendel op de duwboom
Gesloten mes-as met kogellagers
Beschermkap op de poelies
Beveiligingssysteem



**Power
Trim**
EDGERS

VOSKAMP TUINMACHINES

Ambachtstraat 8 ALMELO 0546-456000
www.voskamp-tuinmachines.nl

B.A.S.
Begeleiding
en Advies
Sportterreinen

voor **MEESTERLIJK KUNSTGRAS**

Gegarandeerde kwaliteit en marktwerking
voor uw specifieke veld!



**NATIONALE
SPORT VAKBEURS**

Bezoek onze stand op de Nationale Sportvakbeurs op
2 december voor een eerste advies en win een gratis
kwaliteitsbepaling van uw sportveld!

Plannen voor een nieuw kunstgras sportveld?

Wij zorgen al jaren voor gemeenten, stichtingen
en verenigingen voor:

- Een gedegen voorbereiding op locatie.
- Een maatwerk bestek.
- Een aanbesteding die afgestemd is op uw budget.
- Deskundige uitvoeringsbegeleiding.
- Meesterlijk kunstgras en jarenlang speelplezier!

B.A.S. voor meesterlijk kunstgras!

Geïnteresseerd? Bel of mail Marianne de Gelder en
maak een afspraak met een van onze adviseurs bij u
op locatie.

Ook voor verenigingen het juiste advies!

B.A.S. Begeleiding en Advies Sportterreinen

Delftsestraatweg 51
2645 CA Delfgauw

Telefoon: 015-285 22 11
info@bas-sport.nl



www.bas-sport.nl

willen we weer de beste zijn, anders zie ik het als een verlies.' De beeldvorming over zijn vak vindt Beltman soms ronduit achterhaald. 'In Nederland wordt bij een groundsman nog wel eens gedacht aan een terreinknecht. Mensen die dat denken sta ik überhaupt niet te woord, want ik vind hun ideeën beledigend. Dit vak is echt management! Het komt voor dat het gras een week voor de wedstrijd nog te geel is. Vandaag ligt het veld er netjes bij, maar het is nog niet de 'tien' die het moet zijn. Ik moet me elke dag verantwoorden voor de staat van het veld, maar ik zeg altijd: reken me maar af op de dag van de wedstrijd, want we zijn aan het opbouwen.'

Na 18 millimeter regen hoef je niet te verwachten dat de aannemer meteen bij je op de stoep staat

Uitbreiding machinepark

Volgens Salomons is een groot deel van het succes te danken aan het eigen onderhoud. 'Stadions die het onderhoud aan een aannemer overlaten, kunnen nooit perfectie leveren.'

Van oudsher deed Arcadis het onderhoud, maar langzamerhand begon Feyenoord zelf taken uit te voeren. Uiteindelijk kreeg Arjan Knottnerus, later werkzaam bij Fieldturf Benelux, een adviserende rol, want Salomons en zijn fieldmanagementteam namen op een gegeven moment het grootste deel van het onderhoud op zich. 'Voorheen was ik heel veel op het veld. Tegenwoordig kan ik me erop richten om ook alle andere facilitaire zaken op top-sportniveau te krijgen, omdat Erwin mij voldoende ontzorgt als het om het veld gaat.'

Beltman voerde de trend van 'eigen onderhoud' door tot het uiterste. Zijn kennis van grasonderhoud op golfbanen wilde hij ook in De Kuip in praktijk brengen. Voorheen werd het doorzaaien,

vertidrainen en bezanden nog door Fieldturf Benelux uitgevoerd, maar dat doen Beltman en zijn team nu zelf.

'Onderhoud bestaat uit verschillende schakels, die allemaal met elkaar samenhangen', zo probeert Beltman de topkwaliteit van het veld te verklaren. 'Het is ons vak om ervoor te zorgen dat geen enkele schakel zwak wordt, door te investeren in machines, mensen, goede producten en in een winnersmentaliteit die je kunt omschrijven als de 3 P's: passie, plezier en prestatie. Doorzaaien gebeurt nu met SOS en RPR. Na het inzaaien bedekken we het veld met doeken voor een ultiem kiemresultaat. Daarna gaan de SGL-lampen erop. Ieder moment van de dag kunnen we de bewerkingen uitvoeren die we willen. Als er ineens 18 millimeter regen naar beneden komt vallen, hoef je er niet op te rekenen dat de aannemer meteen bij je op de stoep staat. Dat probleem hebben we nu niet meer. We hadden een keer een flinke hoosbui na een herbezoding door zware machines, waardoor het water op het veld bleef staan. Toen hoefde ik feitelijk alleen mijn vrouw om toestemming te vragen om hals over kop naar De Kuip te mogen gaan om te gaan vertidrainen. We kunnen inspringen wanneer dat nodig is. We hebben de begroting aangepast en een Toro Workman aangeschaft om te dresen en bezanden, samen met een dressbak-opbouw, en hebben ook een doorzaaimachine en een turfrol gekocht. Een vertidrain was er al, maar die heeft kleine pennen. We hebben er nu ook een voor grote pennen.' Door de week mag niemand op het veld komen. Er wordt af en toe in het stadion getraind, maar dan wordt er altijd vooraf overlegd door de trainer en het fieldmanagement-team. 'Zolang we er voor de wedstrijd maar goed bij liggen, dan kan er best af en toe binnen worden getraind', zegt Beltman.

Discussie voorkomen

Na elk seizoen gaat het veld eruit; het stadion genereert dan geld met concerten en evenementen. Hendriks Graszoden legt voor het volgende seizoen nieuwe zoden erin en het fieldmanagementteam zorgt ervoor dat de mat zich zo snel mogelijk hecht. Het team zaait zelf de trainingsvelden in. Tijdens wedstrijden zit er een observant op de tribune die het aantal uitglijders en valpartijen bijhoudt. Dit levert voor Salomons een objectieve second opinion op over de kwaliteit van het veld, die hij doorstuurt naar de directie van Feyenoord. Salomons verklaart: 'We willen voorkomen dat er discussie komt. Als spelers uitglijden, kunnen we beargumenteren dat aan het veld niets mankeert en dat de spelers hun schoeisel eens onder de loep kunnen nemen. Of we geven aan dat het veld te

INTERVIEW

vochtig was, doordat een stadion met 50 duizend man dauw op het veld laat neerslaan.'

Van fouten leren

Erwin Beltman gelooft dat hij beter is geworden door zijn fouten in het verleden. 'Ik heb weleens een slecht resultaat behaald door na een hoosbui met te kleine pennen te verticuteren. Die fout maak ik nooit meer. Door ervaring leer je hoe je moet ingrijpen in verschillende situaties. Je leert meer van fouten dan wanneer altijd alles goed gaat.' Hij lacht. 'En als het dan wél goed gaat, dan voelt het als een overwinning, alsof je de hele wereld aankunt!'

Het fieldmanagement van stadion Feyenoord kwam op 20 april op twee manieren vol in het nieuws. Voorafgaand aan de bekerfinale tussen PEC Zwolle en Ajax zond Fox Sports een filmpje uit over de voorbereidingen die Erwin Beltman en zijn team hadden getroffen voor de wedstrijd. Ze hadden alle mogelijke moeite gedaan om het veld er als een biljartlaken bij te laten liggen. Maar vandalen sloegen toe; Ajax-supporters wierpen tot tweemaal toe vuurwerk op het veld.

Beltman werd door de NOS geïnterviewd en hij en zijn team kregen een golf van sympathie en steunbetuiging over zich heen uit heel Nederland. Het fieldmanagementteam lapte het veld snel weer op met graszoden.

Vier dagen na dit incident ontvingen de fieldmanagers uit handen van VVCS-voorzitter Danny Hesp de schaal voor het beste veld in de eredivisie. Alle teamaanvoerders hadden daarvoor gestemd. Het Kuip-team stond er al goed voor, maar was nu niet meer in te halen in de race. Vanaf het begin van de competitie tot 'het laatste fluitsignaal' ging de grasmat in De Kuip aan kop. Zelfs na zware regenbuien tijdens verschillende wedstrijden bleef het veld in topconditie. Eind mei 2015 ontving het fieldmanagementteam van Feyenoord opnieuw de kampioensschaal voor het afleveren van het beste veld van de eredivisie. De titel was nog nooit eerder geprolonged.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5517

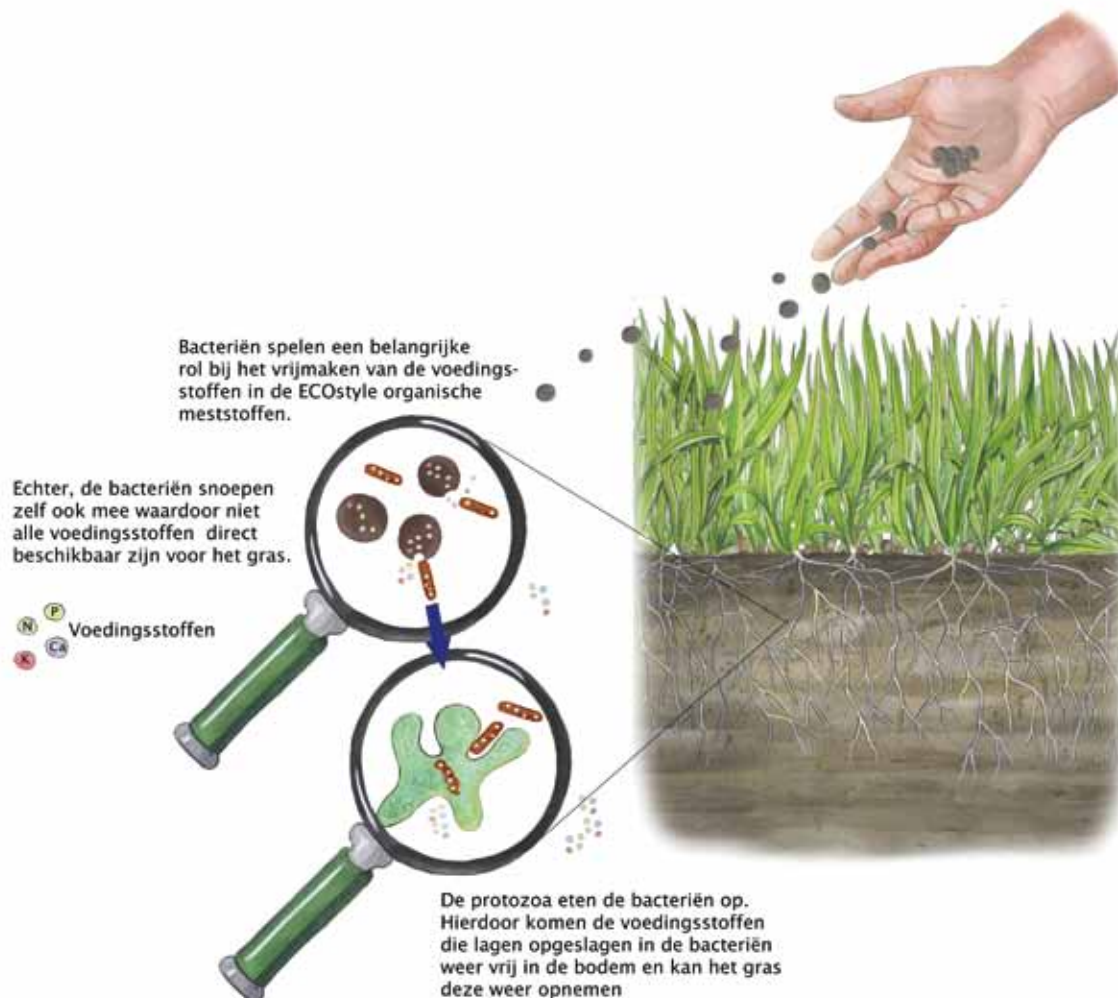
Marathon

Langwerkende meststoffen

Hard & dicht gras

- Golf ●
- Sport ●
- Allround ●
- Vitalphos ●
- Ijzerzout ●
- Vitalbase ●
- Stor-it ●
- Matrix ●
- Melgreen ●





Tot nu toe werd er geen gebruik gemaakt van protozoa in meststoffen. Maar daar komt vanaf nu verandering in! Vanaf het nieuwe tuinseizoen voegt ECOstyle onder de naam ProtoPlus® specifiek voor haar meststoffen geselecteerde protozoa toe aan de Myco-Gazon en de Myco-Sport.

ProtoPlus - de gepatenteerde innovatie in organische meststoffen

De organische kringloop

Onze visie op bemesting is gebaseerd op de 'organische kringloop'. Deze kringloop houdt in dat organisch materiaal in de bodem door allerlei levende organismen stap-voor-stap wordt afgebroken tot voor de plant beschikbare voedings-elementen. Behalve wormen en in de bodem levende geleedpotige/insecten zijn vooral micro-organismen zoals schimmels, gisten en bacteriën zeer belangrijk voor de afbraak van organische stof tot mineralen.

Protozoa

Omdat een actief bodemleven voor de omzetting van organische stof naar voor de plant beschikbare mineralen zo belangrijk is, voegt ECOstyle al tientallen jaren een mengsel van bodemleven toe aan haar organische meststoffen. Dit mengsel van schimmels, gisten en bacteriën is speciaal door ECOstyle geselecteerd omdat deze een belangrijke rol vervullen voor de mineralisatie. Maar naast deze schimmels, gisten en bacteriën spelen ook protozoa een belangrijke rol in de

mineralisatie van organisch materiaal. Protozoa zijn ééncellige micro-organismen die overal op aarde worden gevonden en die zich voeden met bacteriën. De protozoa eten de oude en inactieve bacteriën in de bodem op, waardoor de voedingsstoffen die lagen opgeslagen in deze bacteriën weer vrijkomen in de bodem. Tijdens het afbreken van de meststof snoepen de bacteriën in de bodem namelijk ook mee van de vrijgekomen voedingsstoffen. Maar hierdoor komen niet alle voedingsstoffen direct beschikbaar voor het gras. Door protozoa toe te voegen kan het gras de voedingsstoffen effectiever opnemen en zo werken de organische meststoffen van ECOstyle zichtbaar sneller en efficiënter.

ProtoPlus, een unieke innovatie

Het unieke aan de protozoa in ProtoPlus® is dat zij zich voeden met bodembacteriën, maar niet met de bacteriën van ECOstyle. De ECOstyle bacteriën kunnen hierdoor beter een plekje veroveren in de bodem en zo nog beter hun nuttige taak uitvoeren. Daarnaast houden de protozoa de bacteriën

bij lage temperaturen actief. Hierdoor werkt de meststof ook sneller in het voorjaar. De toevoeging van protozoa garandeert een betere omzetting van de meststof, een gezondere bodem en een sterk gazon of sportveld dat minder vatbaar is voor ziekten en plagen, en waar volop op gelopen, gespeeld en gesport kan worden!

Nieuwsgierig geworden? Uiteraard geven wij graag meer tekst en uitleg over deze innovatie, de prijzen en toepassing. U kunt ons bereiken via hovenier@ecostyle.nl of telefonisch op 0516-567768.





‘Dit is een heel dure hype’

Jochem Knol (Grontmij) spreekt over kosten van kunstgras

Het amateurvoetbal gaat financieel naar de filistijnen, als we massaal kunstgrasvelden blijven aanleggen. ‘Er wordt gewoon met twee maten gemeten’, zegt senior adviseur Jochem Knol van Grontmij. Hij legde de kosten van natuurgras naast die van kunstgras, en spreekt daarover op het Nationale Sportcongres op 26 november.

Auteur: Peter Voskuil

Al ruim dertig jaar is Jochem Knol actief als adviseur bij het gerenommeerde Grontmij. De rekensom is voor hem duidelijk. Kunstgras: 25.000 à 30.000 euro per veld per jaar. Natuurgras: 10.000 à 12.000 euro per veld per jaar. En dan is de rente als het gaat om kapitaallasten op dit moment nog historisch laag óók.

Zombies

Volgens Knol komt het in principe hierop neer: geef je iedere tien jaar 150.000 tot 180.000 euro uit aan het vervangen van plastic, of eenmalig 50.000 euro aan intensieve renovatie van natuurgras, zodat je er zomaar weer 30 jaar tegenaan kunt? ‘En dat eerste doen we dan ook nog. Het lijkt wel of we allemaal zombies worden als het om kunstgras gaat. Kan niet schelen wat het kost’, moppert Knol.

‘Waarmee ik overigens niet wil zeggen dat kunstgras niet deugt’, voegt hij er voor de duidelijkheid aan toe. ‘Maar je moet wél naar de totale exploitatie kijken.’

Terreinknecht

Zo’n eenmalige investering van 50.000 euro in een natuurgrasveld (o.a. ompspitten, uitvlakken en inzaaien) komt neer op een kapitaallast van 1500 euro per jaar. Knol: ‘Doe eens heel gek en verdubbel dat bedrag voor extra onderhoud: meer bemesten, meer aandacht voor speelschadeherstel, beter maaien, onderhoud van de drainage. Je zult versteld staan van het resultaat. Laat de terreinknecht er met zijn vakmanschap op los. Extra investeren in natuurgras is vaak veel effectiever. En topvoetbal vindt nog steeds op natuurgras plaats.

Echt voetbal speel je op echt gras.’

Een pleidooi voor de terugkeer van de terreinknecht, dus. En in de toekomst niet de terreinknecht alleen, maar misschien zelfs computers en robots als zijn hulpje. Neem het maaien, een immer terugkerende grote onderhoudspost bij natuurgras. ‘Het is nog te vroeg om er iets over te zeggen, maar robotmaaieren komt er steeds meer in’, zegt Knol.

Bom

Knol verwacht dat kunstgras de komende tien jaar met terugwerkende kracht onbetaalbaar zal blijken te zijn voor een reeks van clubs. Faillissementen onder verenigingen zijn zelfs niet ondenkbaar. ‘Zolang je je handje kunt ophouden bij de gemeente, is er niets aan de hand. Maar je



5 min. leestijd

ziet gemeenten daar al van terugkomen, van die anderhalve ton per tien jaar. Gemeenten krijgen er andere uitgaven bij. Vroeger bulkten ze van het geld, gebaseerd op de grondverkoop van grondbedrijven', aldus Knol. 'En wat wordt de sport er per saldo beter van als we heel Nederland volleggen met kunstgras? Als sport duur is, is dat niet goed voor de sport. Het moet voor iedereen betaalbaar blijven.'

Het lijkt wel of we allemaal zombies worden als het om kunstgras gaat

Goedbeschouwd ligt er volgens Knol al een financiële bom onder sommige verenigingen.

'We hebben laatst een kunstgrasveld aangelegd voor een vereniging van 180 leden', vertelt hij. 'Wij waarschuwen zo'n verenigingen dan voor de kapitaallasten. Ze willen per se kunstgras, maar met een minimuminkomen kun je geen Mercedes rijden. Je moet je uitgaven aanpassen aan wat er binnenkomt.'

Reken de kapitaallasten van een kunstgrasveld bij zulke kleine verenigingen eens uit per lid, en je schrikt ervan, zo zegt hij.

Hype

De discussie gras versus kunstgras is volgens Knol vertroebeld. Cijfers worden gemanipuleerd; de keuze voor kunstgras wordt vaak bespoedigd door velden die er om volkomen begrijpelijke redenen bar slecht bij liggen. Gemeenten geven aan de ene kant kapitalen aan kunstgras uit, maar bezuinigen aan de andere kant tot de laatste stuiver op natuurgras. 'Er is de laatste jaren overal in het land bezuinigd op bemesting, maaien en bezanden van natuurgrasvelden. Alles is uitgeknepen.'

Speeluren

Maar een groot voordeel van kunstgras is toch dat je er veel meer speeluren op kunt maken? Knol daarover: 'In de raarste dorpen worden kunstgrasvelden onder dat mom aangelegd. Verenigingen beweren hun velden zeer intensief te gebruiken, maar als je daar objectief naar kijkt, valt dat meestal enorm mee.' Een ander bekend voordeel:

geen afgelastingen meer. Voetbalvelden zijn het hele jaar bespeelbaar. 'Je moet je afvragen of je onder barre omstandigheden altijd moet willen voetballen', reageert Knol daarop. 'Heb je er vele duizenden euro's voor over om een paar afgelaste wedstrijden per jaar te voorkomen?'

Profclubs

'Mensen kijken vaak naar het betaald voetbal, maar voor het kunstgras daar gelden natuurlijk heel andere economische wetten', vervolgt Knol. De reglementen van de KNVB voor de eredivisie vereisen veldverwarming onder natuurgras. Dat een club als Cambuur daarom voor kunstgras heeft gekozen, vindt Knol volkomen begrijpelijk. 'Als natuurman vind ik dat erg, maar het is een verstandig besluit, want dat bespaart ze veel geld. Maar laat die profclubs hun eigen rekensommetje maken.'

Wat amateurverenigingen volgens Knol wel van het betaald voetbal zouden moeten overnemen, is hun zakelijke opstelling.

Onbetaalbaar

Knol zag zijn vak de afgelopen tientallen jaren veranderen. De commerciële belangen zijn groter geworden. 'De sector is veel kapitaalintensiever geworden. Vroeger was het na een aanbesteding simpel: je werd gefeliciteerd of je feliciteerde iemand anders.' Dat respect van toen mist Knol tegenwoordig wel eens, zegt hij eerlijk. De lobby van de kunstgrasindustrie is sterk en heeft mensen met een meer industriële, economische en techni-



Drainage





Nationale Sport Vakbeurs / woensdag 2 december 2015 / Evenementenhal Gorinchem

DE BEURS DIE GEEN ENKELE SPORTBESTUURDER EN SPORTAMBTENAAR MAG MISSEN!

Met trots kondigt ZPRESS Sport de vierde editie van de Nationale Voetbal Vakbeurs aan, welke een onderdeel is van de Nationale Sport Vakbeurs. Net als vorig jaar wordt het facilitair sportevent van Nederland georganiseerd in Evenementenhal Gorinchem. Nieuw dit jaar is dat de beurs zich niet alleen op voetbal richt, maar wordt uitgebreid met tennis, hockey en korfbal.

"Na drie succesvolle edities van de Nationale Voetbal Vakbeurs zijn we op het punt gekomen de beurs breder te trekken dan alleen voetbalbestuurders en sportambtenaren", zegt Lion Blok, eventmanager van de Nationale Sport



S.V. Gio maatschappelijk partner NSV

Vakbeurs. "De beurs is al jaren interessant voor diverse sportverenigingen omdat iedereen met inkoop van materialen voor sportaccommodaties (kantine, medische ruimte), evenementen en sponsoring te maken heeft. Daarom worden dit jaar de Nationale Tennis Vakbeurs, de Nationale Hockey Vakbeurs en de Nationale Korfbal Vakbeurs georganiseerd op dezelfde locatie onder het label NSV (Nationale Sport Vakbeurs).

De gehele beursvloer wordt opgedeeld in diverse pleinen zodat het voor alle sportbestuurders en -ambtenaren overzichtelijk is om interessante leveranciers te ontmoeten die van waarde zijn voor hun vereniging.

Afgelopen jaar trok de unieke vakbeurs meer dan 8.000 bezoekers en 230 exposanten op één dag. Blok verbaast zich niet over deze opkomst en verwacht dit jaar over de 10.000 bezoekers heen te gaan. "Doordat we ons sportbreed richten, wordt de totale doelgroep vergroot van 3.000 naar

21.000 verenigingen. Met deze stap bouwen we de komende jaren aan een landelijke sportbeurs waar alle bonden en leveranciers zich kunnen presenteren voor de totale verenigingsmarkt."

Op 2 december staat Nederland dus weer een mooie beurs te wachten. Voor Blok kan het nu al niet meer stuk. "Na vorig jaar zijn de verwachtingen hooggespannen. Met onze grotere opzet, nieuwe exposanten en samenwerkingen met KNVB, KNKV, Sportzorg Nederland, Stichting Gio en partners als Hummel, Jupiler, AA Drink, Makro Groothandel, Erma Sport, Expoline en Grote Clubactie zullen wij iedereen weer verrassen."

Meer weten over de Nationale Sport Vakbeurs (NSV)?
Kijk op www.nationalesportvakbeurs.nl

NATIONALE SPORT VAKBEURS

 **NATIONALE VOETBAL VAKBEURS**

 **NATIONALE KORFBAL VAKBEURS**

 **NATIONALE HOCKEY VAKBEURS**

 **NATIONALE TENNIS VAKBEURS**

BESTEL NU GRATIS E-TICKETS OP WWW.NATIONALESPOORTVAKBEURS.NL

OVER JOCHEM KNOL

Officieel staat er momenteel 'adviseur bodemkunde en sport' op zijn visitekaartje. Achter die term gaat echter een schat aan ervaring en kennis schuil. Jochem Knol is al 31 jaar actief bij de adviestak van Grontmij.

Het advies- en ingenieursbureau uit De Bilt is een van de oudste bedrijven in zijn vakgebied met een historie die meer dan 100 jaar teruggaat. 'Ik heb nog een heel oud advies liggen van een van mijn voorgangers uit 1917. Je verbaast je erover hoeveel kennis er toen al aanwezig was.'

Grontmij legde in 2000 in Groningen onder meer het eerste gecertificeerde rubber-ingestrooide voetbal kunstgrasveld in Nederland aan. Het bedrijf verzorgt het groot onderhoud voor zo'n 100 velden per jaar, waarvan er tien tot vijftien een algehele renovatie krijgen.

Knol spreekt op 26 november aanstaande op het Nationaal Sportvelden Congres in het Inspyrium in Cuijk. Voor zijn betoog is die dag om 16.00 uur een sessie ingeruimd in zaal 1.



Mensen kijken vaak naar het betaald voetbal, **maar voor het kunstgras daar gelden natuurlijk heel andere economische wetten**

sche achtergrond in het vak gebracht. Dat heeft zo zijn voordelen, maar ook zijn nadelen. In het begin van Knols carrière bestond kunstgras nog niet eens. 'Grontmij legt al 100 jaar grasvelden aan', vertelt hij. 'We kregen vroeger nooit klachten over natuurgras. Natuurgras was algemeen geaccepteerd.' Grontmij legde in 2000 in Groningen het eerste gecertificeerde rubber-ingestrooide kunstgrasvoet-

balveld in Nederland aan. Sindsdien heeft Knol zijn mening over kunstgras bijgesteld. 'Bij intensief gebruik zijn er voordelen; die zag ik toen vooral. Maar zoals het nu gaat, maken we het met elkaar onbetaalbaar.'

Het aantal kunstgrasvelden groeit volgens Knol – om in de juiste termen te blijven – onnatuurlijk hard. 'Dit is een heel dure hype', zegt hij. 'Ik denk dat het wat aan het doorslaan is.'

Hij heeft bijeenkomsten over amateursport meegemaakt, waar in een zaal vol bestuurders 30 tot 40 voorzitters zaten die per se kunstgras wilden voor hun vereniging. 'En dat puur gebaseerd op emotie, niet op feiten.'

Roda Raalte

Dat neemt niet weg dat kunstgras soms grote voordelen kent. 'Die ken ik ook echt wel. Ruimtebeslag, bijvoorbeeld. Roda Raalte, met meer dan 1000 leden, heeft laatst twee kunstgrasvelden laten aanleggen. Prima. Ze hebben gelijk', vindt Knol. 'Kunstgras is ook een leuk product. Maar ik zeg altijd: kunstgras waar het kan, natuurgras waar het moet.'



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5518



‘Dubbeldoelkoeien het niet in de melk- top, maar onze dub- rassen wél in de spo- en gazon-top!’

Robuustheid en esthetische eigenschappen op zijn
sterkst gecombineerd voor de Grasgids

Iedereen binnen deze lezersdoelgroep weet dat dubbeldoelkoeien, zoals de Lakenvelders, zeldzaam zijn geworden. Niet dat ze verdwijnen, maar ze hebben doelgericht hun plekje verworven bij melkveehoudende hobbyboeren, natuurbegrazingsprojecten, zorgboerderijen en bedrijven met agrotourisme. Commerciële boeren, die harde pecunia aan hun koeien moeten overhouden, kiezen nog ofwel voor een vleeskoe, ofwel voor een melkkoe. Net zoals tweetalige kinderen die hun beide moedertalen nooit voor honderd procent onder de knie krijgen, is een dubbeldoelkoe geen topper, noch op vleestypisch, noch op melktypisch gebied. Hoe zit dat dan met de meerwaarde van dubbeldoelgrasrassen?

Auteur: Santi Raats

Dubbeldoelrassen staan al tientallen jaren in de Grasgids en in de STRI/Bingley list, voor zowel gazon als sport. Dubbeldoelrassen worden niet speciaal getest. Ze lopen gewoon mee in de officiële sport- en gazonproeven voor de Grasgids. DSV heeft dubbeldoelras Limousine al dertig jaar in de Grasgids staan bij gazon en sport. Dat is een prestatie omdat een nieuwe grassoort alleen op de Grasgids-lijst komt te staan als deze minstens beter

scoort dan de nummer 6 op de lijst. Dertig jaar op de lijst betekent een hoge kwaliteit.

Geen vergelijking

Steven Wiersema, salesproductmanager DSV zaden Nederland, vindt dubbeldoelras om die reden niet te vergelijken met dubbeldoelkoeien. ‘Dubbeldoelkoeien redden het kwalitatief gezien niet echt onder de melkkoeien, maar ook niet

onder de vleeskoeien. Maar onze dubbeldoelrassen Limousine en met name Joker staan zowel bij gazon als bij sport hoog op de lijst: Limousine op 6 bij sport en 6 bij gazon, Joker zelfs op 3 bij sport en 2 bij gazon. Zij kunnen allebei heel goed mee in de top.’

DSV zet binnen de veredeling zelfs specifiek in op de dubbeldoelrassen voor de Grasgids en de Bingley list. ‘Nu kan Limousine nog meekomen,



redden en vlees- beldoel- ort-



4 min. leestijd

veld, maar dat ze ook meteen uitstoelen, zodat de zode snel dicht is. Daarnaast moet het gras mooi groen worden. Andersom geldt voor gazons: door evenementen en recreatief spel op grasvelden in bijvoorbeeld parken, moet gras daar niet alleen mooi zijn, maar ook tegen een stootje kunnen. Een voorbeeld waar dubbeldoelras begin volgend jaar wordt gelegd, is landschapspark Lingezen langs de weg tussen Arnhem en Nijmegen. Ook ligt dubbeldoelras in Park Matilo in Leiden en in het Zuiderpark in Den Haag, dat voor een deel bestaat uit een evenemententerrein en een ijsbaan. Dubbeldoel-Engels raaigras en veldbeemd Engels raaigras wordt als dubbeldoelras vooral geselecteerd op close mowing voor sport (betreding) als gazon (zodendichtheid en fijnheid van blad). Bij veldbeemd is het selecteren op dubbeldoelrassen een stuk lastiger, omdat veldbeemd 'apomictisch' is. Dat houdt in dat de zaadkern in het stuifmeel van de plant niet samensmelt met de eikel. De kiem bevat zodoende enkel de eigenschappen van de moederplant. Gelukkig is veldbeemd niet helemaal apomictisch, waardoor er een kleine mogelijkheid is om wél te kruisen. Wiersema: 'Omdat de plant voor het grootste deel apomictisch is, werken we vaak vanuit een bestaande genenpoel. Een voorbeeld is het ras Limousine. Dit ras kwam in 1985 voor het eerst op een rassenlijst in Duitsland en staat al als langste in

ACHTERGROND

Gras moet tegen een stootje kunnen, maar het oog wil ook wat

de Grasgids. Limousine heeft een goede bladfijnheid en hoge zodendichtheid. Het ras presteert ook goed onder betreding. Onze hoofdveredelaar Cord Schumann zegt dat de Limousine-genenpoel gezien kan worden als de basis van bijna alle topassen veldbeemd uit de Grasgids, zoals Liegnitz en Joker. Deze genenpoel kenmerkt zich doordat de rassen heel gelijkmatig groeien. Ze hebben wat tijd nodig om zich te vestigen, maar zodra ze gevestigd zijn, hebben ze met hun sterke zode een van de hoogste betredingstoleranties.

maar we willen voor de toekomst ook nieuwe rassen kunnen introduceren,' verklaart Wiersema. 'Topassen als Eventus voor gazon en Eurodiamond voor sport zijn uitblinkers op hun eigen gebied. Maar misschien hebben we over drie jaar nog wel een topper van een dubbeldoelras.'

Meerwaarde dubbeldoelras

Het doel: zowel de sportvelden als de gazons naar een hoger niveau tillen. En wat dat hogere niveau inhoudt, ligt eraan hoe je dat omschrijft. Voor DSV betekent 'kwaliteit' op sportvelden: een kruising tussen een goede betredingstolerantie met snel herstel, en een dichte, groene mat met stevig en fijnbladig blad. 'Een grasmat moet robuust zijn, maar het oog wil ook wat,' zegt Wiersema. 'Zeker nu de sportvelden niet veel tijd hebben voor het ondergaan en herstel van het groot onderhoud. Het is belangrijk dat grasrassen na het zaaien een goed wortelgestel krijgen voor de kracht van het



Links van Wiersema's hand: een fijnbladig ras, rechts een breedbladig ras, die allebei worden ingezet voor een dubbeldoelras.

Product range:

Vitagro heeft permanente focus op innovatie en duurzaamheid centraal staan in haar marktbenadering. Dit resultaat willen we met de volgende producten bereiken.:

- + Meststoffen
- + Graszaden
- + Bodemverbeterende producten
- + Biologisch gewasbestrijding
- + Bodem- en wateranalyses

Het Vitagro-team



Benieuwd naar wat Vitagro voor u kan betekenen?

Doet u mee met onze groene (r)evolutie? Bezoek onze website en neem contact met ons op. Onze adviseurs komen graag bij u langs voor een vrijblijvend gesprek. Kijk voor meer informatie op onze website of bel ons.

onderdeel van 

- Cultuurtechnisch advies
- Planmatig beheer
- Kwaliteitsbeoordeling
- On site training en begeleiding

www.ernstbosadvies.nl
info@ernstbosadvies.nl
tel. 06 53 89 17 86

De kracht van kennis delen

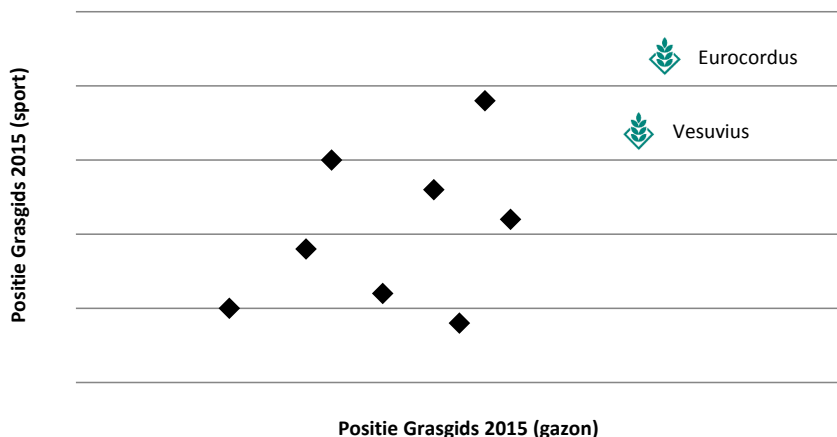
Wie scoort het hoogst op duurzaamheid?



Aannemersbedrijf Van Wijlen is al 80 jaar de specialist en betrokken partner in infra, milieu, sport en groen. Met roots in de cultuurtechniek, aanleg van wegen en infra plus een schat aan ervaring bent u altijd verzekerd van het beste resultaat. Door toepassing van innovatieve methoden en de meest geavanceerde apparatuur heeft van Wijlen het certificaat CO₂-prestatieladder niveau 5 behaald: een schaal die aangeeft hoe duurzaam een bedrijf is in het terugdringen van CO₂-uitstoot.

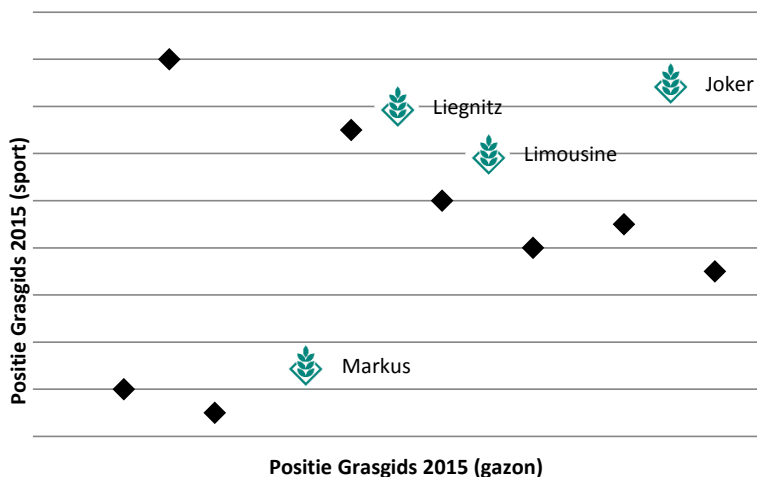
Kijk voor meer informatie op www.vanwijlen.eu of bel (0416) 27 95 69.

Engels raai



Dubbeldoelrassen Engels raai

Veldbeemd



Dubbeldoelrassen Veldbeemd

Omdat veldbeemd moeilijk te veredelen is, zijn deze goed scorende dubbeldoelrassen moeilijk te verbeteren

Omdat veldbeemd moeilijk te veredelen is, zijn goed scorende dubbeldoelrassen moeilijk te verbeteren. Veel van onze goede dubbeldoelrassen komen dus uit veldbeemdgras, zoals Joker en Limousine. Op het gebied van Engels raai doen de DSV-grassen Eurocordus en Vesuvius het goed.

Grafieken

In de grafieken staan alle dubbeldoelrassen die er bestaan, ook van de andere leveranciers.

De andere dubbeldoelrassen van DSV staan wat lager dan Joker en Limousine, maar doen het ook zeker niet slecht: Markus staat op plek 15 bij sport en op 10 bij gazon, Liegnitz op 4 bij sport en op 8 bij gazon en Eurocordus op 3 bij sport en 7 bij gazon. Omgerekend betekent dit dat vijf



procent van de top zes van veldbeemd voor sport bestaat uit dubbeldoelrassen van DSV-zaden. Voor gazondoeleinden is 33 procent van de top zes dubbeldoelrassen van DSV. 'Voor optimaal resultaat kiest DSV voor gazonmengsels als Solario met Vesuvius en Limousine. Of sportmengsels als SV7 Maxima met Joker, Limousine en Eurocordus,' aldus Wiersema.



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5519

Natuurlijk goed



Vos Capelle

UW LEVERANCIER VOOR:

- Gras- en bloemzaden
 - Meststoffen, bodemverbeteraars en plantversterkers
 - Organische producten en substraten
 - Wetting agents en surfactants
 - (Biologische) gewasbeschermingsmiddelen
 - Hand-, elektrische en gemotoriseerde gereedschappen en machines
 - Bedrijfskleding en persoonlijke beschermingsmiddelen
-
- *Enige bedrijf in Nederland met 4 'Experts Natuurgras'*
 - *Grootste assortiment A-merken*
 - *Snelle levering uit 5.000 m² eigen voorraad*



**Wij leveren alle materialen voor een
gezonde groei van uw bomen, planten én gras!**

Hoofdstraat 35 | Sprang-Capelle | 0416 - 311 326 | www.voscapelle.nl



Natte toplagen? Hoe te managen met een surfactant?

Fieldmanager nummer 7 valt op de deurmat, buiten is het guur en de herfst heeft zijn intrede gedaan. Drainagestrengen lopen en de sloten voeren het overtollige water verder af. Kent uw toplaag een juiste verhouding tussen lucht en water? Of zit hier een uitdaging? Onze focus ligt momenteel op het gebruik van penetrerende surfactants.

Auteur: Johan Aalderink (Vos Capelle)

Een bevochtigingsmiddel (*wetting agent*) behoort tot de oppervlakte-actieve stoffen, surfactants, maar een oppervlakte-actieve stof is niet altijd een bevochtigingsmiddel. Volgt u het nog?

Typen surfactants

De term 'surfactants' omvat een groep van producten waarmee het gedrag van vocht in de bodem beïnvloed kan worden. Een hydraterende surfactant verlaagt de oppervlaktespanning van water, waardoor de waterdruppel kleiner wordt en zich daardoor gemakkelijker door het bodemprofiel kan verplaatsen. De toplaag wordt door toepassing van deze producten dus droger.

Een wetting agent houdt water vast. Dit kan op verschillende manieren:

- door het verhogen van de oppervlaktespanning van het water;

- door het binden van het bodemvocht aan het zand-klei plaatje.

Vaak worden deze producten aangeduid als 'surfactants', maar deze term is dus niet volledig omdat dit de groep omvat van alle producten met deze functionaliteit.

Klassieke producten hebben het nadeel dat zij veelal lokaal werken (standalone) en alleen kunnen penetreren (vocht afvoeren) of alleen hydrateren (vocht vasthouden). Er is dus geen, of nauwelijks, sprake van horizontale vereffening van het vocht, waardoor grote verschillen in vochtpercentages binnen in een green of sportveld niet opgeheven worden. Deze situatie is natuurlijk niet gewenst; een uniforme toplaag is veel makkelijker te managen.

Tegenwoordig zijn we met gebruikmaking van de moderne technologie in staat om de functie van ontwateren en water vasthouden te combineren. Hiermee krijgen we dus meer grip op de vochtpercentages in de toplaag. Een (gras)plant groeit immers het beste bij een vochtgehalte tussen veldcapaciteit (pF 2,0) en verwelkingspunt (pF 4,2). Toplagen mogen niet te droog worden, dus doorgaans gaan we beregenen bij pF 2,7-3,0. In vochtpercentage uitgedrukt, groeit de plant globaal het beste bij 18-23%, afhankelijk van de grondsoort, de grassoort en het type speeloppervlak (green of sportveld). Naast de unieke eigenschappen om deze producten te combineren, brengt deze techniek een 3D-profiel van organismen aan in de bovenlaag, waardoor vocht zich horizontaal kan verplaatsen en een zeer egaal beeld kan creëren.

01012016

Verbod chemische onkruidbestrijding.
Het aftellen is begonnen. Wij zijn klaar voor de race!



WAVE WEED CONTROL

0318 - 469 799
info@waveonkruidbestrijding.nl
www.waveonkruidbestrijding.nl



Vlotlaan 186 • 2681 TV • Monster
T 0174-670 230 • F 0174-670232
info@vanoostenberegening.nl

PERFECTIE IN BEREGENING Voor sportaccommodaties, siertuinen en parken

www.vanoostenberegening.nl

HIGH-TECH MACHINES VOOR GROENONDERHOUD



✓ **Maai-laadwagens**



✓ **Veegmachines**



✓ **Verticuteermachines**

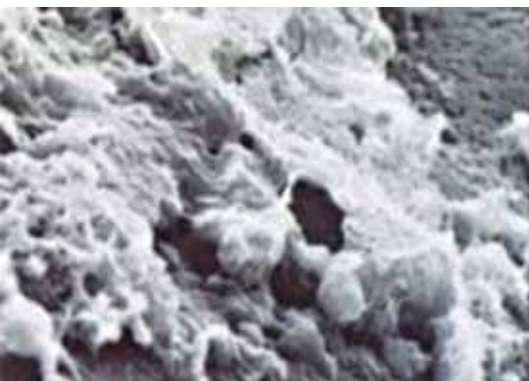


SCHOUTEN

Uddel

☎ +31 (0)577 40 80 80

www.schouten.ws



Humzuren



Schoon bodemdeeltje



Johan Aalderink

Hoe ontstaat waterafstotendheid?

Onderzoek geeft aan dat waterafstotendheid van de toplaag een gevolg is van een laagje met organische coatings dat zich om de bodemdeeltjes heeft gevormd. Deze coating ontstaat onder andere door de natuurlijke microbiële afbraak van organische stoffen, zoals wortelresten en meststoffen. Verder is aangetoond dat 'oude' humuszuren bijdragen aan de formatie van hydrofobe organische coatings op deze bodemdeeltjes.

Op het moment dat deze organische coatings onderhevig zijn aan wisselende weersinvloeden, droog en nat, verandert het fysische karakter. Mede hierdoor wordt waterafstotendheid gecreëerd. Als zo'n deeltje eenmaal is opgedroogd, is het bijna onmogelijk om dit opnieuw te bevochtigen. Hier ontstaat de bron voor LDS (Local Dry Spot).

Wat is het probleem?

In eerste instantie moeten we het hoofdprobleem, ofwel de oorzaak, erkennen. Dit is die organische humuscoating die ontstaat is rondom het bodemdeeltje. Huidige wetting agents zijn 2D (ofwel lineair) uitgerust en hebben geen techniek in huis die het hoofdprobleem aanpakt. Deze producten zorgen enkel voor een aanhechting van de waterdruppel aan deze vervuilde bodemdeeltjes. Na een x aantal dagen heeft het bodemleven deze samenwerking tussen een hydrofoob bodemdeel en een waterdruppel afgebroken en kan men weer van vooraf aan beginnen: het opnieuw aanbrengen van de wetting agent. Het mag duidelijk zijn dat dit erg kostbaar, en dweilen met de kraan open is.

Hoe het probleem écht oplossen met OARS-technologie?

Om het probleem echt op te lossen, moeten we de bron van het probleem wegnemen: de organische humuscoating. Het Amerikaanse bedrijf Aqua Aid heeft een techniek ontwikkeld die deze coatings oplost: OARS, wat staat voor Organic Acid Redistribution System. Deze techniek combineert het bedrijf met een wetting agent: OARS HS (HS, hydrating surfactant), die vocht vasthoudt in de toplaag, en surfactant OARS PS (PS, penetrating surfactant), die met name het vocht beter afvoert door de toplaag.

Een molecuul van OARS laat een Multibranched®- (meervoudig vertakte) 3D-structuur zien. Dit is nieuw in Nederland en in de rest van de wereld. Een van de meest gebruikte wetting agents in de Nederlandse markt bezit een zogenaamde matrix-structuur, maar deze is nog steeds 2D. Deze heeft dus een kleiner actief oppervlak en werkt korter.

De structuur van de molecuulketen doet al vermoeden dat de bovenste Multibranched®-structuur een langere werkingsduur heeft dan de lineaire 2D-molecuulketen. De 3D-kristalvorm kent meer uiteinden die als een kluwen in de toplaag verankerd liggen, en heeft een aanzienlijk groter actief oppervlak. Het bodemleven breekt deze molecuulketen af door deze op te eten, vergelijkbaar met Pacman. Het mag duidelijk zijn dat de eenvoudige lineaire 2D-molecuulketen eerder verorberd is dan

de Multibranched®-3D-molecuulketen van OARS. Met andere woorden: een langere en meer actieve werking in de toplaag is hierdoor een feit. In Nederland zou de werkingsduur 30 dagen bedragen, maar uit de praktijk in Nederland is gebleken dat deze periode al opgerekt kan worden naar 45 of zelfs 60 dagen óf dat de dosering aanzienlijk kan worden verlaagd.

In natte perioden: vocht afvoeren

In deze periode van het jaar is met name OARS PS interessant. De organische coating wordt afgebroken en in kleine hapklare brokken voor het bodemleven afgevoerd naar diepere lagen. Met andere woorden: de oorzaak van het probleem wordt aangepakt. De indringing van het vocht en de doorvoer wordt verbeterd, met als resultaat een drogere, stabielere toplaag. De water-luchthuishouding is weer in balans. Het mag duidelijk zijn dat dit ten goede komt aan de groeiomstandigheden van de grasplant. De grasplant verbetert in kwaliteit en weet zich daardoor beter te wapenen tegen verkeerde invloeden van buitenaf; denk aan schimmelaantastingen en kou. Dit past dus prima in het hoofdstuk Best Practices van de 'Green Deal Sportvelden'.

Afsluitend

De producten uit de OARS-lijn zijn meer dan een simpele oppervlakte-actieve stof. Bovendien is de werking van deze producten technisch onderbouwd met onderzoek, voorzien van patenten(!) en beschikken deze producten over de nodige achtergrondinformatie, zoals een MSDS. OARS PS biedt in dit jaargetijde een helpende hand om uw toplaagen droger en stabiel te houden doordat we het vocht in die toplaag beter kunnen managen. Een drogere, stabielere toplaag, verkregen door het laten verdwijnen van de hydrofobe organische coating rondom de bodemdeeltjes, is niet een oplossing van korte duur, maar draagt bij aan een oplossing van het probleem richting de toekomst: dat is pas duurzaam.

Wilt u de kracht zien van OARS PS, kijk dan op Vimeo: <https://vimeo.com/143726103>

Geur van zwavel



Wat let een concurrerende
marktpartij **om hun eigen online
kunstgrasconfigurator te maken**

Drukke week deze week. Iedereen organiseert allemaal bijeenkomsten waarbij ik meen aanwezig te moeten zijn, maar uiteindelijk komt dan altijd weer die vraag van redactiewaakhond Peter: "Kun jij vanavond naast dat en dat en dat verhaal ook nog even je hoofdredactioneel schrijven? Dan zorg ik dat daar een nieuwe kakelverse foto bijgeplakt wordt." Daar moet je dan blij mee worden! Want die kop op deze pagina's wordt natuurlijk steeds weer ouder! Inspiratie voor deze pagina is er gelukkig genoeg. Alleen over de Monsanto-bijeenkomst die deze ochtend in Stadion Galgenwaard werd gehouden kun je al minimaal tien stukjes neerpennen. Bijzonder bedrijf dat Monsanto. De eerste keer in bijna twintig jaar dat ik in deze business zit dat ik live iemand van dit bedrijf heb ontmoet. Volgens mij scoort Monsanto toch redelijk hoog op de top-tien van meest gehate bedrijven. Daar heb ik vandaag weinig van gemerkt. Geen felrode duivelhoortjes of een geur van zwavel, maar slimme intelligente mensen die vreselijk goed geïnformeerd zijn. Natuurlijk gaan zij voor hun eigen verhaal en dat is dat Roundup, het meest succesvolle gewasbeschermingsmiddel aller tijden, niet zo schadelijk is als wordt gedacht. Dat mensen voor hun eigen verhaal gaan kun je iemand moeilijk kwalijk nemen. Ook de tegenpartij doet dat. Een paar keer per week krijgen wij op de redactie stukjes of zogenaamd wetenschappelijk onderzoek aangeleverd waaruit blijkt dat je alleen al van het kijken naar gewasbescherming allerlei ziektes krijgt. Dat gaat overigens niet alleen over gewasbescherming. Ook ruiken aan het foute Infill scoort hoog in onze mailbox.

Het tweede recente onderwerp waar ik al gauw een stuk of tien van dit soort column-pjes zou kunnen schrijven is het Masterbestek Kunstgras. Aan mij de eer om een volle zaal met hanen in bedwang te houden, wat natuurlijk niet lukte. Er werd met respect naar elkaar geluisterd, maar dat wil niet zeggen dat er een echte structuur in de discussie zat. Hopelijk vindt u deze structuur wel

terug in het verhaal dat ik er van gecomponeerd heb. Aan u het voorrecht om dat te bepalen.

Eén ding wil ik er nog over kwijt. Of het nu wel of niet een goed idee is om deze tender te houden weten we over een paar jaar. Ik weet het nu even niet meer. Als ik in de schoenen van een gemeente of sportveldbestuurder zou staan en mij wordt de mogelijkheid geboden om op deze manier een paar euro te verdienen zou ik - lijkt mij - wel aanhaken. Het gevaar is hoogstens dat er een constructie wordt opgetuigd die door allerlei oorzaken zo complex wordt dat de winst van de schaalgrootte daarmee ook zal verdampen. Een tweede gevaar - maar dat is eerder een gevaar voor de partijen achter de tender - is dat er nu een nieuw en zeer openbaar prijsniveau voor een kunstgrasmat zal worden neergelegd en dat niet-deelnemende partijen gaan roepen dat zij weliswaar wel een veld willen, maar zonder de bureaucratische poespas van de tender. Wat let een concurrerende marktpartij dan om net als nu de initiatiefnemers een online kunstgrasconfigurator te maken. Daarmee kun je net zo makkelijk als dat je nu online kozijnen of gordijnen koopt een kunstgrasveld bestellen.

Met vriendelijk groet,

Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Hoofredacteur



Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-5520

Fieldmanager

wordt gemaakt samen met onze partners.

Wij hopen dat u met interesse en plezier deze uitgave van Fieldmanager gelezen heeft.

Wilt u reageren: hein@nwst.nl





THE CHOICE OF CHAMPIONS.



GreenFields



www.xtragrass.com

 [@XtraGrass](https://twitter.com/XtraGrass)

 [facebook.com/xtragrass.](https://facebook.com/xtragrass)